

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Bc. Alena Matoušková, DiS.

*Služby podporující integraci cizinců na území
města Brna z pohledu NNO*

Diplomová práce

vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Agnieszka Zogata Kusz, Ph.D.

2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a všechny použité zdroje k napsání práce jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne

.....

Bc. Alena Matoušková, DiS.

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucí mé diplomové práce paní Mgr. et Mgr. Agnieszce Zogatě Kusz, Ph.D. za její odborné vedení, ochotu, trpělivost, cenné připomínky a za její čas, který nad touto prací strávila. Také bych chtěla poděkovat všem komunikačním partnerům za jejich ochotu poskytnout mi jejich cenné pohledy na zkoumanou problematiku, bez kterých by tato práce nikdy nevznikla. V neposlední řadě velmi vděčím i podpoře ze strany mé rodiny nejen při psaní této diplomové práce, ale po celou dobu mého studia.

Děkuji.

Obsah

Úvod	7
1. Integrace cizinců	8
1.1. Cizinec	9
1.2. Integrace	10
1.3. Migrační a integrační politika ČR	12
1.4. Aktéři integrační politiky ČR	13
1.5. Legislativní ukotvení integrace cizinců	14
2. Integrace cizinců na lokální úrovni	18
2.1. Podpora projektů na lokální úrovni	19
2.2. Lokální dokumenty zohledňující integraci cizinců	19
2.3. Aktéři lokální integrační politiky	20
2.3.1. Centra na podporu integrace cizinců (CPIC)	21
2.3.2. Nestátní neziskové organizace (NNO)	22
3. Lokální integrace cizinců na území města Brna	32
3.1. Lokální dokumenty zabývající se integrací cizinců	33
3.2. Institucionální zabezpečení integrace přistěhovalců v Brně	37
3.2.1. Magistrát města Brna (MMB)	37
3.2.2. Jihomoravský kraj (JMK)	38
3.2.3. Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců	38
3.2.4. Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)	40
3.2.5. Diecézní Charita Brno – centrum CELSUZ	40
3.2.6. Nezávislé sociálně ekologické hnutí (Nesehnutí)	41
3.2.7. Brnopolis, z.s. – centrum Brno Expat Centre	42
3.2.8. Společnost občanů zabývající se emigranty (SOZE)	42
3.2.9. Ostatní subjekty integrace na území města Brna	43
4. Integrační služby pro cizince na území města Brna	45

4.1. Pobyt a bydlení	46
4.2. Trh práce a ekonomická integrace.....	48
4.3. Vzdělávání a jazyková integrace	50
4.4. Sociálně-zdravotní integrace	52
4.5. Kulturně-religiózní integrace.....	53
4.6. Interaktivně-identifikační integrace.....	55
4.7. Služby interkulturních pracovníků	56
4.8. Aktivity zaměřené na majoritní společnost	57
5. Metodologie	60
5.1. Cíl studie, výzkumné otázky a jejich operacionalizace	60
5.2. Výzkumná strategie	61
5.3. Technika sběru dat.....	62
5.4. Výběr výzkumného vzorku	63
5.5. Etické otázky výzkumu	64
5.6. Způsob zpracování dat.....	65
6. Výsledky.....	67
6.1. Obecné hodnocení služeb pro cizince.....	67
6.1.1. Provázanost a spolupráce poskytovatelů služeb pro cizince	68
6.1.2. Dublované a nedostatečné služby z pohledu komunikačních partnerů ...	69
6.1.3. Komunikace a spolupráce poskytovatelů služeb	70
6.1.4. Komunikace poskytovatelů služeb s veřejností.....	71
6.1.5. Spokojenost cizinců se službami	72
6.2. SWOT analýza služeb pro cizince v Brně	72
6.2.1. Silné stránky	72
6.2.2. Slabé stránky.....	74
6.2.3. Rizika/Hrozby.....	75
6.2.4. Příležitosti	78

6.3. Shrnutí zjištění výzkumu	80
7. Diskuze	85
Závěr	89
Seznam použité literatury	91
Internetové zdroje	95

Úvod

Migrace je globální fenomén, který se stal přirozenou součástí naší společnosti. V českém prostředí se migrační situace značně změnila v průběhu 90. let po pádu komunistického režimu, kdy se z tranzitní země stala zemí cílovou pro mnoho cizinců. Téma migrace v ČR pak výrazně nabylo na významu zejména po roce 2015 v souvislosti s uprchlickou krizí, kdy se začalo hojně řešit především téma přijímání či nepřijímání uprchlíků. V souvislosti s rostoucím počtem cizinců na našem území se od devadesátých let rovněž vyvíjí integrační strategie státu, které se soustředí na úspěšné začleňování cizinců do majoritní společnosti. Důležitou roli v integračním procesu migrantů hraje i většinová společnost, která však v Česku není vůči integračním aktivitám zatím příliš otevřená. Klíčovým prvkem v procesu integrace je mimo jiné i zahrnutí lokálního aspektu, což usnadňuje její celý průběh. Smyslem této diplomové práce je přiblížit a zhodnotit lokální integraci cizinců na území města Brna s konkrétní nabídkou tamních integračních služeb, které cílí na lepší začlenění a snazší fungování cizinců ve většinové společnosti.

Teoretická část diplomové práce je rozdělena do čtyř kapitol. Úvodní kapitola je vstupem do problematiky integrace cizinců na úrovni celého státu. Jsou zde vymezeny základní pojmy, fungování migrační a integrační politiky včetně jejich stěžejních aktérů a legislativní uchopení integrace cizinců v ČR. Další kapitola je zaměřena na integraci cizinců na lokální úrovni a její význam. V rámci ní jsou představeny lokální aktéři integrace, speciální pozornost je potom věnována nestátním neziskovým organizacím a jejich působení na poli integrace cizinců z hlediska poskytovaných služeb pro cizince. Třetí kapitola se již věnuje konkrétnímu případu lokální integrace cizinců na území města Brna. V této části přiblížím lokální dokumenty věnující se tomuto tématu a institucionální zabezpečení integrace cizinců s důrazem na poskytovatele služeb. Je zde blíže představeno Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců a stěžejní nestátní neziskové organizace v oblasti doručování služeb cizincům. Poslední kapitola již konkrétně mapuje konkrétní poskytované služby cizincům v návaznosti na jednotlivé dimenze integrace. Na teoretickou část navazuje část výzkumná, jejímž hlavním cílem je zjištění, jak je současná nabídka služeb pro cizince na území města Brna hodnocena pracovníky NNO z hlediska potřebnosti, možností a podmínek pro její zlepšení. K uskutečnění výzkumu bylo využito kvalitativní strategie s využitím polo-strukturovaných rozhovorů. Zjištění hlavního výzkumného cíle (potažmo hlavní výzkumné otázky) bylo dosaženo skrze dvou otázek dílčích, které se soustředí na identifikaci silných a slabých stránek, rizik a příležitostí poskytovaných služeb.

1. Integrace cizinců

Cílem práce je zjistit, jak je současná nabídka služeb pro cizince ve městě Brně hodnocena pracovníky neziskových organizací z hlediska potřebnosti, možností a podmínek pro její zlepšení. Abychom mohli správně pochopit lokální integraci cizinců z hlediska města Brna a fungování tamních služeb na podporu integrace cizinců, je potřeba nejdříve správně pochopit řízení integrace na území celého státu. Pro lepší pochopení celé práce se budu v úvodní kapitole zabývat vymežováním základních pojmů, které jsou pro práci stěžejní. Dále je zde rámcově vymezena migrační a integrační politika včetně jejích aktérů na státní úrovni. V závěru kapitoly rovněž zmiňuji legislativní uchopení integrace v ČR. Tato kapitola je stěžejní pro celkové pochopení integrace cizinců. Je třeba správně pochopit, kdo se integrací zabývá, jaké strategické dokumenty jsou této tématice věnovány a jaké jsou cíle integrační politiky ČR.

Migrační situace v Česku se výrazně změnila v průběhu 90. let minulého století, kdy ČR přestala být pro migranty zemí tranzitní (přechodnou), ale postupně se stala zemí cílovou. Devadesátá léta tak znamenala počátek pro rozvoj migrační a integrační politiky na našem území (KIC, 2016 [online]). Koncem roku 2018 žilo v ČR 566 931 cizinců s přechodným pobytem delším než 90 dní nebo s trvalým pobytem – toto číslo představuje zhruba 5,3 % celkové populace ČR. Nejvíce cizinců pochází z Ukrajiny, Slovenska a Vietnamu, což se v průběhu let nemění a tato struktura cizinců zůstává dlouhodobě stabilní (ZSOMIC CR, 2018 [online]).

Česká republika již několik let pocítuje nárůst přistěhovalectví a postupně připouští potřebu zahraniční pracovní síly v návaznosti na demografický a ekonomický vývoj. Jejich přítomnost představuje pro hostitelskou společnost i pro přistěhovalce samotné velikou příležitost stejně jako veliké riziko. Úspěšná integrace cizinců do života hostitelské společnosti je klíčem k pozitivnímu potenciálu migrace a k prevenci sociálních problémů. To klade značné nároky na přistěhovalce (zejména na jejich schopnost osvojit si kompetence přijímací společnosti, participovat ve společenských institucích a navázat nové sociální vztahy). Úspěšná integrace je však současně podmíněna přístupem přijímací společnosti a podmínkami, které tvoří pro přijetí nových členů a pro jejich začlenění. Integrace se podepisuje na kvalitě života přistěhovalců i příslušníků majority a přispívá k zachování sociální soudružnosti ve společnosti. Selhání integrace může vést k riziku sociálního vyloučení a tlaky na sociální systémy hostitelské společnosti (Rákoczyová & Trbola, 2008).

1.1. Cizinec

Jelikož v celé práci budu operovat s termínem cizinec, považuji za důležité vysvětlit, kdo je cizincem. Cizinec je ve Slovníku sociální práce definován jako člověk pocházejícího z jiné země nebo příslušícího k jiné kultuře (Matoušek, 2008). Nejdůležitější právní norma, která upravuje vstup a pobyt cizinců na území ČR je Zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. Tento zákon dále rozlišuje cizince na dvě kategorie – občany Evropské unie (včetně Norska, Islandu, Lichtenštejnska a Švýcarska) a státní příslušníky tzv. třetích zemí – tím rozumíme cizince mimo EU. Podle ministerstva vnitra ČR se občanem třetí země rozumí „...*občan státu, který není členem EU a není zároveň občanem Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska*“ (MVCR [online]). Jak píše ve svém příspěvku Kušnieráková (2013) zatímco občané EU mají téměř stejná práva jako občané ČR nezávisle na délce jejich pobytu, občané třetích zemí nabývají práva v závislosti na délce jejich pobytu. Mezi těmito dvěma skupinami cizinců existují veliké rozdíly v disponování určitými právy. To však představuje problém, protože začleňování přistěhovalců do majoritní společnosti nemůže být úspěšné, pokud migranti nemají žádná práva a stávají se podřadnou součástí společnosti.

Zvláštní skupinou jsou poté cizinci, kterým byl udělen status mezinárodní ochrany. Kategorie mezinárodní ochrany má dvě formy – azyl a doplňkovou ochranu. Mezinárodní ochrana ve formě azylu je udělena žadateli, pokud splňuje dvě podmínky – je pronásledován ve své zemi původu (respektive má odůvodněný strach z pronásledování) na základně jednoho z tzv. azylově relevantních důvodů (rasy, pohlaví, náboženství apod.). Obě tyto podmínky je potřeba splnit společně. Na doplňkovou ochranu má žadatel nárok tehdy, pokud nesplňuje podmínky pro udělení azylu, nicméně přetrvávají důvodné obavy, že pokud by byl navrácen do země původu, hrozilo by mu nebezpečí vážné újmy (Uherek, 2016). Pro účely této práce budu volně zaměňovat pojmy cizinec, migrant a přistěhovalec jako pojmy, které se vztahují ke všem výše zmiňovaným skupinám cizinců.

Za důležité považuji podotknout, že vládní dokumenty a materiály týkající se integrace cizinců velmi málo, respektive skoro vůbec nepracují s pojmy (i)migrant či přistěhovalec. Je používán hlavně termín cizinec a cizinci. Na nadměrné používání pojmu cizinec v české legislativě a dokumentech a současné vyhýbání se užití označení migrant či přistěhovalec upozorňuje ve svém příspěvku i Kušnieráková (2013). Tento výraz „cizí“ označuje nepřírozenou složku, která nepatří do struktury. Poukazuje na to, že takové označování stigmatizuje a vylučuje, v našem případě z české společnosti. Nadměrné používání označení cizinec ve

strategických dokumentech může značit podvědomé nepřijímání těchto osob jako součást tuzemské společnosti (Kušniráková, 2013, s. 12).

1.2. Integrace

Pojem integrace je stěžejní pro celou práci, proto považuji za důležité tento termín důkladně vymežit. Integrace je pojem nejednoznačný, časem se několikrát vyvíjel a pozměňoval. Jak píše Leontiyeva (2011, s. 17), komplexní (vyčerpávající) definice pojmu integrace neexistuje ani na celoevropské úrovni, ani na úrovni českého státu. Pojem integrace se několikrát vyvíjel a pozměňoval i v rámci aktualizací strategického dokumentu ČR Koncepce integrace cizinců (Zogata-Kusz, 2020). V aktualizované Koncepci integrace cizinců z roku 2016 je integrace definována následovně: „*Integrace je dlouhodobý proces začleňování cizinců do společnosti, na kterém se nezbytně podílejí jak cizinci, tak majoritní společnost. Integrace je procesem dvoustranným, případně i trojstranným-na průběh integrace má do jisté míry vliv i působení země původu*“ (KIC 2016, s. 15 [online]).

Sociální integrace

V některých odborných publikacích se můžeme setkat s tím, že někteří autoři hovoří o tzv. sociální (společenské) integraci. V odborné literatuře můžeme nalézt mnoho různých definic sociální integrace. Rákoczyová a Pořízková (2009) upozorňují na společné rysy těchto definic: „*Mezi jejich společné rysy patří pojetí sociální integrace jako procesu včleňování, který probíhá v řadě oblastí (multidimenzionálnost), a to jak na straně přistěhovalců, tak na straně hostitelské společnosti (oboustrannost)*“ (Rákoczyová & Pořízková, 2009, s. 24).

Bosswick a Heckmann (2006) definují sociální integraci jako začleňování a přijímání přistěhovalců do základních institucí, vztahů a pozic hostitelské společnosti. Tato integrace představuje interaktivní proces mezi přistěhovalci a hostitelskou společností. Integrace tak pro přistěhovalce znamená proces učení se nové kultuře, získávání práv a povinností, získávání přístupu k pozicím a sociálnímu postavení, budování osobních vztahů se členy hostitelské společnosti a vytváření pocitu sounáležitosti a identifikace s touto majoritní společností. Pro hostitelskou společnost integrace představuje proces otevírání institucí a vytváření rovných příležitostí pro přistěhovalce, v této interakci má hostitelská společnost vždy větší moc a je silnější (Bosswick & Heckmann, 2006). Nebo třeba Uherek (2003) chápe společenskou integraci migrujících jedinců jako proces včleňování do existujícího společenského celku, jenž disponuje určitou strukturou, vykazuje určitou míru soudružnosti a jeho členové se chovají podle určitých pravidel. Problém integrace nespočívá v tom, aby se daný jedinec stal stejným

jako ostatní příslušníci dané skupiny, do které migroval. Podstata integrace spočívá v tom, že si imigrant osvojí určitou roli, která se může stát respektovanou danou společností, že jeho chování bude předvídatelné a stane se součástí lokální kultury (Uherek, 2003). Je důležité zmínit, že na rozdíl od pojmů jako asimilace nebo akulturace, které implikují kulturní přizpůsobení či dokonce kulturní splynutí, pojem integrace neobsahuje přizpůsobení chování a zvyků společnosti. Spíše se zdůrazňuje schopnost cizince s danou společností nějakým způsobem koexistovat (Uherek, 2005).

Osobně chápu sociální integraci jako dlouhodobý proces, který cílí na začlenění cizinců do fungujících struktur a institucí majoritní společnosti. Jako důležitou složku sociální integrace vnímám kontakt a interakci cizinců s majoritní společností. Většinová společnost tak představuje velice důležitý aspekt, jejíž otevřenost a tolerance představuje jeden z klíčů pro úspěšné začlenění cizinců. Dalším takovým klíčem k úspěšné integraci je ochota cizinců se na integraci podílet.

Dimenze integrace

Z hlediska integrace cizinců je vhodné zmínit i její jednotlivé dimenze. Takové dimenze lze chápat jako oblasti, ve kterých se integrace cizinců odehrává. Nahlížení na začleňování cizinců skrze dimenze je účinným nástrojem, jak zaměřit pozornost na její jednotlivé klíčové oblasti. Dimenze integrace jsou v literatuře vymezovány různě. Asi nejznámější je dělení dle Bosswicka a Heckmanna (2006), kteří rozlišují čtyři dimenze sociální integrace – **strukturální, kulturní, interaktivní** a **identifikační**. V rámci **strukturální** integrace směřuje pozornost hlavně na začlenění na trh práce, který je obecně pokládán za jeden z nejvýznamnějších integrujících společenských mechanismů. Účast na pracovním trhu je potom spojena s další ekonomickou participací (na trhu statků a služeb a redistribuční procesy). Také je v rámci strukturální integrace pozornost věnována přístupu přistěhovalců k bydlení a ke vzdělání (Rákoczyová & Pořízková, 2009). Z hlediska **kulturní** složky integrace se v zásadě jedná o proces akulturace. Tím můžeme rozumět určité poznání a přizpůsobení se místním hodnotám, normám a vzorcům chování. Nejdůležitější složku kulturní integrace tvoří hlavně osvojení jazyka hostitelské společnosti (Rákoczyová & Pořízková, 2009). **Interaktivní** integraci rozumí Bosswick a Heckmann (2006, s. 10) „*přijetí a začlenění přistěhovalců do primárních vztahů a sociálních sítí hostitelské společnosti*“. Můžeme zde zařadit přátelství, partnerství, manželství nebo členství v dobrovolných organizacích. Jedná se zejména o sociální kontakty s majoritní společností. Zde je důležité podotknout, že postoje majority výrazně ovlivňují sociální integraci přistěhovalců, zejména v oblasti interaktivní integrace. Uzavřenost majoritní společnosti,

negativní postoje a předsudky výrazně omezují možnosti vzniku a rozvoje sociálních sítí přistěhovalců (Rákoczyová & Pořízková, 2009). V rámci **identifikační** integrace se jedná o začleňování do nové společnosti na subjektivní úrovni. Tato integrace může být naznačena pocity příslušnosti k určitým skupinám a ztotožnění se s nimi. Může se jednat zejména o etnickou, regionální, místní nebo národní identifikaci (Bosswick & Heckmann, 2006). Rákoczyová a Pořízková (2009) popisují identifikaci jako myšlenkový a emocionální vztah mezi jednotlivcem a sociálním systémem jako celkem.

1.3. Migrační a integrační politika ČR

Česká migrační politika je chápána jako soubor nástrojů a cílů k prosazování státní moci na poli migrace, která se zabývá zejména regulací pobytu cizinců. V rámci migrační politiky existují dvě dílčí složky – jsou jimi imigrační a integrační politika. Imigrační politika cílí na regulaci pobytu cizinců na území ČR. Integrační politika pak cílí na možnosti začlenění přistěhovalců do majoritní společnosti (Kušniráková & Čížinský, 2011). Jak se píše ve zprávě o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců v ČR za rok 2018, migrace do ČR může být prospěšná cizincům i majoritní společnosti pouze tehdy, pokud je v souladu s integračními opatřeními. Proto je nutností efektivní integrační politika státu. Leontiyeva (2011) chápe integrační politiku jako komplex opatření, který cílí na podporu začleňování imigrantů do klíčových institucí, vztahů a pozic majoritní společnosti. Integrační politiky jsou tvořeny na třech základních úrovních – evropské, národní a lokální. V rámci Evropské unie se vytváří jen obecný rámec integračních politik, konkrétní integrační strategie je v plné kompetenci členských států (Leontiyeva, 2011).

V aktualizované koncepci integrace cizinců za rok 2016 se vymezují cíle integrační politiky následovně: „*Cílem integrační politiky v návaznosti na migraci je podpořit začlenění cizinců do společnosti, docílit klidné soužití s cizinci, zamezit vzniku negativních sociálních jevů a zajistit ochranu práv a bezpečnost všech obyvatel České republiky*“ (KIC, 2016, s. 17 [online]). Jedním z jejích hlavních cílů integrační politiky je postupné přenesení integrace na regionální a lokální úroveň. Aktivita územní samosprávy je totiž vnímána jako klíčový předpoklad pro integraci cizinců a bezkonfliktní soužití ve společnosti. Integrační opatření cílí hlavně na skupinu státních příslušníků třetích zemí, kteří dlouhodobě legálně pobývají na území ČR. Doplnkovými cílovými skupinami integračních opatření jsou občané EU, kteří mohou využívat některých integračních nástrojů. Dále azylanti a poživatelé doplňkové ochrany, kterým je umožněno využívat některých integračních opatření poskytovaných nad rámec služeb

v rámci Státního integračního programu. Výjimečně mohou být cílovou skupinou integračních opatření i občané ČR, kteří disponují prokazatelně podobnými integračními potřebami, jako cizinci (ZSOMIC CR, 2018 [online]). Hlavní cílovou skupinou integračních opatření jsou tedy pouze cizinci třetích zemí. Bosswick a Heckmann (2006) však upozorňují, že takové úzké zaměření není správné, protože pomoc s integrací může potřebovat jakýkoliv nově příchozí cizinec. Osobně taky vnímám, že by integrační opatření měla cílit rovnoměrně na všechny příchozí cizince, tedy na cizince z tzv. třetích zemí a na cizince z EU.

Jeden z hlavních nedostatků české migrační a integrační politiky ČR je dle Tošnerové (2009) přílišná centralizace v rukou Ministerstva vnitra. Dle jejího názoru větší pluralita napomáhá ke zvýšené konkurenceschopnosti, a tím i ke zvýšení kvality služeb, ze které těží všechny strany – cizinci, nevládní sektory, státní instituce a další aktéři. Přílišnou centralizaci integrační politiky zmiňuje i Gallová Kriglerová (2011). Problém integrační politiky ČR spatřuje v tom, že není schopna zapojit do její realizace více aktérů – zejména regionální a lokální samosprávy (Kriglerová, 2011). Bosswick a Heckmann (2006) upozorňují, že integrační politiky států jsou často navrženy způsobem shora dolů. Tento přístup však selže, pokud nezohlední migranty jako aktéry s jejich konkrétními cíli, potřebami, motivací, kompetencemi a problémy.

K financování integrace cizinců je využíváno jednak zdrojů ze státního rozpočtu, ale také zdrojů z Evropské unie – mnoho integračních projektů je podporováno z fondů EU (Evropský sociální fond, Evropský fond pro integraci státních přistěhovalců třetích zemí). Od roku 2015 došlo ke změně financování integračních projektů – vznikl nový Azylový, migrační a integrační fond (AMIF). V rámci tohoto fondu jsou zdroje poskytované na integraci od roku 2015 sníženy na polovinu, nicméně počet cizinců i jejich potřeby integrace v Česku naopak stoupají (KIC, 2016 [online]).

1.4. Aktéři integrační politiky ČR

Mezi aktéry migrační a integrační politiky patří aktéři státní centrální správy a aktéři na lokální a regionální úrovni. Aktérem integrace pro účel této práce se rozumí někdo, kdo do procesu integrace cizinců aktivně vstupuje.

Ministerstvo vnitra hraje klíčovou roli v koordinaci migrační a integrační politiky ČR. Průběžně vyhodnocuje a monitoruje situaci a postavení cizinců v ČR. Za samotnou realizaci integrační politiky jsou však zodpovědná jednotlivá ministerstva v rámci své gesce (ZSOMIC CR, 2018 [online]). V rámci Ministerstva vnitra má nejdůležitější roli ve formulaci migrační a

integrační politiky v ČR zejména Odbor azylové a migrační politiky (OAMP MV). Zvláštním orgánem tohoto ministerstva je Správa uprchlických zařízení (SUZ). Ve správě SUZ najdeme agendu nejen poskytování služeb žadatelům, azylantům a zajištěním cizincům, ale také je v jeho pravomoci integrace cizinců skrze specializovaná krajská integrační centra. Významnou roli ve smyslu řízení pracovní migrace hraje rovněž Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), které koordinovalo integrační politiku v letech 2004-2008 (Leontiyeva, 2011, p. 22). MPSV je mimo jiné zodpovědné za přerozdělování dotačních prostředků na sociální služby, z nichž některé se věnují integraci. Jelikož integrační politika státu vychází z předpokladu, že integrace představuje komplexní proces, který se dotýká mnoha oblastí, je na úrovni státní správy počítáno se zapojením dalších ministerstev. Tato ministerstva odpovídají za tvorbu opatření na úrovni své gesce (Valentová, et al., 2012, s. 43).

Na regionální a lokální úrovni se za hlavní realizátory integrační politiky považují krajská integrační centra na podporu integrace cizinců, nevládní organizace a některé městské samosprávy. Kromě nich se na integraci cizinců podílejí zejména školy, dále pak zaměstnavatelé, odborové svazy či úřady práce (Dumont, 2018, s. 14-15). O aktérech na regionální a lokální úrovni bude blíže pojednáno v následujících částech této práce.

1.5. Legislativní ukotvení integrace cizinců

Jak upozorňuje Dobeš (2015) Česká republika sice disponuje základními strategickými dokumenty, jenž vytváří základní koncepci integrace cizinců, nicméně ty jsou spíše metodickým doporučením než systémovým opatřením (Dobeš, 2015). Usnesení vlády nejsou právně závazné dokumenty a představují tak spíše strategické materiály ve formě politických doporučení. Ve svém usnesení však vláda vyzývá ke spolupráci na realizaci národní Koncepce integrace cizinců.

Babická (2011) poukazuje na fakt, že Česká republika dlouho ignorovala otázku integrace cizinců. Upozorňuje, že v ČR neexistuje žádný speciální zákon věnující se integraci cizinců. První impuls k věnování větší pozornosti integraci cizinců na našem území najdeme ve vládním dokumentu Zásady koncepce integrace cizinců z roku 1999, který předcházal vzniku Koncepce integrace cizinců v roce 2000. V poslední době se zdálo, že se legislativní ukotvení tématu integrace cizinců změní. V červnu 2019 byla schválena novela zákona o pobytu cizinců, ve které je poprvé v historii ČR zaznamenána snaha o legislativní ukotvení integrace cizinců na našem území. „Zakotvení nové „Hlavy XIIIa Integrace cizinců“ je historicky prvním pokusem o zákonné ukotvení problematiky integrace v České republice“ (SZPC, 2019, s. 9 [online]).

Zogata-Kusz (2020) ve svém článku podotýká, že dosud byla integrační politika formována obecnými a nezávaznými dokumenty. Začlenění integrace do závazného práva proto představuje zásadní krok v české imigrační a integrační politice. Překvapujícím faktem ale je, že i přes velký význam integrace zdůrazňovanou zákonodárci a vzhledem k tomu, že se jedná o průřezové téma překrývající se mnoha oblastmi, tato novela zákona obsahuje pouze dva krátké články. Jeden z nich se pojednává o existenci, fungování a financování integračních center, druhý se pak zabývá zavedením povinných adaptačních a integračních kurzů. Samotný pojem integrace zde však nezískává právní definici. Vše je velice skromné a celkově nenaznačuje komplexní přístup k dané problematice (Zogata-Kusz, 2020, s. 189).

Legislativního ukotvení termínu integrace jsme se tedy v novele nedočkali. Česká republika se v oblasti integrace cizinců řídí strategickými dokumenty, kterými jsou Koncepce integrace cizinců, Strategie migrační politiky a Státní integrační program. O každém z nich je stručně pojednáno níže.

Koncepce integrace cizinců

V České republice se nerozlišují migrace a integrace jako dvě rozdílné oblasti státní politiky. Důraz na integraci cizinců je u nás kladen až od roku 1999, když už nešlo dále přehlížet rostoucí počet cizinců, kteří měli stále větší tendenci se v zemi usazovat. Proto byly v tomto roce přijaty vládou Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR (Zásady), což představovalo obecný dokument vymezující základní principy pro postupné budování integrační politiky státu. Na tento prvotní dokument navazovala o rok později Koncepce integrace cizinců na území ČR (Koncepce), která poprvé konkretizovala postup státu v oblasti integrace cizinců jakožto základní rámec pro státní politiku integrace cizinců (Valentová, et al., 2012, s. 40).

Základním strategickým dokumentem integrační politiky ČR je tak od roku 2000 **Koncepce integrace cizinců**. V reakci na vývoj a nové potřeby byl tento dokument doposud aktualizován třikrát – v roce 2006, 2011 a 2016. Vláda ČR je pravidelně obeznámena s aktivitami v oblasti integrace cizinců a schvaluje postup při realizaci Koncepce na následující rok (SMP CR [online]).

V aktualizované Koncepci integrace cizinců z roku 2016 – Ve vzájemném respektu je stanoveno pět prioritních oblastí integrace cizinců. Jsou jimi „...znalost českého jazyka, ekonomická a sociální soběstačnost, sociokulturní orientace ve společnosti, vztahy mezi komunitami a princip postupného nabytí práv cizinců v návaznosti na postupné získávání

vyšších pobytových statusů na území České republiky“ (KIC, 2020, s. 36 [online]). Neméně důležitá je poté posílení informovanosti cizinců i veřejnosti a implementace integrační politiky na úroveň krajů a obcí. Hlavní cílovou skupinou této Koncepce jsou občané třetích zemí, kteří legálně pobývají na území ČR. Současně je cílovou skupinou i majoritní společnost a ve výjimečných případech i občané EU.

Strategie migrační politiky

Mezi další důležitý dokument zabývající se rovněž integrací cizinců můžeme zařadit Strategii migrační politiky ČR. Jedná se o zásadní dokument, který přijala vláda České republiky 29. července 2015. Jsou zde obsaženy klíčové zásady migrační politiky českého státu, konkrétní cíle na národní i unijní úrovni a konkrétní nástroje k dosažení daných cílů. Kromě jiných oblastí se dokument důkladně zabývá i integrací cizinců. Integrace cizinců je vnímána jako zásadní nástroj celé migrační politiky. Je zde obsažen cíl České republiky, která by měla dostát povinností zajistit občanům v rámci své migrační politiky klidné soužití s cizinci a díky účinné integraci zabránit vzniku negativních sociálních jevů (ZSOMIC CR, 2017 [online]).

Státní integrační program (SIP)

Jedná se o program zaměřený na pomoc azylantům a osobám s doplňkovou ochranou při zajištění jejich začlenění do společnosti. Zaměřuje se hlavně na vytvoření předpokladů pro získání znalosti českého jazyka a zajištění bydlení. Státní integrační program (SIP) byl vytvořen v roce 1994 jako prostředek státní integrační politiky, jenž si klade za cíl stabilní zapojení držitelů mezinárodní ochrany do české společnosti. Tento program se zabývá jak otázkami finančními a ekonomickými (např. získání stálého zaměstnání) tak i otázkami kulturními a sociálními (např. studium českého jazyka). SIP byl aktualizován v roce 2015 (Uherek, 2016, s. 121).

Shrnutí

Cílem této kapitoly bylo přiblížit integraci cizinců na celostátní úrovni. Stěžejním pro práci je vymezení pojmu sociální integrace, která je vnímána jako proces včleňování cizinců do fungujících struktur a pozic majoritní společnosti, což předpokládá otevřenost této většinové společnosti a zároveň ochotu cizinců se v tomto procesu integrace aktivně angažovat. Byla zde zmíněna integrační politika státu, jakožto soubor nástrojů, který se snaží aktivně řešit problematiku integrace cizinců. Jedním z hlavních cílů této integrační politiky je důraz na přenesení integrace na regionálních a lokálních úrovních – aktivita územních samospráv je vnímána jako klíčový předpoklad pro integraci cizinců a jejich bezproblémové soužití s majoritní společností. To se v současné době děje hlavně díky dotacím Ministerstva vnitra na podporu projektů na lokální úrovni a fungování krajských center na podporu integrace cizinců, o čemž bude pojednáno v následující kapitole. Hlavním představitelem a koordinátorem integrační politiky je Ministerstvo vnitra, konkrétně pak Odbor azylové a migrační politiky (OAMP). Do její realizace se však zapojuje celá řada dalších ministerstev. V kapitole jsem rovněž zmínila strategické dokumenty, které se zabývají integrací cizinců. Nejdůležitější představuje KIC, která byla od roku 2000 již třikrát aktualizovaná v souvislosti s vývojem situace integrace cizinců na našem území (nejnověji v roce 2016). Pojem integrace však u nás není legislativně ukotven. V novele Zákona o pobytu cizinců z června roku 2019 byly sice přidány dva krátké články vztahující se k integraci, nicméně integrace sama o sobě zde definována není.

2. Integrace cizinců na lokální úrovni

V následující kapitole přiblížím lokální integraci cizinců a její význam v integrační politice státu. Rovněž je zde věnována pozornost lokálním aktérům integrace s důrazem na Centra pro integraci cizinců a nestátní neziskové organizace jako jedny z hlavních na úrovni lokální integrace cizinců z hlediska poskytování služeb pro cizince. Je zde také zpracována typologie integračních služeb pro cizince k lepšímu porozumění kontextu celé práce. Zmiňuji zde i problémové oblasti NNO obecně v souvislosti s poskytováním integračních služeb pro cizince, jelikož se část výzkumné části mojí práce rovněž soustředí i na bariéry poskytovaných služeb pro cizince v Brně.

Na začátek je důležité pochopit význam integrace na lokální úrovni – tedy na úrovni měst a obcí. Rákoczyová, Trbola a Vyhlídal (2011, s. 10) se o takové lokální integraci zmiňují takto: „*Integrace na lokální úrovni může být definována také jako schopnost imigrantů jednak včlenit se (pokud možno dlouhodobě či dokonce trvale) do institucionalizovaných ekonomických struktur, tedy jako schopnost najít a udržet si zaměstnání, a také schopnost začlenit se do (občanské) společnosti (nikoli nutně též do komunity), což se dnes stále více překrývá se schopností dosáhnout jistého sociálně-ekonomického statusu.*“ Lokalita je v tomto kontextu chápána jako prostorově ohraničená síť hierarchizovaných formálních i neformálních sociálních vazeb (Rákoczyová, et al., 2011).

Koncepce integrace cizinců stále více zdůrazňuje fakt, že pro úspěšnou integraci cizinců je nezbytně důležité zapojení regionálních i lokálních úrovní. Stěžejní roli zde hrají orgány obce a krajů, které zastupují výkon státní správy v místech usídlení. Zároveň jsou tyto orgány důležité při předávání informací ústředním orgánům státní správy v o situaci a postavení cizinců v daném kraji, jejich problémech při integraci a celkově o fungování integrační politiky na určitém místě (Valentová, et al., 2012). Důležité je ale zmínit, že na rozdíl od ministerstev nemají samosprávné orgány legislativně uloženou žádnou povinnost se na procesu integrace cizinců jakýmkoli způsobem podílet (MLI, s. 10 [online]).

Jak uvádí Bosswick a Heckmann (2006), mezi významnými evropskými institucemi existuje shoda, že by místní a regionální orgány měly být brány v úvahu a aktivně se zapojovat do propagace úspěšné integrace přistěhovalců do evropských společností. Přestože obce a místní samosprávy musí implementovat směrnice EU a národní zákony, zbývá jim mnoho prostoru pro vlastní interpretaci integrace cizinců. Z toho plyne, že postoje a praktiky lokálních vlád mají podstatný vliv na proces integrace (Bosswick & Heckmann, 2006).

Podle Drbohlava (2005) je důležité v procesu zvládnání mezinárodní migrace a integrace cizinců do společnosti rozvíjet aktivity na úrovni jednotlivých obcí, protože právě ony znají nejlépe své prostředí a obyvatele. To jim umožňuje přímo ovlivňovat dané procesy a operativně přizpůsobovat některé z forem aktivit nově vzniklým situacím (Drbohlav, 2005). Leontiyeva (2011) rovněž vnímá předpoklad úspěšné realizace integračních politik ve spolupráci na lokální úrovni. Klíčovou roli v realizaci Koncepce integrace cizinců na lokální úrovni hrají NNO, jejichž vznik, činnost a rozvoj od samého počátku Koncepce podporuje. Aktivity těchto neziskových organizací jsou podporovány skrze prostředky státního rozpočtu nebo finance EU. Faktem zůstává, že neuspokojivá implementace integračních opatření bez aktivního přístupu na úrovni samospráv není z dlouhodobého hlediska udržitelná.

2.1. Podpora projektů na lokální úrovni

Na úrovni obcí a měst je lokální integrační politika realizována hlavně díky projektům obcí a městských částí na podporu integrace cizinců, které každoročně finančně podporuje Ministerstvo vnitra ČR (mezi jeho dlouhodobé cíle patří lokální integrační politika). Tím přispívá k pomoci městským částím ve vytváření vlastních integračních strategií, čímž místní samosprávy přebírají určitou odpovědnost za integraci na lokální úrovni. Projektové aktivity vždy vychází z místních podmínek. Mezi hlavní cíle dotací poskytovaných na tyto projekty patří sdílení zkušeností a úspěšných postupů místních samospráv (ZSOMIC CR, 2016 [online]). Projekty obcí obecně slouží k prevenci vzniku či mírnění napětí mezi cizinci a ostatními obyvateli. Zároveň představují komplexní podporu integrace na místní úrovni. Tyto integrační projekty jsou realizované na základě důkladné analýzy situace v daném místě a v nezbytné součinnosti s cizinci a dalšími aktéry integrace v daném prostředí, to znamená s NNO, školami apod. (KIC, 2016, s. 32 [online]). Integrační (dříve emergentní) programy pro obce s větším počtem cizinců jsou tak považovány za základní nástroj integrace cizinců na lokální úrovni a jejich podpora se stala klíčovým prvkem Koncepce integrace cizinců. Jejich realizátory jsou každoročně zejména nestátní neziskové organizace (Dumont, 2018, s. 13).

2.2. Lokální dokumenty zohledňující integraci cizinců

Územní samospráva představuje prostorově vymezený funkční celek, který disponuje právem rozhodovat o svých vlastních záležitostech. Právě zde by se měli tvořit konkrétní integrační strategie, které budou zohledňovat potřeby cizinců v rámci specifické regionální situace. Integrační strategie na lokální úrovni získávají konkrétnější podobu, jsou zakomponovány do lokálních situací, realizují je místní aktéři a jsou schopny pružně reagovat

jak na proměny podmínek, tak na místní problémy. V rámci lokálních podmínek je možné lépe formulovat konkrétní strategie a opatření, které bývají často pružnější při zohledňování specifických lokálních aspektů než oficiální národní nebo nadnárodní politiky. Kombinace potřeb přistěhovalců a charakteristik místního společenství vede lokální vlády k tvorbě a implementaci lokálních integračních strategií (KIC, 2016, [online]).

Je třeba zmínit, že většina obcí a měst v České republice nedisponuje vlastní strategií pro integraci cizinců, ale tato cílová skupina se většinou objevuje v jiných strategických lokálních materiálech. Dosud nejdále v procesu tvorby lokální integrační strategie je hlavní město Praha, kde v roce 2014 vznikla Koncepce hl. města Prahy pro oblast integrace cizinců, na nějž každý rok navazují akční plány. Ta vznikla na základě dlouhodobé spolupráce zástupců Magistrátu hlavního města Prahy, státních organizací, NNO a migrantů (Dumont, 2018, s. 16). Statutární město Brno v současné době aktivně pracuje na tvorbě vlastní integrační strategie pro cizince, která by měla být dokončena v létě 2020, o tomto koncepčním dokumentu bude blíže pojednáno v následující kapitole (Brno, Dokumenty města [online]).

2.3. Aktéři lokální integrační politiky

Integrační politika je na lokální úrovni vytvářena a realizována mnoha aktéry. Potenciálně lze mezi ně zařadit kromě obecních a městských úřadů a magistrátů také například krajské úřady, nestátní neziskové organizace (NNO), odborové organizace, sociální podniky, zaměstnavatele, státní instituce (např. úřady práce), univerzity a školy, spolky přistěhovalců, sportovní kluby, církevní a náboženské organizace apod. Důležitá je zde kooperace a koordinace pro dosahování co největší účinnosti a efektivity poskytovaných služeb. Komunikace mezi jednotlivými aktéry je často zatížena vysokým pracovním zatížením pracovníků, omezenými zdroji, fragmentací této oblasti politiky a způsobem financování. Je proto podstatné vytvořit institucionalizovanou platformu partnerství, která mimo jiné umožní výměnu informací a rozvoj vzájemného učení. Kromě spolupráce s ostatními lokálními aktéry v procesu integrace cizinců je rovněž stěžejní spolupráce s vyššími úrovněmi veřejné správy – hlavně komunikace s odpovědnými vládními orgány a zajištění dostatečných zdrojů pro realizaci integračních politik (Rákoczyová & Trbola, 2008).

Samosprávy měst a obcí představují významné aktéry sociální integrace cizinců a mohou v tomto procesu sehrávat různou roli – od stěžejní až po zcela marginální. Integrační politika tvořena městy se projevuje ve spektru, obsahu a charakteru integračních opatření, stejně jako v organizační struktuře municipalit. Pokud je v rámci municipality na integraci kladen

určitý důraz, mohou být vytvořeny různé typy institucionálního zabezpečení integrace. Agenda integrace může spadat pod jiné oddělení, nebo může být vytvořena samostatná pozice, nebo dokonce speciální oddělení zaměřené na integraci (Rákoczyová & Trbola, 2008, s. 14). Mezi důležité aktéry integrační politiky považují zmínit školy navštěvované dětmi cizinců nebo zaměstnavatele, kteří poskytují svá pracovní místa cizincům. Více se ale budu věnovat **centrům na podporu integrace cizinců a nestátním neziskovým organizacím**, protože z hlediska doručování služeb cílové skupině cizinců představují klíčové aktéry v rámci sítě všech institucí, které se této tematice věnují. O těchto aktérech bude pojednáno podrobněji v následující části.

2.3.1. Centra na podporu integrace cizinců (CPIC)

Centra na podporu integrace cizinců jsou velmi důležitá při realizaci integrační politiky na regionální potažmo i lokální úrovni. Tato centra nabízí široké pole integračních služeb, monitorují situaci v krajích, podporují aktivitu cizinců a snaží se o rozvoj občanské společnosti. Integrační centra v současné době fungují ve všech krajích ČR. Ve většině krajů je realizátorem Správa uprchlických zařízení ministerstva vnitra, ve zbývajících třech krajích je realizátorem NNO a v jednom případě se jedná o samotný kraj (Jihomoravský kraj). Tato centra představují základní zdroj integračních aktivit v daném regionu, jsou zacíleny jak na cizince, tak na majoritní společnost (KIC, 2020 [online]).

Jak se můžeme dočíst na stránkách Ministerstva vnitra ČR, úkolem těchto center je zajištění cizincům rovného přístupu k integračním službám a ke kvalifikované integrační podpoře na podobné úrovni ve všech českých krajích. To vše v úzké spolupráci s ostatními aktéry integrace v dané oblasti, hlavně s kraji a nestátními neziskovými organizacemi. Regionální centra jsou realizována v rámci projektů, které byly financovány v období 2009-2015 hlavně ze zdrojů Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí (EIF) a od roku 2015 jsou financovány z Azylového, migračního a integračního fondu (AMIF). Pro budoucí udržitelnost center se počítá se státem, jako hlavním zdrojem financí pro jejich činnost a fungování. Regionální centra nabízejí široké spektrum integračních služeb, včetně právního a sociálního poradenství, jazykových kurzů a kulturních aktivit. Také plní funkci regionálních informačních středisek (MVCR [online]).

Novela zákona o pobytu cizinců z června roku 2019 stanoví, že financování Center na podporu integrace cizinců bude přecházet pod státní rozpočet (od července 2020). Novela zákona již nekalkuluje s rozdělováním cizinců na cizince EU a cizince z tzv. třetích zemí, tudíž pravděpodobně dojde k rozšíření aktivit pro všechny cizince na daném území. Od 1. ledna 2021 také vzniká pro cizince zákonná povinnost absolvovat osmihodinový adaptačně-integrační kurz

(doposud probíhá pouze na dobrovolné bázi). Tento kurz musí být absolvován během prvního roku pobytu na území ČR. Cílem tohoto kurzu má být seznámení se se základními právy a povinnostmi a kulturou ČR. Za problematické se v této souvislosti jeví skutečnost, že cizinci by si měli tyto kurzy hradit ze svých vlastních finančních zdrojů – což může být v prvním roce od příjezdu mnohdy náročné (SZPC [online]).

Mezi důvody vzniku těchto regionálních center lze zařadit snahu o vytvoření přehledné struktury implementující integrační politiku, kdy centra budou koordinovat lokální integraci cizinců a současně budou hlavními poskytovateli informací o této problematice v dané oblasti. Dále byl vznik center podněcený snahou nabízet podobné služby po celé ČR (Tošnerová, 2009). Jedním z důvodů vzniku regionálních center na podporu integrace cizinců bylo plošné nerovnoměrné rozmístění neziskových organizací v jednotlivých krajích ČR. Tento problém byl řešen zřizováním regionálních center na podporu integrace cizinců, jejichž úkolem je poskytování služeb pro celý region. Hlavním posláním těchto center je tedy poskytovat cizincům rovný přístup k integračním službám na srovnatelné úrovni ve všech krajích ČR, informovat a podporovat jak cizince, tak majoritní společnost včetně orgánů veřejné správy – to vše ve spolupráci s dalšími aktéry integrace v krajích, zejména s NNO (KIC, 2016 [online]). V současné době však stále zůstává problémem, že činnost NNO se koncentruje hlavně ve velkých městech – tím dochází k nerovnoměrnému poskytování integračních služeb v jednotlivých regionech a lokalitách. Pozitivně lze hodnotit regionální poradní platformy, které integrační centra řídí. Tvoří tak prostor pro pravidelné setkávání neziskových organizací s dalšími subjekty lokální integrace cizinců (Valentová, et al., 2012).

2.3.2. Nestátní neziskové organizace (NNO)

Předtím než přiblížím nestátní neziskové organizace pracující s migranty a jejich význam na poli integrace cizinců bych ráda vymezila pojmy neziskový a občanský sektor a jejich vztah k nestátním neziskovým organizacím. Jak uvádí Skovajsa a kol. (2010, s. 32) „*neziskový sektor popisuje formální sektor mezi státem a trhem jako oblast působení soukromých organizací zaměřených na jiné cíle, než je dosahování zisku*“ (Skovajsa & Kol., 2010). Do neziskového sektoru se řadí všechny organizace, které nepatří do ziskového. Můžeme sem tedy zařadit organizace veřejného neziskového sektoru a organizace soukromého neziskového sektoru (Rosenmayer, 2005, s. 35). Pro účely této práce se zaměřuji na soukromý neziskový sektor, pod který spadají nestátní neziskové organizace. Tento soukromý neziskový sektor může být rovněž nazýván jako sektor nevládních organizací nebo třetí sektor-ten je uváděný hlavně v západní literatuře (Rektořík & kol., 2001, s. 17). Občanský sektor je poté

chápán jako „*prostor mezi státem, státními institucemi, trhem, ziskovými soukromými společnostmi a jednotlivými občany nebo skupinami občanů.*“ Takový občanský sektor tvoří činnosti, které jsou většinou schopny fungovat nezávisle na státu a jeho mocenských orgánech (Dohnalová, 2005, s. 4). Nestátní neziskové organizace spolu s občanskými aktivitami (např. petiční akce) tvoří občanský sektor (Haken, 2005).

Neziskové organizace lze chápat jako „*organizace charakteru právnické osoby, která nebyla zřízena nebo založena za účelem podnikání*“ (Rektořík & kol., 2001, s. 39). Nestátní neziskové organizace potom představují soubor institucí, které fungují mimo státní strukturu, nicméně slouží veřejným zájmům. Takové organizace mají většinou pět základních vlastností – mají institucionální stavbu a charakter, jsou soukromé (institucionálně odděleny od státu), jsou neziskové, jsou samosprávné (nejsou řízeny zvenčí, ale rozhodují o svých věcech samy) a jsou dobrovolné (Salamon & Anheier, 1992). Občanský sektor (potažmo nestátní neziskové organizace jako jeho součást) plní ve společnosti tři základní funkce ve třech základních systémech společnosti. Jsou jimi poskytování služeb v rámci ekonomického systému, advokační funkce (obhajoba zájmů) v rámci politického systému a budování komunity (vytváření vztahů) v rámci komunitního systému (Pospíšil, et al., 2009).

2.3.2.1. NNO věnující se integraci cizinců a jejich význam

Nestátní neziskové organizace (NNO) jsou jedním z klíčových aktérů integrační politiky. Koncepce integrace cizinců podporuje vznik, činnost a rozvoj vybraných aktivních organizací, které se účastní procesu integrace cizinců. Jejich činnost v oblasti integrace cizinců je finančně podporována především z prostředků státního rozpočtu (dotace rezortů). Dále mohou čerpat finanční prostředky z Azylového, migračního a integračního fondu (AMIF), Evropského sociálního fondu (ESF) a dalších fondů EU (MVCR [online]).

Neziskové organizace věnující se pomoci a podpoře migrantům vznikají v Česku od roku 1989. Takovým typickým představitelem zavedeným již v 90. letech je Charita ČR. K největšímu rozmachu služeb podporující integraci cizinců dochází až po roce 2000. Postupem času se vyvíjí doručované služby a rozšiřuje se jejich varieta, současně se některé organizace specializují na konkrétní podskupiny klientů z řad migrantů (např. senioři, studenti apod.). Přestože neziskové organizace mají mnoho podobných rysů (vymezení cílové skupiny, cílové skupiny, způsob financování apod.), jsou vzájemně odlišné hlavně z hlediska velikosti, organizační struktury a geografické působnosti (Trbola, 2011).

Zaměstnanecká struktura organizace se odvíjí od její velikosti a objemu služeb, které nabízejí. Tuto strukturu většinou tvoří sociální pracovníci, psychologové, sociologové, pedagogové, koordinátoři projektů, ekonomové, překladatelé apod. Většinou je na tyto pozice požadováno vysokoškolské vzdělání v příslušném oboru. Zvláštní skupinu pracovníků neziskových organizací potom tvoří dobrovolníci – většina neziskových organizací má ve svých řadách dobrovolníky, bez jejichž pomoci by nemohly část svých projektů vůbec realizovat. Každá organizace má vymezenou cílovou skupinu svých aktivit – může se jednat o organizaci výhradně specializovanou na problematiku podpory integrace cizinců do společnosti, nebo organizaci, v nichž skupina migrantů představuje pouze zlomek z širší základny cílových skupin (Trbola, 2011).

Význam neziskového sektoru je spatřován hlavně v dlouhodobé práci a přímém kontaktu s cizinci ze třetích zemí. Koncepce integrace cizinců poskytuje informace pro státní orgány, jakým způsobem podporovat tyto neziskové organizace. Tím vytváří prostor pro jejich aktivní participaci na poli integrace cizinců. NNO realizují integrační opatření ve všech prioritních oblastech státní politiky integrace cizinců. Význam neziskového sektoru rovněž spočívá v bezprostředním poskytování služeb přistěhovalcům, čímž zajišťují integraci cizinců na lokální úrovni (Valentová, et al., 2012). NNO jsou vnímány jako institucionalizované formy vzájemného střetávání předstev majoritní společnosti a cizinců o integraci, jejich prostředcích, formách i cílech. Také disponují vyšší mírou operativnosti, efektivnějším způsobem komunikace s cizinci, lepší znalostí jejich potřeb a terénu a vyšší mírou účasti zapojení se do řešení problémů klientů v rámci poskytované služby (Trbola, 2011, s. 75).

V Koncepci integrace cizinců (2011, s. 15) je o významu nestátních neziskových organizací na poli integrace cizinců pojednáno následovně: „*Občanská společnost, a zejména nestátní neziskové organizace sehrávají velmi důležitou roli v procesu integrace cizinců. Jsou nepostradatelným aktérem realizace integrační politiky a integračních opatření. Jejich významná role spočívá především v předcházení sociálního vyloučení cizinců, ve snaze vytvářet podmínky ke vzájemnému respektu a soužití, k ochraně před diskriminací, rasismem, xenofobií a ve snaze o vzájemnou komunikaci mezi cizinci a majoritní společností*“ (KIC, 2011, s. 15).

NNO představují z hlediska doručování služeb cílové skupině cizinců stěžejního aktéra sociální integrace cizinců v rámci sítě všech institucí, které se této tématice věnují. Klíčová role NNO v oblasti doručování služeb přistěhovalcům spočívá v jejich specializaci na identifikaci potřeb této cílové skupiny. Správná identifikace potřeb přistěhovalců je základním předpokladem pro správné fungování aktivit neziskových organizací na podporu integrace

přistěhovalců. Tato specifická aktivita je většinou nad rámec možností institucí veřejného sektoru. NNO jsou skrze své nástroje a metodiky práce schopny službami uspokojit i takové potřeby imigrantů, které nejsou definovány opatřeními integrační politiky. Dá se říct, že jejich přístup ke klientům je komplexnější, než je tomu v případě veřejné správy. Pravomoci veřejné správy v oblasti asistence při integraci cizinců jsou totiž legislativně omezeny na výkon konkrétních služeb. Neziskové organizace, které se zabývají integrací cizinců jsou často pružnější v rozlišení širě potřeb svých klientů. Jejich pracovníci jsou schopni reflektovat individuální potřeby svých klientů, jejich rozdílné postavení v rámci legislativního systému ČR, rozdílné schopnosti, možnosti a lidský kapitál potřebný pro integraci. Část aktivit je však charakteristická svým přesahem mimo cílovou populaci a jejich realizací je dotčeno širší okolí působnosti těchto organizací – skrze aktivity dochází k oslovení další cílové skupiny z řad majoritní společnosti. Většina zástupců neziskových organizací vnímá interakci mezi českou majoritní společností a cizinci za jeden z klíčových nástrojů sociální integrace (Trbola, 2011).

2.3.2.2. Typologie služeb NNO pro cizince

Jelikož se moje práce zabývá službami podporující integraci cizinců, je důležité pochopit, co je takovou službou myšleno. Uvádím zde proto typologii služeb pro cizince z pohledu NNO.

Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách definuje sociální službu jako „*činnost nebo soubor činností podle tohoto zákona zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení*“ (Zákon č. 108/2006). Tento zákon rozděluje služby do tří skupin: sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Podle formy poskytování se poté služby rozdělují na ambulantní, pobytové a terénní. Sociální služby NNO pro cizince mají hlavně podobu sociálního a právního poradenství a mají většinou ambulantní, občas i terénní formu.

Stulíková a Kapounová (2018, s. 54) se k sociálním službám poskytovaných NNO pro cizince vyjadřují následovně: „*Neziskové organizace pracující s migranty ve většině případů poskytují odborné sociální poradenství, popř. sociálně-aktivizační programy pro rodiny s dětmi, terénní programy nebo služby sociální rehabilitace, tedy pouze výseč z celkové nabídky. Občas se sami migranti, ale také pracovníci NNO, státní správy nebo samosprávy mylně domnívají, že organizace pracující s migranty jsou schopny pokrýt všechny typy služeb a vytvořit tak jakousi paralelní strukturu ke službám pro české občany, což ale není technicky možné. Spolupráce s jinými službami je nezbytná, bohužel ne všechny jsou pro migranty otevřené. Podobně jako v ostatních oblastech života limitují migranty v přístupu k sociálním*

službám zejména dva faktory: pobytový status a neznalost českého jazyka“ (Stulíková & Kapounová, 2018, s. 54).

V rámci sociálního poradenství jsou cizincům mimo jiné poskytovány i informace o sociálním zabezpečení ČR. Přistěhovalcům jsou zde předávány informace o možnostech získání podpory, a navíc zajišťují i asistenci při jednání s úřady. *„Systém sociálního zabezpečení ČR je prostředkem sociální politiky, který zabezpečuje obyvatele naší země pro případ různých sociálních událostí a předchází, nebo alespoň zmírňuje dopady sociálně nepříznivých situací“ (Eisová, 2018, s. 40).* Sociální poradenství v neziskových organizacích pracujících s migranty také slouží mimo jiné k informovanosti cizinců o nabídce dalších institucí a organizací poskytující sociální služby. Sociální pracovníci v rámci těchto organizací tak v rámci poradenské praxe vytváří velmi důležité sítě kontaktů. Míra spolupráce s pracovníky dalších služeb se odvíjí od samostatnosti, orientace a jazykových kompetencí daného klienta. Většinou nestačí pouhé předání kontaktu na dotýčnou sociální službu, ale je potřeba rovněž sjednat schůzku s pracovníky sociální služby, popřípadě zajistit tlumočení či klienta na schůzku doprovodit (Stulíková & Kapounová, 2018, s. 54). Spolupráce mezi NNO zaměřené na cizince a organizacemi poskytujícími sociální služby je tak naprosto klíčová pro efektivní provázení klienta obtížnými situacemi. Taková spolupráce se jeví jako stěžejní zejména pokud poskytovatelé sociálních služeb nemohou při občasném řešení životních situací migrantů přesně porozumět jejich právnímu postavení nebo se s nimi nejsou schopni domluvit kvůli jazykové bariéře (Stulíková & Kapounová, 2018, s. 57).

Sociální pracovníci pracující v NNO pro cizince se rovněž obstojně orientují v cizinecké legislativě, tudíž jsou schopni klientům pomoci s jejich právy a možnostmi v rámci jejich pobytového oprávnění. Jsou také schopni odkázat cizince k dalším službám a dávkám nebo pomoc s tlumočením – tyto NNO mají většinou dobře jazykově vybavené pracovníky, případně mají kontakty na tlumočnický či interkulturní pracovníky (Stulíková & Kapounová, 2018, s. 57).

Základním typem služby pro cizince tedy představuje **poradenství**. Poradenství je považováno za minimum, které mohou cizincům poskytnout pro jejich integraci. Důležité je zde zmínit, že tuto službu mohou využívat všichni cizinci bez ohledu na svůj pobytový status. Může se jednat o poradenství v sociální oblasti, právní poradenství, psychologické poradenství apod. Součástí poradenských služeb často bývají i asistenční služby (často zajišťované dobrovolníky), které cílí na doprovody při jednáních s veřejnými institucemi. Další velmi častou službou je **jazykové vzdělávání přistěhovalců** (většinou zdarma či za minimální poplatek), jelikož znalost českého jazyka je vnímána jako základní předpoklad pro úspěšnou

integraci do společnosti. Dále se NNO rovněž orientují na **služby zaměřené na podporu vzdělávání v oblasti trhu práce a rekvalifikační kurzy**, které jsou rovněž vnímány jako základ úspěšného zvládnání procesu sociální integrace. Tyto služby mohou nabývat dvojí formy – přímé a nepřímé. Zatímco nepřímá podoba se zaměřuje na posílení kompetencí cizinců skrze interaktivní metody (např. kurz komunikačních dovedností), přímou formou můžeme rozumět např. asistenci při jednáních na úřadech práce. Při poskytování těchto služeb spolupracují NNO s dalšími aktéry sociální integrace v dané lokalitě – zejména s úřady práce a místními zaměstnavateli. **Podpora bydlení** představuje další neméně důležitou službu poskytovanou NNO, která je však soustavně podfinancována. NNO se v této oblasti angažují hlavně nepřímo (prostřednictvím poradenství apod.), přímá pomoc je omezena na poskytování azylového bydlení a je realizována pouze tehdy, když organizace realizuje takto zaměřený projekt. Větší NNO jsou zpravidla schopny poskytovat **individuální plány sociální práce s klientem**, v jehož rámci je umožněno sledování klienta a jeho postupného vývoje, což je užitečným nástrojem sociální integrace. Dále se NNO věnují podpoře **volnočasových a multikulturních aktivit, charitativním a humanitárním aktivitám** (ty jsou většinou charakteristické zejména jednorázovou formou s krátkodobým účinkem) či **podpoře osvěty a občanských práv** (nejčastěji se jedná o demonstrační akce). V neposlední řadě patří do tohoto výčtu i **aktivity zacílené na majoritní společnost** – práce s majoritní společností je považována za velmi důležitou, protože se tak zvyšuje míra tolerance vůči odlišnostem, což přispívá k lepšímu soužití majority s cizinci. Tyto aktivity mohou mít dvě formy: spolupráce se školami a podpora vzdělávání majoritní populace. Cílem těchto aktivit je hlavně odbourání stereotypních a xenofobních postojů české majoritní společnosti (Trbola, 2011, s. 97-98). V rámci integrace cizinců tak NNO poskytují řadu informačních, poradenských či vzdělávacích služeb. Důležité je také zmínit, že se NNO rovněž věnují tzv. **watchdogovým aktivitám** – v rámci nich dohlížejí na tvorbu a realizaci migrační a integrační politiky státu a upozorňují na jejich nedostatky. Některé neziskové organizace mají také rozvinutou síť **advokačních aktivit**, jejichž prostřednictvím se snaží ovlivňovat tvorbu veřejné politiky týkající se cizinců. Za tímto účelem jsou neziskové organizace zastoupeny v poradních orgánech vlády (hlavně Výbor pro práva cizinců při Radě vlády pro lidská práva) či v zastřešující platformě Konsorcium NNO pracujících s migranty (Valentová, et al., 2012). Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty vzniklo v roce 2003 a jeho součástí je v současné době 18 organizací.

Důležité je, aby cizinci byli dostatečně informovaní o poskytovaných integračních službách, aby je mohli využít v případě potřeby a nedocházelo k situacím, kdy se cizincům

nedostane potřebné pomoci kvůli nízké informovanosti. Je tedy nutné posílit prezentaci a propagaci integračních služeb. V postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu (2020) se k tomuto tématu píše následující: „*Primárním úkolem politiky integrace je neustále informovat jak cizince, tak i majoritní společnosti o činnosti státu i organizací směřujících k podpoře integrace a o nabídce bezplatných integračních služeb, stejně jako objasňovat význam integrace pro budování harmonického soužití s cizinci. Informace musí reflektovat konkrétní potřeby cizinců, musí být adresné, srozumitelné a využitelné. Významným aktérem v posilování informovanosti cizinců i majority jsou zejména regionální Integrační centra a NNO.*“

2.3.2.3. Problémové oblasti neziskových organizací a jejich služeb podporující integraci cizinců

Při zpracování této části budu z velké části vycházet ze studie Roberta Trboly z roku 2011. Vycházím z této studie, protože jsem nenašla žádné aktuálnější materiály zaměřené na téma integračních služeb pro cizince. Studie se zaměřovala na porozumění funkcí a rolí nestátních neziskových organizací v procesu integrace cizinců do života české společnosti – z hlediska nabídky jejich integračních služeb, faktorů ovlivňujících strukturu a úroveň poskytovaných služeb v této oblasti a jejich postavení v institucionální struktuře poskytovatelů integračních služeb. Výchozím a zásadním materiálem byly rozhovory se zástupci neziskových organizací, tyto data byla doplněna analýzou souboru dostupných dokumentů z dotyčných neziskových organizací, kde byly rozhovory uskutečněny.

Integrační služby neziskových organizací jsou často omezeny mnoha vnějšími i vnitřními faktory, které musí organizace řešit. Vnější omezení představuje většinou nedostatek finančních zdrojů organizace, bariéry v legislativě, omezená regionální působnost dané organizace, politická situace v určitých regionech, institucionálně-administrativní bariéry a individuální bariéry přistěhovalců jako potencionálních klientů sociální služby. Mezi vnitřní omezení bychom mohli zmínit nedostatečné personální obsazení dané organizace nebo nedostatečný monitoring potřeb cizinců – s tím je spojena nadměrná nabídka jednoho typu služeb na úkor špatné saturace poptávky po jiném typu služeb (Trbola, 2011).

Z provedené studie plyne, že zaměstnanci organizací vnímali jako zásadní bariéru efektivního poskytování služeb nedostatečné financování jejich služeb. Tím dochází k tomu, že služby organizací jsou často limitovány preferencemi státní integrační politiky, která se odráží ve vypsání grantových schématech. V praxi to znamená, že potencionální aktuální potřeby cílové skupiny, které nespádají do těchto předem definovaných schémat, nemohou být

saturovány. Druhou zásadní překážkou, která souvisí se špatným financováním, je nedostatečné personální kapacita organizací. Mezi další zmiňované problémy lze zařadit stav současné legislativy, která často nevěnuje pozornost určitým skupinám cizinců. Dalším vnímaným nedostatkem je regionální nerovnost v dostupnosti jednotlivých služeb neziskových organizací (Trbola, 2011).

Výzkumná zpráva „*Efektivita služeb poskytovaných nestátními neziskovými organizacemi v oblasti integrace cizinců*“, kterou pro Ministerstvo práce a sociálních věcí zpracovala Společnost pro studium neziskového sektoru v roce 2008, cílila na zjištění informací o službách poskytovaných nestátními neziskovými organizacemi v oblasti integrace cizinců – mimo jiné se zjišťovala míra využívání služeb poskytovaných NNO cizinci a bariéry, které zpomalují průběh integrace cizinců. Výzkum byl proveden celostátně a mířil na dvě skupiny respondentů – cizince jako uživatele služeb a pracovníky NNO jako poskytovatele těchto služeb. Závěry této zprávy upozorňují mimo jiné na nedostatečnou kvalifikaci pracovníků NNO z důvodů podfinancování této oblasti. Z těchto důvodů plyne i neschopnost dlouhodobě plánovat a rozvíjet své služby, jelikož jsou závislé na aktuálních grantech. Zajímavým zjištěním studie je, že nejvíce využívají služeb NNO uživatelé s vysokoškolským vzděláním a cizinci, kteří umí dobře česky – tím pádem se nejméně služeb dostává sociálně nejslabším. Při zjišťování důvodů nevyužití služeb cizinci bylo hned na druhém místě uváděno, že cizinec neznal žádnou NNO, která by mu službu poskytla (na prvním místě byl uváděn důvod, že cizinci poskytované služby nepotřebovali). Třetina oslovených cizinců nevěděla, na koho se obrátit v případě potřeby (Prouzová, et al., 2008).

Podobné závěry ohledně informovanosti o poskytovaných službách poskytuje i zjištění výzkumného šetření¹ provedeného na území města Prahy (Leontiyeva, et al., 2018). Výzkum cílil mimo jiné na oblast integračních služeb pro cizince v Praze. Mimo jiné s v rámci výzkumu zjišťovala i míra využívání a informovanost cizinců ohledně poskytovaných službách. Z výsledků plyne, že služby pro cizince využívají výrazně více cizinci s lepší úrovní českého jazyka a trvalým pobytem v ČR. Stejně tak je to s informovaností ohledně poskytovaných služeb – více o nich vědí cizinci s trvalým pobytem (kteří v ČR žijí více než deset let) a cizinci s lepší úrovní českého jazyka. Horší je tedy informovanost o službách u cizinců s horší znalostí

---

¹ Jednalo se o rozsáhlé dotazníkové šetření z roku 2017, jehož se zúčastnili migranti žijící na území města Prahy. Toto šetření bylo uskutečněno na základě zakázky ze strany Hl. města Prahy. Sběr dat zajišťoval Centrum pro výzkum veřejného mínění. Na studii participovalo 1149 cizinců z 54 států světa, kteří dlouhodobě žijí na území města Prahy, výzkum cílil na cizince ze třetích zemí. Výzkumné šetření mělo stanoveny tři prioritní oblasti: 1) vzdělávání dětí a dospělých, 2) sociální a návazné služby, 3) informovanost a komunikace.

češtiny ze začátku jejich pobytu – tedy u těch, kteří to potřebují nejvíce. Z hlediska špatné informovanosti ohledně služeb je tedy důležitá terénní práce s cizinci.

Shrnutí

V této kapitole jsem se zabývala integrací cizinců na lokální úrovni, respektive integrací na úrovni měst a obcí. Začleňování cizinců by měla brát v úvahu specifika dané lokality, protože tak může být vytvořena integrace šitá na míru. Integrace na lokální úrovni je významná hlavně z hlediska toho, že města a obce znají nejlépe své prostředí a obyvatele a můžou tak tato specifika zohlednit při vytváření své vlastní lokální strategie integrace cizinců. V tomto ohledu je důležité, aby města vytvářela své vlastní strategické dokumenty, které by braly v potaz specifika daných lokalit potřebných ke konkrétním integračním opatřením a aktivitám. Aktuálně disponuje takovým strategickým dokumentem pouze hlavní město Praha, Brno takový koncepční materiál v současnosti nemá, ale aktivně na něm pracuje a měl by být dokončen v nejbližších měsících. Byly zde rovněž zmíněny projekty obcí, jako hlavní nástroj lokální integrační politiky. Ministerstvo vnitra skrze financování těchto projektů cílí na zvýšení zapojení obcí a měst do realizace integrace cizinců na lokální úrovni. V kapitole jsem se také věnovala aktérům zapojených do integračního procesu právě na úrovni lokality. Patří mezi ně poměrně široká paleta institucí, blíže jsem se věnovala pouze regionálním centrům na podporu integrace cizinců a nestátním neziskovým organizacím jako stěžejním v oblasti poskytování služeb podporující integraci cizinců. V současnosti tato regionální centra na podporu integrace cizinců poskytují svoje služby již ve všech krajích ČR. Nestátní neziskové organizace jsou vedle zmiňovaných center obecně bráni jako hlavní poskytovatelé integračních služeb. Stále zůstává problémem nepravidelné rozmístění těchto NNO pracujících s migranty v českých krajích, ty se koncentrují hlavně ve větších městech, naopak v těch menších většinou zastoupení nemají. Tento problém je alespoň částečně řešen právě regionálními centry pro integraci cizinců. Přiblížila jsem zde také typologii služeb pro cizince a problémové oblasti neziskových organizací z hlediska poskytování jejich služeb. Integrační služby pro cizince osobně chápu jako aktivity, které pomáhají cizincům řešit různé problémové situace, které jsou spojené s jejich životem v majoritní společnosti.

3. Lokální integrace cizinců na území města Brna

V následující části diplomové práce se již zaměřím na konkrétní případ lokální integrace – případ města Brna. Budu se věnovat lokálním dokumentům zohledňující integraci cizinců a jejímu tamnímu institucionálnímu zabezpečení. Jsou zde představeny NNO, jejichž aktivity jsou zaměřené na pomoc při začleňování cizinců do společnosti. Konkrétní služby pro cizince budou představeny v následující kapitole.

V současnosti pobývá na území města Brna více než 32 000 cizinců. Jedná se o počet cizinců s trvalým i přechodným pobytem. Největší zastoupení mezi cizinci v Brně mají Slováci, dále pak mají významné zastoupení hlavně Ukrajinci, Vietnamci a Rusové. Bez Slováků žije v Brně přes 25 000 cizinců, což představuje 6,7 % celkové populace města Brna. Na území města Brna dochází k soustavnému mírnému navyšování počtu cizinců (Data Brno, Cizinci [online]). Počet cizinců žijících v Brně a okolí je velmi výrazný v rámci Jihomoravského kraje (cizinců žijících v Brně a okolí je zhruba 75 % všech cizinců na území Jihomoravského kraje). Proto v práci beru v úvahu i Jihomoravský kraj jako vyšší územní jednotku, pod kterou Brno spadá a který výrazně ovlivňuje integraci cizinců v Brně.

Do Brna přichází za prací mnoho vysoce nebo středně kvalifikovaných migrantů, rovněž místní univerzity lákají řadu zahraničních studentů. Magistrát města Brna z toho důvodu dlouhodobě podporuje Brno Expat Centre, které zdarma poskytuje poradenství, sociální služby a kurzy českého jazyka pro vysoce kvalifikované cizince (Jungwirth, 2018, s. 9). Jihomoravský kraj i město Brno patří v rámci ČR k velmi aktivním participantům procesu začleňování cizinců do české společnosti, v některých oblastech je lze označit za průkopníky dobré praxe (FCB [online]).

V současné době aktuálně probíhá projekt Města a inkluzivní strategie, jehož realizátorem je Sdružení pro integraci a migraci (SIMI). Jedním z aktivit projektu je zhodnocení způsobu integrace cizinců na lokální úrovni. Partnerem projektu je mimo jiné i Jihomoravský kraj, v průběhu psaní mé diplomové práce bohužel data z tohoto projektu ještě nebyla zveřejněna. K psaní práce jsem alespoň využila manuál lokální integrace, jehož vznik byl jedním z výstupů tohoto projektu a který je částečně zveřejněný na jejich internetových stránkách.

3.1. Lokální dokumenty zabývající se integrací cizinců

Jelikož v Brně žije veliké procento cizinců v rámci Jihomoravského kraje, beru v úvahu i strategické dokumenty v jeho rámci. Na území města Brna doposud neexistuje žádný koncepční dokument, který by se zaměřoval přímo na lokální integraci cizinců, nicméně tato strategie se v současné době aktivně tvoří. Ojedinelý projev angažovanosti v procesu integrace cizinců představuje koncepční dokument Jihomoravského kraje **Program cílené a dlouhodobé podpory integrace cizinců třetích zemí na území Jihomoravského kraje 2011 – 2015**, který bude níže rovněž zmíněn. I když v současnosti v Brně neexistuje koncepční dokument přímo zaměřený pouze na integraci cizinců, tato cílová skupina je alespoň částečně zmiňována v jiných strategických dokumentech města, které zde představím.

Komunitní plánování města Brna

Takovým dokumentem je třeba komunitní plánování sociálních služeb, které v Brně probíhá od roku 2006. V rámci těchto komunitních plánování byli alespoň částečně zohledněni cizinci jako cílová skupina. V prvním procesu komunitního plánování byli cizinci zahrnuti do kategorie „Etnické menšiny“, která se zaměřovala hlavně na služby pro romskou komunitu v Brně. V druhém komunitním plánu již dochází k posunu z hlediska vymezení cílové skupiny – místo „Etnických menšin“ se jedná o „Romové a cizinci ohrožení sociálním vyloučením“. Stejně tak byli cizinci zařazeni do této kategorie ve všech následujících komunitních plánech sociálních služeb města Brna – včetně nejnovějšího komunitního plánu pro období 2020-2022 (KP 2020-2022 [online]).

Komunitní plány sociálních služeb v Brně předkládají určité oblasti/potřeby, které je potřeba v souvislosti s cizinci řešit. Mezi ně patří potřeba vzniku azylového bydlení pro cizince v Brně a s tím související snižování interkulturních bariér stávajících zařízení a zpřístupnění bytového trhu. Cizinci v Brně musí podobně jako v jiných městech neustále čelit neochotě majitelů bytů či domů pronajmout své nemovitosti cizincům. V azylových domech nejsou kapacity pro ubytování cizinců, proto poskytovatelé služeb zdůrazňují potřebu vzniku nového azylového domu a propracovaného systému následného bydlení. Dále se pak jedná o potřebu rozvoje odborného poradenství (sociálního a právní), potřebu vzniku uceleného koncepčního materiálu (Strategie integrace cizinců města Brna), včasnou a dostatečnou informovanost cizinců při příjezdu do města (i z hlediska dostupných služeb podporující integraci pro cizince) – vyhledávání informací o službách a možnostech řešení životních situací včetně práv a povinností cizinců není záležitost pouze cizinců samotných, ale i poskytovatelů těchto služeb a

veřejných institucí obecně. Dále se pak jedná o otevřenost úřadů (co se týče jazykových a interkulturních kompetencí) a pomoc města v oblasti zaměstnanosti (město Brno jako zaměstnavatel cizinců). Za důležité považují rovněž zmínit, že zaměstnanci sociálních a dalších veřejných služeb většinou neznají legislativní systém spojený s pobytem cizinců na území ČR. Z tohoto hlediska je podstatné síťování a spolupráce aktérů pracujících s přistěhovalci (SP 2016-2019 [online]). Zařazení přistěhovalců do komunitního plánování je pro integraci cizinců velmi přínosné. Pomáhá identifikovat jejich potřeby a existující sociální služby, umožňuje komunikaci stěžejních aktérů v oblasti integrace (neziskových organizací, veřejnoprávních institucí atd.) a pomáhá následnému rozvoji integrační politiky na lokální úrovni (Rákoczyová & Trbola, 2008, s. 44).

Aktuální komunitní plán sociálních služeb města Brna pro období 2020-2022 zmiňuje interkulturní bariéry integrace cizinců, jejichž důsledkem může být sociální vyloučení. U cizinců jsou jimi např. zvýšená nedůvěra a strach z institucí, špatná znalost českého prostředí, špatná informovanost a jazyková a kulturní bariéra. U veřejných institucí je bariérou jazyk, neznalost legislativních specifik ohledně pobytu cizinců, kulturní bariéra a strach spojený s touto cílovou skupinou.

Strategický plán sociálního začleňování města Brna pro období 2016-2019

Dále je integrace cizinců rovněž alespoň částečně zmiňována v dalších aktuálních dokumentech Jihomoravské kraje a města Brna. Jedná se např. o **Strategii rozvoje lidských zdrojů v JMK 2016-2025** - strategickými cíli v oblasti integrace cizinců je v tomto dokumentu mimo jiné zlepšování fungování a provázanosti institucí zabývajících se integrací cizinců a zkvalitňování spolupráce a síťování aktivit v rámci regionální platformy aktérů integrace. Dále se jedná o **Strategický plán sociálního začleňování města Brna pro období 2016-2019**. V tomto strategickém plánu je cizincům a jejich integraci věnována celá kapitola. V rámci tohoto dokumentu je zpracována SWOT analýza, která se zaměřuje na připravenost města Brna na integraci cizinců. „*Jako nedostatečné se jeví především zabezpečení institucionálního prostoru města v oblasti interkulturních znalostí, dovedností a soustavné práce s majoritou, jakožto nezbytný předpoklad úspěchu veškerých opatření zaměřených na sociální začlenění cizinců*“ (SP 2016-2019, s. 114 [online]). V rámci této strategie je prezentována SWOT analýza připravenosti města Brna na začleňování cizinců. Mezi silnými stránkami města byly zařazeny např. aktivní zájem MMB o problematiku integrační politiky na lokální úrovni nebo fakt, že v Brně se nachází mnoho subjektů, které dlouhodobě pracují s cizinci (včetně NNO), jejichž schopnosti a dovednosti lze maximálně využít třeba i k tvorbě nových přístupů. Naopak mezi

slabými stránkami můžeme zdůraznit špatnou spolupráci mezi subjekty v rámci města (absence koordinátora), absence koncepčního materiálu (strategické koncepce integrace cizinců, která by adekvátně reagovala na zjištěné potřeby) nebo fakt, že současná nabídka integračních služeb je pro cizince nepřehledná a nesystematická. Za neméně důležitou slabou stránku považují zmínit i veřejné projevy xenofobie a rasismu většinové společnosti vůči cizincům. Mezi příležitostmi bylo zmiňováno vytvoření uceleného strategického materiálu „*Koncepce integrace cizinců na území města Brna*“, dále pak třeba také využití interkulturních asistentů (jako nástroj snižování bariéry mezi institucemi a komunitami cizinců a nástroj sbližování majority s minoritou). Mezi riziky byla zmiňováno např. absence srovnatelných dokumentů na úrovních obcí, které by mohly sloužit jako vzor pro tvorbu lokálního strategického dokumentu pro integraci cizinců ve městě Brně, zkrácený obraz migrace a integrace v médiích nebo fakt, že vyšší míra imigrace a institucionální nepřipravenost města může vést k segregaci a zvyšování počtu sociálně vyloučených cizinců (SP 2016-2019, s. 114-116 [online]).

Strategický dokument Brno 2050

Integraci cizinců částečně také zohledňuje strategický dokument Brno 2050. Mezinárodní imigrace je zde vnímána jako příležitost k získávání špičkových pracovníků. V plánu je tudíž vytvoření komplexního systému služeb a mechanismů, které budou usnadňovat přijímání a integraci cizinců ve veřejném i soukromém sektoru. Jedna z priorit cílí na podpoření dlouhodobé integrace cizinců v Brně, v jejímž rámci je cíleno rovněž na prohloubení spolupráce s neziskovými organizacemi, které jsou aktivní v integraci cizinců. Další prioritou dokumentu se zaměřuje na posílení pozitivní image cizinců žijících a pracujících v Brně (Brno2050 [online]).

Program cílené a dlouhodobé podpory integrace cizinců třetích zemí na území Jihomoravského kraje 2011 – 2015

Ojedinělým krokem v oblasti naplňování Koncepce integrace cizinců na regionální úrovni byl vznik strategického dokumentu „**Program cílené a dlouhodobé podpory integrace cizinců třetích zemí na území Jihomoravského kraje 2011 – 2015**“. Tento dokument představuje vůbec první materiál specificky zaměřený na téma integrace přistěhovalců na lokální úrovni a je v něm formulována strategie integrace cizinců ze třetích zemí. Tento program zohledňuje jak potřeby cizinců, tak specifickou regionální a místní situaci v sociální oblasti této skupiny populace. Lokální integrační opatření tak získávají konkrétnější podobu, jsou zasazeny do místních situací, realizují je místní aktéři a dokážou pružně reagovat jak na

změny podmínek, tak na místní problémy. Program tak rozšiřuje spektrum koncepčních dokumentů JMK a navazuje na již existující strategické dokumenty.

Jedná se o první koncepční dokument tohoto druhu, jenž vznikl na základě podnětu Jihomoravského kraje. Představuje ojedinělý projev angažovanosti a zájmu o vytvoření strategie integrace cizinců na úrovni samosprávy. Program v té době nastínil základní směry rozvoje integrace a upozornil na limity tehdejšího stavu. Tento dokument byl vytvořen kvůli potřebě Jihomoravského kraje vymezit opatření a nástroje podpory cizinců ze třetích zemí. Mezi hlavní cíle programu patřilo určení dlouhodobých opatření a stanovení dílčích cílů v oblasti integrace cizinců na svém území. Dále také stanovení rolí Jihomoravského regionálního centra na podporu integrace cizinců, Jihomoravského kraje a ostatních regionálních aktérů v procesu integrace. Zaměřoval se výhradně na cílovou skupinu cizinců ze třetích zemí. Program je rozdělen do dvou částí – analytické a návrhové. První část shrnuje poznatky o cizincích ze třetích zemí na území JMK, reflektuje poznatky koncepčních dokumentů a zdrojů a shrnuje fakta o stavu integrace cizinců v JMK. Návrhová část poté popisuje vizi Programu, jednotlivé úkoly, indikátory plnění Programu, schéma a systém řízení a potencionální finanční zdroje (Topinka & Janoušková, 2010).

Strategie integrace cizinců ve městě Brně pro roky 2020-2026

Strategie integrace cizinců ve městě Brně pro roky 2020-2026 je strategický dokument, na němž spolupracují město Brno a Jihomoravský kraj. Hlavním cílem této strategie má být lepší začlenění cizinců žijících v Jihomoravském kraji a informovat majoritní společnost o vzájemném přínosu integrace. Dokončená Strategie by měla být předložena voleným orgánům města Brna na jaře 2020, následně bude implementována pomocí dvouletých akčních plánů. V této oblasti statutární město Brno dlouhodobě spolupracuje s Ministerstvem vnitra ČR (KP 2020-2022 [online]). Pro účely vzniku tohoto dokumentu její tvůrci využívají mimo jiné i výsledky rozsáhlého výzkumu realizovaného společností SocioFaktor, který mapoval vybrané sociální sítě cizinců z tzv. třetích zemí v Brně a jejich propojenost s majoritní společností (analýza se zaměřovala na sociální sítě vybraných komunit: ukrajinské, arabské a indické). Studie tak poskytla velmi přínosná data pro tvorbu nového strategického dokumentu integrace cizinců v Brně. Celá studie je publikována s názvem Cizinci v Brně: Vztahy, vazby a sítě podpory (Topinka, et al., 2018). Skrze dotaz na odbor sociální péče MMB jsem se snažila zjistit, proč v Brně vznikla dlouhá doba mezi strategickým dokumentem JMK na roky 2011-2015 a Strategií integrace cizinců ve městě Brně na roky 2020-2026, respektive proč integrace cizinců v Brně mezi roky 2015 a 2020 nebyla řízena žádným strategickým dokumentem. Z odboru

sociální péče MMB mě bylo sděleno, že ačkoli tematika integrace cizinců nebyla řešena prostřednictvím samostatného strategického dokumentu (stejně jako v jiných městech ČR kromě Prahy), vyskytuje se jako dílčí tematika v jiných strategických dokumentech města a kraje. Ty jsem již zmínila v předchozích částech práce. K samotné vznikající strategii mi z MMB byly poskytnuty následující informace. Práce na strategickém dokumentu probíhá v podstatě již od roku 2017 (kdy začala práce na zmíněné studii realizované společností SocioFactor), během následujících dvou let probíhaly systematické práce na tvorbě samotné strategie. Celý proces byl nastaven participativně – proběhlo celkem 27 setkání tematických pracovních skupin, kterých se zúčastnilo téměř 140 aktérů integrace v Brně. Celý proces probíhá díky finanční podpoře Ministerstva vnitra ČR skrze dotace na lokální integraci cizinců.

3.2. Institucionální zabezpečení integrace přistěhovalců v Brně

Penninx (2005) přikládá úspěch integračního procesu jeho třem aktérům: cizincům, společnosti a institucím (Penninx, s. 141). Podle Vstupní analýzy sociální integrace jsou v Jihomoravském kraji hlavními aktéry institucionální roviny sociální integrace zejména instituce státní správy (krajské úřady, úřady práce, školy, jednotlivé složky policie, živnostenské úřady, zdravotní pojišťovny a správy sociálního zabezpečení), orgány samosprávy (magistráty, městské a obecní úřady, úřady městských částí) neziskové organizace a zaměstnavatelé (Pořízková, et al., 2009). Je zajímavé, že ve výčtu hlavních aktérů není přikládána větší pozornost rovněž místní společnosti.

Na integraci ve městě Brně se současně podílí několik institucí, které představují státní správu, samosprávu, zaměstnavatele a nevládní sektor. Mezi hlavní aktéry integrační politiky v Brně patří Magistrát města Brna (MMB), Jihomoravský kraj (JMK), nestátní neziskové organizace (NNO), ministerstvo vnitra ČR a další zástupci státních i nestátních organizací. Hlavními poskytovateli integračních služeb jsou místní NNO a Centrum na podporu integrace cizinců JMK (SP 2016-2019 [online]).

V následující části představím hlavní aktéry integrace cizinců v Brně. Při prezentování aktérů integrace kladu větší důraz na poskytovatele integračních služeb pro cizince, kteří jsou pro moji práci stěžejní.

3.2.1. Magistrát města Brna (MMB)

Agenda integrace cizinců spadá pod pracovní náplň poradce pro národnostní menšiny, který působí na Odboru sociální péče MMB v rámci oddělení sociálního začleňování. V rámci tohoto oddělení sociálního začleňování je řešena mimo jiné i problematika cizinců a osob

požívající mezinárodní ochranu v Brně. Snaží se této cílové skupině pomoci s integrací do majoritní společnosti skrze poradenství, kulturní a osvětové činnosti. Toto oddělení rovněž zajišťuje činnost Výboru pro národnostní menšiny v Brně a Poradního orgánu statutárního města Brna pro otázky integrace cizinců – ten existuje v rámci MMB již od roku 2001 a tvoří ho zástupci institucí zabývající se integrací cizinců v Brně. Je zde rovněž zabezpečena funkce poradce pro národnostní menšiny (Brno, Dokumenty města [online]).

Magistrát města Brna se v oblasti sociální integrace cizinců angažuje zejména skrze koordinaci integrační sítě aktérů v Brně a podporou neziskových organizací zaměřených na integraci cizinců. MMB již před léty věnoval velikou pozornost integraci tzv. elitních cizinců (zahraniční investoři, vysoce kvalifikovaní pracovníci, univerzitní profesori, vědci apod), jejichž přítomnost byla vnímána jako příležitost k rozvoji města (Rákoczyová, et al., 2011, s. 34).

Statutární město Brno zaštiťovala v období 2017-2019 sociálně-inovační projekt s názvem Zvyšování interkulturních prostupností veřejných institucí, jehož cílem bylo zlepšení kompetencí úředníků a zaměstnanců veřejných institucí pro práci s cizinci (FCB [online]). O službách interkulturních pracovníků bude blíže pojednáno v následující kapitole.

3.2.2. Jihomoravský kraj (JMK)

Význam Jihomoravského kraje jako aktéra integrace cizinců v Brně vzrostl hlavně po vzniku Jihomoravského regionálního centra na podporu integrace cizinců v roce 2009 (které bude prezentováno níže), ale i formulování strategického dokumentu JMK pro integraci cizinců na roky 2011-2015. JMK tak postupně přebíral funkci koordinátora aktérů integrace přistěhovalců i ve městě Brně. Přínos JMK v oblasti integrace cizinců je podobně jako u MMB ve finanční podpoře ostatních aktérů integrace a jejich síťování – hlavně v rámci zapojení do projektu Jihomoravského regionálního centra na podporu integrace cizinců (Rákoczyová, et al., 2011). V roce 2003 byl v rámci Jihomoravského kraje zřízen Výbor pro národnostní menšiny, který se mimo jiné také zabývá přerozdělováním dotací na aktivity integrace cizinců v kraji. JMK představuje významného aktéra na poli integrace cizinců mimo jiné také proto, že jako jediný kraj v zemi sám realizuje centrum na podporu integrace cizinců (Jungwirth, 2018).

3.2.3. Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců

V roce 2009 byl zahájen projekt „Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců“ s pomocí dotace z Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí (EIF). Síť regionálních center na podporu integrace cizinců je v současnosti

vytvořena ve všech krajích ČR. V drtivé většině těchto krajů je zřizovatelem center Správa uprchlických zařízení OAMP MVCR. Pouze v několika výjimkách je zřizovatelem jiný subjekt – právě Jihomoravské regionální centrum je jednou z výjimek, protože jeho zřizovatelem je samotný Jihomoravský kraj. I když k financování centra značnou měrou přispívá fond AMIF, Jihomoravský kraj se ze svého rozpočtu částečně spolupodílí na financování jeho chodu. Provoz centra je tedy financován Evropskou unií, MV ČR a rozpočtem Jihomoravského kraje (MLI [online]).

Základní myšlenkou tohoto centra bylo pokrytí regionu integračními službami, vytvoření sítě organizací poskytujících integrační služby a formulace koncepčního přístupu k sociální integraci v kraji. JMK je zodpovědný hlavně za řízení projektu a koordinaci činností, skutečnou realizaci převážně v podobě doručení služeb cizincům vykonávají především partneři projektu, kteří se v průběhu let obměňují (Rákoczyová, et al., 2011, pp. 37-38). Partnerství v projektu se uzavírá vždy na jeden kalendářní rok. Aktuálně participují v chodu Jihomoravského regionálního centra tyto partneři: **Statutární město Brno, Diecézní charita Brno, Organizace pro pomoc uprchlíkům a Základní a mateřská škola Brno Staňkova 14.** Všechny služby jsou poskytovány zdarma (Cizinci JMK, partnerské organizace[online]).

V jihomoravském kraji probíhá odděleně integrace pro občany EU a pro ostatní cizince. Služby jihomoravského regionálního centra na podporu integrace cizinců se zaměřují především na cizince ze zemí mimo EU, kteří mají oprávnění dlouhodobě pobývat na území ČR a osoby, kterým byla udělena mezinárodní ochrana (azyl nebo doplňková ochrana). Těm jsou ve spolupráci s partnery poskytovány tyto služby: Odborné sociální a právní poradenství, kurzy českého jazyka a počítačové kurzy, asistence při jednání na úřadech, bezplatný přístup k internetu, možnost zapůjčení literatury v různých jazycích, přednášky, workshopy a semináře pro širokou odbornou veřejnost, volnočasové aktivity a další služby. Pro cizince z EU jsou v rámci centra poskytovány zdarma kurzy českého jazyka, odborné poradenství a multikulturní akce a workshopy. Centrum také poskytuje informace a podporu majoritní společnosti (Cizinci JMK, O centru [online]). Dlouhodobě je v jihomoravském kraji největší zájem o výuku českého jazyka (ZSOMIC CR 2018 [online]).

V rámci Jihomoravského regionálního centra na podporu integrace cizinců funguje platforma klíčových aktérů integrace cizinců v kraji. Tvoří ji zástupci státních a samosprávných úřadů, sociální zdravotnické a vzdělávací instituce, policie, neziskové organizace a zaměstnavatelé. Hlavním cílem těchto platforem je sdílení zkušeností v oblasti integrace

cizinců v JMK. Z této platformy se vybírají jednotliví partneři projektu Jihomoravského regionálního centra na podporu integrace cizinců (Cizinci JMK [online]).

NNO poskytující integrační služby cizincům

V Brně je integrace cizinců uskutečňována zejména díky součinnosti hlavních síťových aktérů, jež tvoří převážně nestátní neziskové organizace věnující se cizincům. Prioritní a zčásti i koordinační roli zastává Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců. Nestátní neziskové organizace představují stěžejní aktéry sociální integrace hlavně z hlediska doručování služeb cizincům. V současné době je v Brně aktivní na poli integraci cizinců pět NNO. Tři z těchto poskytovatelů mají v Brně dlouhou tradici již od 90. let minulého století, patří mezi ně **Diecézní charita Brno**, **Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)** a **Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)**. V počátcích se tyto organizace zaměřovaly na cílovou skupinu uprchlíků a žadatele o azyl, postupem času se jejich záběr rozšířil i na cizince s dlouhodobým a trvalým pobytem (Rákoczyová, et al., 2011, p. 41). Další stěžejní organizací z hlediska poskytování služeb cizincům je Brnopolis, z.s, které od roku 2010 provozuje **Brno Expat Centre**. V neposlední řadě je na poli integrace cizinců aktivní i občanské hnutí **NESEHNUTÍ** (FCB [online]). Služby Diecézní charity Brno a služby OPU najdeme v registru poskytovatelů sociálních služeb. O těchto pěti stěžejních NNO na poli doručování služeb cizincům bude pojednáno níže v této kapitole. Jejich konkrétní služby budou představeny v následující kapitole.

3.2.4. Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)

Organizace pro pomoc uprchlíkům vznikla v roce 1991 v Praze, původně jako občanské sdružení, od roku 2014 je OPU vedeno jako spolek podle občanského zákoníku. Brněnská pobočka OPU existuje od roku 2005. Jedná se o nevládní, neziskovou a humanitární organizaci, jež je zaměřena na pomoc uprchlíkům a cizincům s dlouhodobým pobytem. Hlavními aktivitami OPU jsou bezplatné právní a sociální poradenství cizincům, vzdělávací programy pro laickou i odbornou veřejnost a další akce zaměřené na podporu integrace cizinců. Jejím důležitým cílem je boj proti xenofobii a rasové nesnášenlivosti. OPU je vedeno v registru poskytovatelů sociálních služeb (OPU, Kdo jsme [online]).

3.2.5. Diecézní Charita Brno – centrum CELSUZ

Diecézní Charita Brno je nevládní nezisková organizace zřízena v roce 1990, zřizovatelem je brněnský biskup Mons. Vojtěch Cikrle. Zaměřuje se na poskytování sociálních a zdravotních služeb, zdravotní péče, humanitární a krizovou pomoc. Finanční a hmotnou

podporu získává Charita zejména od domácích i zahraničních dárců, orgánů státní správy a místních samospráv, církevních sbírek, humanitárních nadací, z výnosů vlastní činnosti a benefičních akcí. Ve výroční zprávě DCHB je uvedeno následující: *Charita pomáhá cizincům a uprchlíkům začlenit se do společnosti, přispívá k zajištění ochrany základních lidských práv. Usilujeme o rovné podmínky a příležitosti na trhu práce, ve vztahu k bydlení, vzdělání, ke zdravotní a sociální péči, ke svobodě náboženského vyznání* (Výroční zpráva DCHB, 2018, s. 11[online]). Služby pro cizince jsou poskytovány v rámci Centra pro lidi sociálně znevýhodněné (CELSUZ), které bylo zřízeno v rámci Charity v roce 2007. Celsuz-Služby pro cizince je sociální služba Diecézní charity Brno, kterou najdeme v registru poskytovatelů sociálních služeb. Jejich posláním je poskytovat odborné sociální a základní právní poradenství pro cizince se všemi typy povolení k pobytu, žadatele o mezinárodní ochranu a držitele azylu a doplňkové ochrany. Posláním této služby je pomáhat k usnadnění a zefektivnění začlenění cizinců do většinové společnosti. Všechny tyto služby jsou poskytovány zdarma (DCHB, Co děláme [online]).

3.2.6. Nezávislé sociálně ekologické hnutí (Nesehnutí)

Nesehnutí je občanské hnutí, které vzniklo v roce 1997 odštěpením pár aktivistů z Hnutí Duha. Jedná se o sociálně-ekologickou nevládní neziskovou organizaci, která pracuje na základě přesvědčení, že ekologické a společenské problémy mají společné příčiny a důsledky a s ohledem na to je potřeba je také řešit. V oblasti migrace a inkluze je Nesehnutí aktivní již od počátku svého vzniku v roce 1997. Od roku 2012 je Nesehnutí členem Konsorcia nevládních organizací zabývajících se migranty.

Mimo mnohé jiné aktivity se organizace Nesehnutí věnuje i programu Společně k rozmanitosti, Aktivity tohoto programu se zaměřují na zvyšování tolerance majoritní společnosti vůči přistěhovalcům. Na internetových stránkách programu se uvádí: *Základním cílem programu je vzájemné porozumění si i přes vnímání jinakosti (které může být dáno sociálními, rasovými, národnostními, jazykovými, kulturními či náboženskými rozdíly) a vytvářet prostor pro tolerantní a vstřícné soužití ve společnosti* (Nesehnutí, [online]). Cílem je vytvářet společnost, která je založena na solidaritě, respektu a vzájemné pomoci. Takovou společnost se Nesehnutí snaží vytvářet skrze cílenou podporu příchozím v podobě neformálních, volnočasových, vzdělávacích a komunitních aktivit a osvětu české veřejnosti a mládeže.

Posláním programu je snižovat míru xenofobie a předsudků v české společnosti, snaha o zlepšení veřejného mínění a informovanosti o migraci a praktická integrace cizinců do

společnosti. Cílem programu je podpora soužití s cizinci a budování vzájemné tolerance a poznání. Mezi priority programu patří vzdělávání lidí a ovlivňování veřejného mínění v ČR, informovanost veřejnosti o problematice české migrační politiky a situaci v zemích, odkud migranti do Česka přicházejí a v neposlední řadě prakticky podporovat integraci příchozích do majoritní společnosti (Nesehnutí, [online]).

3.2.7. Brnopolis, z.s. – centrum Brno Expat Centre

Brnopolis je občanským sdružením Brňanů z kreativních profesí, kteří svými zkušenostmi přispívají k mezinárodnímu rozvoji města. Jedním z cílů této organizace je mezinárodní rozvoj města skrze lidi z kreativních profesí – včetně cizinců (Brnopolis, [online]). Brnopolis mimo jiné provozuje centrum Brno Expat Centre, jehož vznik podpořil i MMB (tendence MMB podporovat sociální integraci „elitních“ přistěhovalců vedla k realizaci tohoto centra). Centrum je tak dlouhodobě finančně podporováno i z prostředků MMB. Funguje v Brně od roku 2010 a je zaměřeno zejména na poskytování informačních a konzultačních služeb vysoce kvalifikovaným cizincům případně investorům. Filozofie centra tkví v myšlence zatraktivnění místních podmínek pro vysoce kvalifikované cizince, kteří svou činností přispívají k celkovému rozvoji města. Centrum se zaměřuje na poskytování služeb této cílové skupině – formou individuálního poradenství (ohledně sociální a zdravotní péče, legislativy, bydlení apod.) a vytvořením platformy pro neformální setkávání, tvorbou sociálních sítí nebo podporou multikulturních aktivit (Rákoczyová, et al., 2011, p. 33). Brno Expat Centre se na svých internetových stránkách prezentuje jako bezplatná veřejná služba podporovaná městem Brnem, která se věnuje pomoci zahraničním profesionálům. Všechny služby tohoto centra jsou poskytovány bezplatně pro kvalifikované zahraniční profesionály a jejich rodiny, kteří žijí nebo pracují v Brně. V kreativních manažerských výzkumných a dalších odborných oblastech v Brně pracuje zhruba šest tisíc lidí, více než polovina z nich využívá pomoc Brno Expat Centre (BEC, About us [online]).

3.2.8. Společnost občanů zabývající se emigranty (SOZE)

V průběhu psaní mé diplomové práce jsem zjistila, že organizace SOZE již pravděpodobně není v Brně aktivní na poli integrace cizinců. Zkoušela jsem je kontaktovat s cílem jejich zapojení do výzkumné části této práce, ale bohužel bez odezvy. Komunikační partneři z jiných organizací neměli o aktivitách SOZE žádné aktuální informace, připustili, že o SOZE již delší dobu neslyšeli. Jejich příspěvky na webových stránkách i na Facebooku byly staršího data – poslední příspěvek na FB byl z roku 2018. Pro více informací ohledně jejich působení jsem kontaktovala i Magistrát města Brna. Z jejich pohledu organizace SOZE stále

formálně existuje, nicméně s Brnem již od roku 2018 nespolupracuje. Organizace už také ani nespolupracuje v rámci platformy řešící strategii integrace cizinců v Brně. Z těchto důvodů se domnívám, že jejich služby již nefungují, proto o jejich aktivitách budu psát v minulém čase. SOZE vzniklo v roce 1990 v reakci na příchod uprchlíků, oficiálně potom bylo zaregistrováno v roce 1992 ministerstvem vnitra jako zapsaný spolek. Sídlo organizace bylo v Brně, ale pomoc byla poskytována i v ostatních zařízeních SOZE na území Moravy a Slezska. Posláním této nestátní neziskové organizace bylo pomáhat uprchlíkům a cizincům na území České republiky. Činnosti této organizace směřovaly k usnadnění jejich integračního procesu v České republice. Taková pomoc zahrnovala bezplatné právní, psychologické a sociální poradenství a angažovanosti v pořádání volnočasových a vzdělávacích programů. SOZE se také snažilo pracovat a komunikovat s majoritní společností s cílem odbourávat nedůvěru a xenofobii – bylo aktivní v pořádání osvětových a informačních přednášek, výstav, seminářů nebo národních kulturních večerů. V rámci odborné činnosti v oblasti cizineckého, azylového a migračního práva bylo SOZE aktivní na poli činností odborných komisí na národní i mezinárodní úrovni, organizace také participovala na legislativním procesu a tvorbě odborných studií a doporučení. SOZE rovněž spolupracovala s brněnskými a olomouckými školami při poskytování dlouhodobých praxí pro právníky a sociální pracovníky. Úsilí SOZE bylo soustředěno na trvalá a přijatelná řešení situace jednotlivců, rodin i celých uprchlických komunit buď jako plnohodnotnou integraci těchto cizinců do české společnosti nebo jejich dobrovolné navrácení do země původu. Cílovou skupinou této organizace byli všichni občané cizích zemí (bez ohledu na to, zda je příchozí ze země EU či ne). SOZE bylo od roku 2007 vedeno v registru poskytovatelů sociálních služeb (SOZE, O nás [online]).

3.2.9. Ostatní subjekty integrace na území města Brna

Důležitým aktérem jsou rovněž brněnské školy navštěvované dětmi cizinců. Takovým aktivním aktérem na poli integrace je ZŠ a MŠ Staňkova 14, která již od roku 2010 spolupracuje s Jihomoravským regionálním centrem na podporu integrace cizinců (v současné době je aktivním partnerem centra). Škola umožňuje svým studentům výuku češtiny pro cizince, nabízí jim více hodin češtiny a rovněž výuku ukrajinštiny. Kromě toho je aktivní na poli konání různých multikulturních akcí a v posilování vzájemné komunikace a respektu. Dalšími důležitými aktéry jsou rovněž zaměstnavatelé (příkladem může být největší brněnský soukromý zaměstnavatel IBM) a další (Topinka & Janoušková, 2010).

Shrnutí

Ve třetí kapitole byla pozornost věnována lokální integraci cizinců na konkrétním případě města Brna. Vzhledem k tomu, že se jedná o druhé největší město ČR, koncentruje se zde mnoho cizinců, kterým je potřeba vycházet vstříc v rámci integračních opatření. Město Brno kalkuluje s agendou integrace cizinců-ta spadá pod pracovní náplň poradce pro národnostní menšiny, který působí na Odboru sociální péče Magistrátu města Brna v rámci oddělení sociálního začleňování. Od roku 2001 zde také funguje Poradní orgán statutárního města Brna pro otázky integrace cizinců, kde se pravidelně schází institucionální aktéři integrace cizinců v Brně. Lokalita zatím nedisponuje žádným koncepčním dokumentem zaměřeným přímo na integraci cizinců, v současnosti se však na takové strategii soustavně pracuje. Ojedinelým projevem angažovanosti o formulování strategie integrace cizinců na úrovni samosprávy je strategický dokument Program cílené a dlouhodobé podpory integrace cizinců třetích zemí na území Jihomoravského kraje 2011–2015. Vedle MMB se na integraci cizinců v Brně aktivně podílí také JMK hlavně skrze Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců, a právě zmíněný koncepční dokument integrace cizinců. Z hlediska poskytování služeb plní hlavní funkci centrum, jeho aktivity jsou doplňovány nestátními neziskovými organizacemi. V Brně v současnosti působí čtyři hlavní NNO, jejichž aktivity se zaměřují na integraci cizinců. Jedná se **Diecézní charitu Brno – Centrum CELSUZ, Organizaci pro pomoc uprchlíkům (OPU), Nesehnutí a Brno Expat Centre**. Diecézní charita Brno a OPU jsou aktuálními partnery Jihomoravského centra na podporu integrace cizinců. Velmi důležitou nestátní neziskovou organizací na poli integrace cizinců představuje **SOZE**, jejich aktivity již však nejsou aktuální. Všechny organizace byly v této kapitole představeny. Konkrétní služby těchto organizací budou zpracovány v následující části.

4. Integrovaná služba pro cizince na území města Brna

V poslední části teoretické roviny diplomové práce budou popsány konkrétní integrované služby pro cizince v Brně. Pro zpracování této kapitoly budu představovat jednotlivé služby v návaznosti na dimenze integrace, které chápu jako různé oblasti, ve kterých se integrace cizinců odehrává a ve kterých dochází k participaci na životě společnosti. Odděleně poté budu prezentovat služby interkulturních pracovníků a aktivity zaměřené na majoritní společnost. V úplném závěru zmíním i služby organizace SOZE, jejichž aktivity již však nejsou v Brně aktuální (z toho důvodu je neuvádím pod jednotlivé dimenze integrace).

Pro zpracování této části budu využívat dimenze integrace, které jsou zpracovány ve strategickém dokumentu Jihomoravského kraje, v **Programu cílené a dlouhodobé podpory integrace cizinců třetích zemí na území Jihomoravského kraje 2011–2015**. Rozhodla jsem se využít tento dokument, protože je přímo zaměřený na oblast Jihomoravského kraje a nabývá tím konkrétnější podobu. Platnost dokumentu sice skončila již před pěti lety, ale od té doby nevznikl žádný jiný lokální koncepční dokument pro oblast Brna (potažmo Jihomoravského kraje). Z tohoto důvodu využívám dokument, jehož platnost skončila před pěti lety.

Na základě odborné literatury, politických dokumentů, výzkumů a diskuzí s aktéry integrace v JMK byly dimenze integrace ve strategickém dokumentu Jihomoravského kraje v roce 2010 rozděleny do šesti částí. Čtyři z těchto dimenzí odpovídají tzv. strukturální integraci – patří sem **pobyt a bydlení, trh práce a ekonomická integrace, vzdělávání a jazyková integrace** a **sociálně-zdravotní integrace**. Dvě poslední dimenze se řadí dle dokumentu do sociální integrace – jedná se o **kulturně-religiózní integraci** a **interaktivně-identifikační integraci** (Topinka & Janoušková, 2010). Oproti dělení dimenzí integrace dle Boswicka a Heckmanna (které je uvedeno v úvodní kapitole této práce) jsou zde strukturální dimenze konkrétněji rozepsány, ale třeba interaktivní a identifikační dimenze jsou zde spojeny v jednu. Zvláštní pozornost je v tomto lokálním dokumentu věnována i kultuře a náboženství cizinců a celkovému kulturnímu porozumění skrze kulturně-religiózní dimenzi integrace.

Všechny dimenze budou níže přiblíženy i s konkrétní aktuální nabídkou integrovaných služeb pro cizince v Brně. Při představování služeb budu postupovat tak, že nejdříve stručně popíši konkrétní dimenzi integrace a následně představím služby organizací, které k naplňování této dimenze přispívají. Základem pro zpracování této části byla obsahová analýza internetových stránek stěžejních brněnských NNO a dalších subjektů, které poskytují integrované služby cizincům. Základní službu představuje odborné sociální a právní poradenství, které je

v Brně v současnosti poskytováno Jihomoravským regionálním centrem pro integraci cizinců, OPU a Diecézní Charitou Brno. Takové poradenství se většinou netýká pouze jedné dimenze integrace, ale prolíná se vícerymi.

4.1. Pobyť a bydlení

První dimenzí strukturální integrace je pobyť a bydlení. Lze sem zařadit formu pobytu cizinců, podporu legálních forem pobytu, podporu přístupu k veřejným službám, zajištění přístupu k adekvátnímu bydlení a prevenci prostorové koncentrace cizinců (Topinka & Janoušková, 2010, s. 29).

Jednou ze služeb Charity Brno, která se vztahuje k této dimenzi, je bezplatná **asistence a tlumočení na oddělení Odboru azylové a migrační politiky Jihomoravský kraj**. Charita nabízí přítomnost svých pracovníků přímo na regionální pobočce OAMP v Brně, kteří jsou schopni pomoci s přípravou a kontrolou dokumentů pro jednání a vyplňování formulářů. Pracovníci rovněž poskytují základní poradenství v oblasti pobytových oprávnění, asistenci a tlumočení na přepážkách, a to v jazycích: angličtina, španělština, ruština a ukrajinština. Charita rovněž zajišťuje bezplatné **právní poradenství**, které je poskytováno ve vedlejší budově pracoviště OAMP. Poradenství je poskytováno v oblastech právních předpisů pro pobyť cizinců ze třetích zemí na území ČR, sepisování písemných žádostí, odvolání, komunikace s orgány státní správy a samosprávy ve prospěch klientů apod. (CELSUZ, Služby pro cizince [online]).

Mimo služeb poskytovaných přímo v prostorách OAMP, Charita nabízí službu **právního poradenství** v prostředí CELSUZ. V rámci právního poradenství je poskytována pomoc v následujících oblastech: oblasti cizineckého a uprchlického práva, pomoc při úpravě pobytů (tím rozumíme pomoc při přípravě dokumentů a podkladů, podávání žádostí, kontaktů s cizineckou policií, podání k soudu, podání odvolání apod.), poradenství v řízení o mezinárodní ochraně (průběh, práva a povinnosti žadatelů o mezinárodní ochranu apod.), asistence po celou dobu řízení, prodlužování doplňkové ochrany apod., dále se jedná o poradenství v oblasti uzavírání sňatků a registrovaného partnerství mezi cizinci nebo mezi cizince a občanem ČR a v neposlední řadě se jedná o poradenství v oblasti úpravy pobytu dětí narozených ve smíšených manželstvích. Tato služba může být poskytována v češtině, angličtině nebo španělštině. Pokud je potřeba mohou být domluveni tlumočníci do ruštiny, ukrajinštiny, vietnamštiny a mongolštiny. Charita také poskytuje asistenci a tlumočení na úřadech a jiných institucích skrze interkulturní pracovníky. V rámci odborného sociálního poradenství jsou

pracovníci Charity pomoci cizincům v oblasti pobytové problematiky a také s pomocí vyhledávání bydlení (CELSUZ, Služby pro cizince [online]).

Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců poskytuje odborné právní, sociální a pracovní poradenství skrze partnery přímo v jeho prostorách. **Právní poradenství** (pro cizince třetích zemí) se zaměřuje na oblasti typů pobytů, právní předpisy pro typy pobytů cizinců ze třetích zemí na území ČR, asistenci při žádosti o občanství, sepisování písemných žádostí, pomoc s komunikací s orgány státní správy a samosprávy, doprovod na příslušné úřady a pomoc při jednání s příslušnými úředníky a asistenci na OAMP. V rámci **sociálního poradenství** je Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců schopno pomoci cizincům (občanům třetích zemí) s hledáním vhodného bydlení. I pro cizince z EU nabízí centrum **konzultace**, v jejichž rámci jim pomáhá i s oblastí vhodného bydlení (Cizinci JMK, Služby [online]).

OPU poskytuje **odborné právní poradenství** kvalifikovanými poradci v oblastech správního řízení souvisejícího se zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR (respektive poradenství ohledně pobytové problematiky, to zahrnuje řízení o povolení k dlouhodobému či trvalému pobytu, řízení o správním vyhoštění apod.). Rovněž je právní poradenství poskytováno v souvislosti se správním řízením ve věcech souvisejících se zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu (většinou řízení ve věcech mezinárodní ochrany). Právníci OPU se také snaží pomáhat klientů s běžnou komunikací se správními orgány nebo soudy. Pokud je třeba, OPU je schopno zajistit tlumočnický do různých jazyků. V odůvodněných případech může být poskytnuto právní zastoupení v rámci těchto správních řízení a navazujících soudních řízení. Právníci OPU jsou v rámci právního poradenství schopni pomoci i s jiným odvětvím práva, např. s právem pracovním (třeba nevyplacené mzdy), trestním (trestní vyhoštění), nebo rodinným (rozvody, svěření do péče). V rámci svého odborného sociálního poradenství OPU pomáhá klientům i v oblasti bydlení – poskytnutí informace o trhu s byty a pomoc s hledáním vhodného bydlení. Rovněž nabízí individuální pomoc s řešením bydlení (integrační byty pro azylanty) (OPU, Co děláme [online]). Příkladem aktuálního projektu OPU ohledně právního poradenství je Komplexní poradenství pro žadatele o mezinárodní ochranu II. (realizovaný od září 2019 do dubna 2022). Hlavním cílem tohoto projektu je poskytnout právní a sociální podporu v oblastech, které souvisí s řízením ve věcech mezinárodní ochrany v ČR. Cílovou skupinou jsou žadatelé o udělení mezinárodní ochrany a cizinci, kteří jsou v ČR strpěni podle zákona o azylu. Takový projekt se pokouší o zlepšení životní situace a informovanosti cílové

skupiny. Projekt je realizovaný za finanční podpory evropského fondu AMIF a rozpočtu Ministerstva vnitra ČR (OPU, Co děláme [online]).

Také Brno Expat Centre poskytuje zahraničním odborníkům informační a konzultační služby zdarma. Takové konzultace probíhají buď telefonicky, skrze emailovou komunikaci nebo osobně. V rámci tohoto poradenství jsou klientům schopni pomoci i s oficiálními doklady v souvislosti s pobytem a prací v ČR nebo hledáním ubytování a bydlení (BEC, Information [online]).

Dílčí shrnutí

Z výčtu činností jednotlivých organizací můžeme vidět, že jejich právní poradenství v oblasti pobytu se značně překrývá. Diecézní Charita Brno, OPU i Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců poskytují odborné právní poradenství, které se týká pomoci v souvislosti se zákonem o pobytu cizinců (pomoc při úpravě pobytů). Všichni mohou poskytnout cizincům tlumočení a asistenci na úřadech. Výjimečné jsou v tomto ohledu služby Charity, kteří jsou schopni poskytovat asistenci, tlumočení a právní poradenství přímo na OAMP, kde se koncentruje velké množství cizinců. Diecézní Charita Brno a OPU disponují více odborným právním poradenstvím v souvislosti s pomocí žadatelům o azyl a mezinárodní ochranu. Jsou tak klientům schopni pomoci v souvislosti s řízením o mezinárodní ochraně. OPU navíc nabízí i pomoc v komunikaci se soudy a ve výjimečných případech poskytuje i právní zastoupení svým klientům. Všechny tři organizace (Charita, OPU i Jihomoravské regionální centrum) poskytují klientům i odborné sociální poradenství. Skrze toto poradenství pomáhají klientům s hledáním vhodného bydlení. OPU jsou navíc schopni zprostředkovat i integrační byty pro azylanty v Brně poskytované v rámci Státního integračního programu. Také Brno Expat Centre poskytuje skrze poradenství pomoc s hledáním bydlení a informace spojené s jejich pobytem. Jejich služby však cílí pouze na vybrané cizince (kvalifikované odborníky). Z odpovědí komunikačních partnerů plynou určité nedostatky pokrytí poradenství v oblasti bydlení (nedostatečná pomoc cizincům při jednání s majiteli bytu, případná pomoc s řešením sporů s majiteli bytů).

4.2. Trh práce a ekonomická integrace

Další dimenzí strukturální integrace je trh práce a ekonomická integrace. Zde se jedná o oblast začleňování na trh práce, podporu aktivního působení na trhu práce, zaměstnanosti a ekonomické soběstačnosti (Topinka & Janoušková, 2010, s. 29).

Jihomoravské regionální centrum pro cizince mimo EU poskytuje službu **kariérové poradenství**, v jehož rámci jsou pracovníci centra schopni pomoci klientům s hledáním práce, výběrem vhodného zaměstnání, psaním životopisu a motivačního dopisu, s přípravou na pracovní pohovor, se zvyšováním kvalifikace a s volbou rekvalifikačních kurzů. Pro cizince z EU jsou schopni v rámci konzultací pomoci s vyhledáváním zaměstnání, také s tvorbou motivačního dopisu či životopisu, nácvičkou kontaktu se zaměstnavatelem, asistencí při pohovoru se zaměstnavatelem a konzultaci při volbě vhodného rekvalifikačního kurzu. Rovněž jim poskytují konzultace v oblasti podnikání (Cizinci JMK, Služby [online]).

Také OPU jsou schopni v rámci svého **právního poradenství** pomoci rovněž s pracovním právem. Dále nabízí pomoc při ověřování dokladů o vzdělání ze země původu, motivační kurzy a přípravné kurzy na zaměstnání, pomoc při vyhledávání konkrétního zaměstnání, pomoc s psaním CV, asistencí při jednání se zaměstnavateli, asistencí při jednání na úřadech, kontakty s pracovními agenturami, možnosti rekvalifikace a jazykových kurzů a pomoc a podporu při řešení poplatků spojených s nástupem do zaměstnání (OPU, Co děláme [online]). Rovněž Diecézní Charita Brno je v rámci svého odborného sociálního poradenství schopna cizincům pomoci s oblastí zaměstnanosti (CELSUZ, Služby pro cizince [online]).

Dále je zde aktivní i Brno Expat Centre (BEC). V rámci konzultací pomáhají cizincům s poskytnutím informací ohledně pracovních příležitostí. Některé firmy (např. IBM, kiwi.com apod.) dlouhodobě spolupracují s BEC a finančně je podporují. Pro tyto partnerské firmy, které zaměstnávají cizince, poskytuje BEC speciální služby navíc. Mezi ně patří placené semináře nebo konzultace přímo v prostorách firmy. V rámci seminářů jsou pracovníci BEC poskytnout přednášky cizincům na různá témata – od seminářů zaměřených na obecnou orientaci v ČR až po specificky zaměřené semináře (zaměřené na zdravotní péči, sociální dávky, volný čas apod.). Všechny takové semináře jsou vedeny v anglickém jazyce (BEC, Information [online]).

Dílčí shrnutí

Pomoc v oblasti zaměstnanosti a ekonomické integrace je poměrně dobře pokrytá v rámci Jihomoravského regionálního centra na podporu integrace cizinců a OPU. Centrum má své poradenství rozdělené pro cizince z EU a mimo EU zvlášť, nicméně poradenství je velmi podobné. Pro cizince z EU je navíc nabízena i asistence při kontaktu se zaměstnavatelem a konzultace v oblasti podnikání. Nabídka Jihomoravského regionálního centra na podporu integrace cizinců je velmi podobná nabídce poradenství v rámci OPU, to ale nabízí nějaké služby navíc – třeba pomoc s poplatky spojených s nástupem do zaměstnání nebo

zprostředkování kontaktů s pracovními agenturami. Diecézní charita Brno poskytuje rady ohledně zaměstnanosti v rámci svého odborného sociálního poradenství, stejně je schopno pomoci Brno Expat Centre v rámci svých konzultací (zase ale pouze jen pro kvalifikované cizince). Brno Expat Centre navíc poskytuje svým partnerům (zaměstnavatelům) placené semináře pro jejich zaměstnance z řad cizinců a konzultace přímo v prostorách dané firmy.

4.3. Vzdělávání a jazyková integrace

Další dimenzí je vzdělávání a jazyková integrace. Jde o oblast vzdělávání cizinců včetně jazykového vzdělávání (dospělých i cizinců), začleňování do vzdělávacího systému, zajištění přístupu ke vzdělání a podporu úspěšnosti ve vzdělávacím procesu a podporu připravenosti vzdělavatelů (Topinka & Janoušková, 2010, s. 29).

V oblasti jazykové výuky je aktivní Jihomoravské centrum pro integraci cizinců, v jehož rámci jsou poskytovány **jazykové kurzy** jak pro dospělé, tak i pro děti, čímž přispívají ke zlepšování jazykových kompetencí cizinců ze třetích zemí. Pro dospělé centrum poskytuje klasické gramatické jazykové kurzy, konverzační kurz se zaměřením na společnost a kulturu, nízkoprahové kurzy, distanční e-learningové kurzy psaní, kurzy pro matky s dětmi, modelové zkoušky na občanství a modelové zkoušky pro trvalý pobyt. Pro děti jsou poskytovány kurzy českého jazyka v rámci přípravy na školní docházku, které jsou spojené s výukou sociokulturního minima. Dále je také pro děti umožněna výuka nepovinného předmětu český jazyk pro cizince a letní intenzivní kurzy dle aktuální nabídky. Jazykové kurzy jsou poskytovány v rámci centra také cizincům z EU ve formě klasických gramatických kurzů, konverzačních kurzů, letních intenzivních kurzů, on-line kurzů a kurzů pro rodiče s dětmi (Cizinci JMK [online]). Nutno zmínit, že město Brno bojuje s nedostatečnou kapacitou jazykových kurzů. Jihomoravské regionální centrum se potýkalo se čtyřnásobným přetlakem na jazykových kurzech pro začátečníky, dále chyběly kapacity pro vyšší úroveň jazykového vzdělávání nebo profesně zaměřené kurzy (Jungwirth, 2018, p. 9). V rámci centra je k dispozici pro cizince také **počítačová učebna** s přístupem na internet a **knihovna**. Rovněž je v centru nabízena **komunitní místnost**, kterou je možno po domluvě plně využívat. V rámci sociálního poradenství je Jihomoravské centrum schopno pomoci s doučováním českého jazyka (skrze dobrovolníky), s asistencí při uznávání zahraničního vzdělání a s hledáním vhodných škol. V rámci konzultací pro cizince z EU jsou schopni pomoci i s oblastí vzdělávání – konkrétně s pomocí při zápisu na základní, střední a vysoké školy, s pomocí při vyhledávání mateřských škol a nostrifikací (Cizinci JMK, Služby [online]).

V rámci projektu Podpora integrace cizinců v ČR (realizovaný od 1. září 2019 do 28. února 2022) je OPU schopno aktuálně poskytovat také individuální kurzy českého jazyka. Tím pomáhá částečně pokrývat velikou poptávku po těchto kurzech, která je v Brně dlouhodobě špatně pokrytá. Rovněž jsou v rámci tohoto projektu realizovány semináře práv a povinností pro cizince žijící v ČR. V neposlední řadě je také poskytována pomoc při orientaci ve společnosti prostřednictvím spolupráce s dobrovolníky. Aktivita projektu cílí na všechny cizince, kteří dlouhodobě a legálně pobývají na území ČR. V rámci odborného sociálního poradenství OPU pomáhá i s oblastí vzdělávání (pomoc s hledáním vhodným jazykových kurzů nebo s hledáním vhodné školy pro děti) (OPU, Co děláme [online]).

Diecézní Charita Brno poskytuje odborné sociální poradenství, které klientům pomáhá i v oblasti vzdělávání. Prakticky jde např. o pomoc s vyhledáváním vhodné školy pro děti, pomoc s nostrifikací (uznávání zahraničního vzdělání) nebo doučování českého jazyka (CELSUZ, Služby pro cizince [online]).

Brno Expat Centre je aktivní v pořádání odborných vzdělávacích akcí pro cizince (např. aktuálně probíhají různé online semináře pro cizince s cílem informovat je o jejich právech a povinnostech v době koronavirové pandemie, kde cizinci mají možnost ptát se odborníků na různé otázky spojené se současnou situací (BEC, About us [online])).

Dílčí shrnutí

Oblast jazykové podpory v Brně pokrývá svými kurzy hlavně Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců, které poskytuje tyto kurzy jak cizincům třetích zemí, tak cizincům z EU. Pro ty je ale nabídka kurzů značně omezenější. Kurzy se dlouhodobě potýkají s kapacitními nedostatky. Nabídku výuky českého jazyka se v rámci projektových možností snaží vykrývat i NNO (v současnosti vede kurzy češtiny také OPU, které jsou realizovány pod projektem Integrace cizinců v ČR). Centrum je dále schopno v rámci odborného sociálního poradenství pomoci s oblastí vzdělávání (třeba s hledáním vhodných škol pro děti). Takové stejné služby jsou pokryty i v rámci Diecézní Charity Brno a OPU. Služby Brno Expat Centre jsou oproti ostatním specifické (pravidelné vzdělávací akce na různá témata). Ti dokáží pohotově reagovat na aktuálně probíhající situace a přizpůsobit k tomu tyto svoje vzdělávací akce. Z odpovědí komunikačních partnerů plyne, že určité mezery má práce s dětmi cizinců – z hlediska nabídky jazykových kurzů češtiny, ale i z hlediska doučování těchto dětí.

4.4. Sociálně-zdravotní integrace

Dále se jedná o sociálně-zdravotní integraci. Ta představuje oblast prevence sociálního vyloučení a zajištění poskytování základní zdravotní a sociální péče. Také se v rámci této dimenze integrace dbá na účast na zdravotním a sociálním pojištění, rozvoj sociálních služeb a právní poradenství pro cizince (Topinka & Janoušková, 2010, s. 29).

Tato dimenze integrace je pokrývána hlavně skrze služby odborného sociálního poradenství, které poskytuje Diecézní Charita Brno, Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců a OPU. Služby sociálního poradenství jsou zde představeny širěji, ale sociální poradenství přesahuje i do jiných dimenzí, jak je patrné u předchozích dimenzí, ke kterým se odborné sociální poradenství také vztahuje. Tak třeba OPU zajišťuje odborné sociální poradenství, které je registrováno od roku 2008. Posláním služby sociálního poradenství je podporovat a pomáhat uprchlíkům a cizincům všech věkových kategorií na jejich cestě k nezávislosti, samostatnosti, v jejich orientaci v právech a povinnostech a při jejich integraci do společnosti. Jde taky o snahu vytvářet pozitivní vazby mezi cizinci a majoritní společností. V rámci odborného sociálního poradenství se mimo jiným oblastem (prezentovaných v předchozích částech) věnují i sociálnímu zabezpečení, zdravotní péči (možnosti zdravotního pojištění, vyhledávání vhodného lékaře apod.), změně rodinné situace (narození dítěte, sňatky apod.), informacím o životě v ČR a doprovodům na úřady a instituce (školy, úřad práce, živnostenský úřad apod.). Odborné sociální poradenství je poskytováno profesionálními pracovníky, kteří mají odpovídající vzdělání a jsou vybaveni potřebnými znalostmi k poskytnutí kvalitní služby. Při poskytování služby se dbá na respekt k individualitě klienta, jeho samostatnosti, spolupráci s okolními subjekty, podporu pozitivních vztahů mezi cizinci a majoritou (OPU, Co děláme [online]).

Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců se v rámci sociálního poradenství (pro občany tzv. třetích zemí) zaměřuje na pomoc mimo jiné i v oblastech příspěvků sociálního zabezpečení, hledání vhodných lékařů, vysvětlení českého systému zdravotnictví a pojištění a doprovody k lékařům a na úřady. Pro cizince EU jsou v rámci centra nabízeny konzultace při řešení obtížných životních situací, v jejichž rámci je mimo jiné nabízena pomoc s ověřováním dokumentů, pomoc s vyplňováním formulářů, informace ohledně dávek sociálního zabezpečení, přístupu ke zdravotní péči, finanční gramotnosti (splátkové kalendáře apod.) a řešení dalších obtížných životních situací (rozvody, narození dítěte apod.). Dále jsou pro cizince EU nabízeny služby doprovodů na instituce v rámci města

Brna (na úřady, do škol, do zdravotnických zařízení apod.) – jedná se o terénní formu konzultací (Cizinci JMK, Služby [online]).

Odborné sociální poradenství Diecézní Charity Brno se zaměřuje mimo jiné i na oblasti spojené s poradenstvím ohledně sociálních dávek a důchodů, lékařské péče a zdravotního pojištění. Dále jsou schopni pomoci s vyplňováním formulářů a asistenci při jednání s úřady. Také je v rámci Charity nabízeno základní sociální poradenství, kdy jsou cizincům poskytovány informace přispívající k řešení jejich nepříznivé situace. Takové základní sociální poradenství má většinou podobu zprostředkování kontaktu na jiné organizace (CELSUZ, Služby pro cizince [online]).

Brno Expat Centre nabízí v rámci svého poradenství také pomoc v oblasti zdravotní péče, poradenství ohledně sociálního a zdravotního pojištění, finančních a daňových záležitostí. Dále BEC nabízí pomoc s tlumočením a s asistencí při setkávání s úřady a dalšími poskytovateli služeb (BEC, About us [online]).

Dílčí shrnutí

Můžeme vidět, že odborné sociální poradenství se kompletně prolíná všemi čtyřmi dimenzemi strukturální integrace. Dotýká se oblasti pobytu a bydlení, zaměstnávání, vzdělávání i zdravotní a sociální péče. Odborné sociální poradenství je znovu zajišťováno třemi stěžejními organizacemi – OPU, Diecézní Charitou Brno a Jihomoravským regionálním centrem na podporu integrace cizinců. Poradenství centra je znovu děleno na cizince EU a cizince mimo EU – ani poradenství v této oblasti se nijak zásadně neliší. Odborné sociální poradenství těchto tří organizací je značně podobné – věnují se poskytováním informací ohledně zdravotní péče, zdravotního a sociálního pojištění a příspěvků sociálního zabezpečení. Rovněž jsou schopny klienty doprovodit na úřady a pomoci jim s vyplňováním formulářů. OPU navíc nabízí poradenství při změně rodinné situace (např. při narození dítěte). Jejich poradenství je doplňováno konzultacemi Brno Expat Centre, které se od odborného sociálního poradenství liší hlavně v tom, že neposkytují informace ohledně dávek sociálního zabezpečení. Jsou ale cizincům schopni pomoci s informacemi ohledně zdravotní péče a sociálním a zdravotním pojištění, případně i s finančními a daňovými záležitostmi.

4.5. Kulturně-religiózní integrace

Kulturně-religiózní integrace spadá pod sociální integraci. Zde se jedná o oblast podpory kultury a náboženství cizinců, dále také o rozvoj mezikulturního dialogu, o podporu

příchozích v nabytí základního kulturního vědění a jejich orientaci v majoritní společnosti. V neposlední řadě jde rovněž o vyrovnání se s kulturními odlišnostmi a jejich přijetí (Topinka & Janoušková, 2010, s. 29).

Jihomoravské regionální centrum pro integraci cizinců poskytuje **sociokulturní kurzy**, které jsou zaměřeny na poznání sociálního a právního systému ČR. Takové kurzy jsou poskytovány formou přednášek a seminářů v češtině s možným tlumočením do angličtiny, ruštiny a jiných jazyků dle požadavků cílové skupiny. Centrum také poskytuje **adaptačně integrační kurzy**, skrze které jsou poskytovány informace o ČR a její kultuře, pobytové problematice, bydlení, vzdělávacím systému, zaměstnání a podnikání, zdravotnictví a zdravotním pojištění, sociálním systémem a sociálním zabezpečení. I tyto kurzy jsou zdarma a jsou vedeny nejen v češtině, ale i v dalších jazykových mutacích – ruštině, ukrajinštině, vietnamštině, mongolštině nebo arabštině (Cizinci JMK, Služby [online]).

Na stránkách Brno Expat Centre je vytvořený blog, kde jsou publikovány články zahraničních přispěvatelů o brněnské kultuře, filmové recenze, kritiky restaurací a eseje o životě cizinců v Brně, čímž přispívají k šíření cenných informací mezi cizince. Na stránkách mají také vytvořený přehledný průvodce pro cizince, který jim pomáhá orientovat se v různých oblastech (bydlení, práce, škola, volný čas apod.). Brno Expat Centre je velmi aktivní i na své facebookové stránce, skrze kterou o své činnosti pravidelně dávají vědět (BEC [online]).

V roce 2019 byl Magistrátem města Brna vydán průvodce pro cizince, který je přístupný v sedmi jazykových mutacích – češtině, angličtině, ruštině, ukrajinštině, vietnamštině, rumunštině a arabštině. Jeho tvůrci čerpali z dlouholetých zkušeností s integrací cizinců v Brně, stejně jako z nově nabytých poznatků a zkušeností interkulturních pracovníků, kteří na MMB působí od roku 2017. Jeho hlavním cílem je dostatečná informovanost cizinců při příjezdu do Brna pro jejich bezproblémovou adaptaci. Průvodce se snaží zodpovědět základní otázky ohledně bydlení, práce apod. Kromě odpovědí na otázky v těchto stěžejních oblastech průvodce rovněž poskytuje kontakty na organizace zabývající se integrací cizinců (Cizinci JMK [online]).

Dílčí shrnutí

Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců nabízí sociokulturní kurzy a adaptačně integrační kurzy, které částečně pomáhají cizincům v úvodní části jejich orientace v novém prostředí. Faktem ale zůstává, že jsou nabízeny pouze cizincům třetích zemí a dle komunikačních partnerů jsou kapacity těchto kurzů také značně omezeny. Pro cizince z EU není v rámci centra nabízeno v návaznosti na tuto dimenzi integrace nic. Pozitivně

v tomto ohledu vnímám šíření potřebných a aktuálních informací mezi cizince skrze Brno Expat Centre. Ti na svých stránkách provozují blog, kde pravidelně sdílejí cenné informace a tipy, které pomáhají přistěhovalcům k lepší místní orientaci. Rovněž mají na stránkách vytvořený přehledný průvodce, který se skládá z odpovědí na nejčastější dotazy spojené s životem cizinců v Brně. O všech svých aktivitách pravidelně cizince informují na svém Facebooku. Pozitivní krok v této rovině udělal i MMB, který v roce 2019 vydal průvodce pro cizince v mnoha jazykových variantách.

4.6. Interaktivně-identifikační integrace

Poslední dimenzí je interaktivně-identifikační integrace. Interaktivní oblast integrace tvoří kvalita interakcí mezi cizinci a majoritní společností. Můžeme zde zařadit stereotypy, postoje institucí státní správy a samosprávy apod. Identifikační rovinu integrace potom tvoří subjektivní pocity, očekávání a zkušenosti cizinců. Jedná se o oblast zapojení cizinců do sociálních sítí, navazování kontaktů mimo vlastní skupinou, fungování organizací cizinců, veřejného sebevyjadřování a ztotožnění se s institucionálními cíli (Topinka & Janoušková, 2010, s. 29).

Nesehnutí podporují tzv. **tandemy buddies**, což jsou proškolení dobrovolníci či dobrovolnice s patřičnými interkulturními znalostmi. Ti se pravidelně setkávají s příchozími a prostřednictvím individuálního přístupu podporují jejich lokální začlenění do majoritní společnosti. V současnosti Nesehnutí podporují zhruba 30 takových buddies/dobrovolníků. Dále je Nesehnutí aktivní v **komunitní činnosti** – vytváří volnočasové aktivity pro přistěhovalce (společné vaření, sázení bylinek, kulturní akce apod.), čímž vytváří prostor pro setkávání s majoritní společností. Tím pomáhají navazování nových kontaktů, přátelství a prostoru pro sdílení. Dále organizace vytváří pravidelně **volnočasové aktivity** pro děti a mládež z řad přistěhovalců, protože děti představují zranitelnou skupinu, o kterou je třeba důkladně pečovat. Jde třeba o interkulturní fotbalové turnaje nebo letní příměstské tábory (ale i akce jednorázového typu jako např. pouštění draků). Na takových akcích mají děti cizinců možnost potkat se s dětmi z majoritní společnosti a tím posilovat jejich potřebnou sebejistotu a pocit sounáležitosti. Takové volnočasové aktivity tak pomáhají k odbourávání stereotypního a xenofobního smýšlení (Společně k rozmanitosti, Aktivity [online]).

Brno Expat Centre rovněž pořádá pro cizince různé **kulturně-zábavné setkávání** (výlety, akce pro rodiny s dětmi, sportovní turnaje apod.), čímž přispívá k rozšiřování kontaktů i s majoritní společností (Brno Expat Centre [online]). Také Jihomoravské regionální centrum

na podporu integrace cizinců se věnuje **multikulturním aktivitám**, které jsou zaměřené na kreativní činnosti, rukodělné práce či poznávání jiných kultur a jsou zajišťovány partnerem centra Diecézní charitou Brno (Cizinci JMK [online]). Také v rámci OPU fungují dobrovolníci, kteří pomáhají cizincům s orientací v novém prostředí. Také OPU pořádá **volnočasové a umělecké aktivity**, kde se snaží spojovat cizince a uprchlíky se zajímavými lidmi z jejich okolí. Tím také značně přispívají k interaktivně-identifikační rovině integrace cizinců (Výroční zpráva OPU 2018 [online]).

Dílčí shrnutí

V rámci interaktivně-identifikační roviny integrace značně přispívá svými aktivitami Nesehnutí. Ti organizují pravidelné komunitní a volnočasové aktivity pro dospělé i děti s cílem posilování vzájemných vazeb mezi cizinci a majoritní společností. Také podporují vyškolené dobrovolníky, kteří pomáhají cizincům v jejich lokální integraci. Takové dobrovolníky hodnotím velmi pozitivně, jejich vliv na integraci a vztahy s majoritní společností musí být značný. Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců se rovněž angažuje v multikulturních akcích pro cizince (tyto akce jsou poskytovány skrze Diecézní Charitu Brno jako partnera centra). Ty jsou ale zase nabízeny pouze cizincům mimo EU. Brno Expat Centre stejně jako OPU také organizují různé multikulturní aktivity, čímž přispívají k rozšiřování kontaktů s majoritní společností. V rámci OPU dále spolupracují jejich dobrovolníci, kteří jsou schopni nově příchozím cizincům pomoci se základní orientací v lokalitě.

4.7. Služby interkulturních pracovníků

Jak se píše v aktuálním komunitním plánu, velmi důležité z hlediska integrace cizinců je hlavně jazyková pomoc. „*Praxe poskytovatelů služeb ukazuje, že pomoc s překonáváním jazykové bariéry je častou zakázkou ze strany klientů a může výrazně napomáhat začlenění cizinců do majoritní společnosti*“ (KP 2020-2022, s. 96 [online]). Z hlediska asistence a pomoci cizincům s jazykovou bariérou jsou v Brně velmi důležité služby interkulturních pracovníků, proto je uvádím ve zvláštní sekci. Interkulturní práce se zde postupně rozvíjí a pomáhá posilovat fungující komunikaci mezi úřady a cizinci. Jejich cílem je překonávání jazykových a sociokulturních bariér a stereotypů mezi většinovou společností a přistěhovalci, a to zejména s důrazem na komunikaci mezi jednotlivci a institucemi. Služby interkulturních pracovníků jsou poskytovány skrze **MMB a Diecézní charitu Brno**. Na odboru sociální péče MMB v současné době působí čtyři interkulturní pracovníci s jazyky ruština, ukrajinština, vietnamština, rumunština, moldavština, arabština a maďarština. Jejich fungování je hrazeno

z národního dotačního titulu MV ČR Projekty obcí na podporu integrace cizinců na lokální úrovni. Práce těchto pracovníků se soustředí zejména na tlumočení a mediaci na úradech a v dalších veřejných institucích ve městě, na terénní práci, ambulantní základní poradenství, podporu informovanosti a vytváření systémových nástrojů, které usnadňují komunikaci s cizinci. Pro vietnamskou komunitu dokonce existuje facebooková skupina ve vietnamštině, v jejímž rámci interkulturní pracovnice poskytuje Vietnamcům informace, jak se orientovat v české kultuře a v nejrůznějších běžných situacích (MLI [online]). Diecézní Charita Brno poskytuje služby interkulturních pracovníků ve vietnamštině, ruštině, ukrajinštině a mongolštině. Tito interkulturní pracovníci se zaměřují především na asistence a tlumočení na odboru azylové a migrační politiky v Brně (OAMP) a na doprovody na úřady a další instituce. Charita ČR rovněž provozuje celostátní Asistenční telefonickou linku v mongolském, ukrajinském a vietnamském jazyce (KP 2020-2022, s. 96 [online]). Interkulturní pracovníci jsou schopni pomoci s orientací na českých úradech, s poradenstvím ohledně řešení tíživých životních situací, s odkázáním na další instituce, které budou schopny pomoci a s doprovodem na nejrůznější úřady, kde pomůžou s tlumočením a s pomocí v konfliktních situacích (Brno [online]).

4.8. Aktivity zaměřené na majoritní společnost

Z hlediska integrace cizinců jsou velmi důležité i akce zaměřené na majoritní společnost, jelikož úspěšná integrace předpokládá i zapojení většinové společnosti. Na poli práce s veřejností je aktivní organizace Nesehnutí. Vede workshopy pro mateřské, základní a střední školy na téma jinakosti a otevřené respektující společnosti. Zároveň se snaží reagovat na aktuální problémy, se kterými se školy potýkají (např. šikanu) a vytvářet metodické materiály pro jejich řešení. Také je aktivní i na poli osvěty. Svoje aktivity organizace sdílí s jinými subjekty s cílem zvýšit jejich dopady na lokální, národní i mezinárodní úrovni. Informační a osvětové kampaně, které reagují na aktuální témata, využívají k oslovení veřejnosti (příkladem může být osvětová kampaň za zdravotní pojištění migrantů a migrantek v letech 2012-2016, které cílilo na zahrnutí migrantů do všeobecného zdravotního pojištění) (Nesehnutí [online]).

Také Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců má aktivity zaměřené na majoritní společnost. Poskytuje přednášky a semináře pro veřejnost s cílem zvýšit odborné znalosti lidí, kteří v rámci svého zaměstnání přichází do styku s cílovou skupinou cizinců (příkladem může být přednáška z roku 2019 s názvem Vietnamský pohled na český

jazyk) (Cizinci JMK [online]). Rovněž OPU je aktivní v oblastí vzdělávacích multikulturních projektů pro základní školy a osvětové činnosti. Po dohodě realizují přednášky na různá témata, která se dotýkají uprchlictví. Takové přednášky jsou OPU schopny zajistit po celé ČR (OPU, Co děláme [online]). Z výročních zpráv Diecézní Charity Brno je patrné, že také pořádá multikulturní aktivity na podporu prevence intolerance, rasismu a xenofobie (Výroční zpráva DCHB 2018 [online]). Z odpovědí komunikačních partnerů vyplývá, že osvětové akce zaměřené na majoritní společnost organizuje i MMB a JMK. Faktem však zůstává, že takových akcí je poměrně málo.

Služby SOZE

Služby, které byly poskytované organizací SOZE jsem se rozhodla uvést zvlášť na tomto místě. Neuvádím je pod jednotlivými dimenzemi integrace z toho důvodu, že jejich služby již nejsou aktuální. SOZE v Brně poskytovalo své služby od založení v roce 1990 do roku 2018 v závislosti na aktuálních projektech (poslední záznamy o projektech jsem našla z tohoto data). Jednou ze služeb organizace bylo **azylového bydlení**, jejímž hlavním cílem byla pomoc v řešení obtížné životní situace spojené se ztrátou bydlení skrze ubytování a zprostředkování stravy. Rovněž byla cílem pomoc se zorientováním se v obtížné životní situaci skrze sociální, právní a psychologické poradenství. Pro cizince zde bylo vytvořeno adekvátní zázemí pro bydlení. Kromě toho bylo v rámci této služby klientům nabízeno základní sociální poradenství, pomoc se zařizováním základních záležitostí vyplývajících z individuálních plánů nebo pomoc při jednání s úřady (při zajišťování dávek, bydlení apod.). Azylový dům byl určen především ohroženým skupinám v rámci uprchlické a cizinecké komunity.

Dále SOZE poskytovalo **právní poradenství**, které se zaměřovalo především na poradenství ve věcech pobytového oprávnění, pomoc při azylové proceduře, pomoc při získávání státního občanství, ochranu před diskriminací a pracovním vykořisťováním, pracovněprávní poradenství, mediaci při řešení konfliktů, poradenství v exekucích a výkonech rozhodnutí, poradenství v oblastech sociálního zabezpečení a poradenství ve spotřebitelských sporech. Služba byla určena cizincům všech pobytových oprávnění včetně občanů EU, stejně jako žadatelům o azyl, azylantům a držitelům doplňkové ochrany. SOZE poskytovalo rovněž služby **sociálního poradenství**. To bylo zaměřeno zejména na asistenci při jednání na úřadech a institucích, hledání zaměstnání, pomoc při vyplňování formulářů, nostrifikaci dokladů o vzdělání, poradenství v těžkých životních situacích a poradenství v oblastech sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění. Služba sociálního poradenství byla stejně jako služby

právního poradenství určena všem cizincům zdarma. V rámci svých služeb poskytovalo SOZE rovněž **kurzy českého jazyka** a také **doučování dětí**, které bylo zajišťováno dobrovolníky. Jednalo se o individuální spolupráci, kdy konkrétní dobrovolník pravidelně pomáhal dětem s úkoly do školy a dalšími školními povinnostmi. Organizace byla rovněž činná v realizaci **volnočasových a vzdělávacích programů**. Jejich aktivity se zaměřovaly i na majoritní společnost s cílem odbourat xenofobii a pocity nesnášenlivost (SOZE, Naše služby [online]).

Shrnutí

V poslední kapitole teoretické části byly představeny konkrétní služby podporující integraci cizinců na území města Brna v návaznosti na dimenze integrace cizinců popsané ve strategickém dokumentu Jihomoravského kraje: Programu cílené a dlouhodobé podpory integrace cizinců třetích zemí na území Jihomoravského kraje 2011–2015. Jako základní službu pro cizince vnímám právní a sociální poradenství, které je aktuálně poskytováno skrze Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců, OPU a Diecézní Charitu Brno. Takové poradenství se nedotýká pouze jedné dimenze integrace, ale prolíná se více úrovněmi integrace. Výjimečná je v tomto ohledu Charita, která poskytuje služby právního poradenství a asistence přímo na OAMP. Také Brno Expat Centre poskytuje pro vysoce kvalifikované cizince konzultace zdarma a možnost doprovodů a tlumočení na úřadech a jiných institucích. Doprovody na úřady nabízí i OPU nebo centrum, které zajišťuje tyto doprovody skrze interkulturní pracovníky zajišťované MMB a Charitou. Interkulturní práce se v Brně rozvíjí od roku 2017 a výrazně usnadňuje komunikaci mezi úřady a cizinci. Bezplatné jazykové kurzy jsou zajišťovány centrem pro integraci cizinců (částečně také skrze OPU), nicméně tyto kurzy nemají dostatečnou kapacitu. Služby nabízené organizací Nesehnutí jsou zaměřeny zejména na utužování vztahů mezi cizinci a majoritní společností a dotýkají se tak hlavně interaktivně-identifikační dimenze integrace. Nesehnutí se ale věnují i vzdělávací a osvětové činnosti, která cílí na majoritní společnost. Také další organizace (OPU, Charita a Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců) realizují různé akce, kterými se snaží mířit i na majoritní společnost. Nicméně takových akcí je v Brně málo. Ve výčtu služeb byly zahrnuty také aktivity organizace SOZE, která se již na poli integrace cizinců v současné době neangažuje, ale představuje velmi důležitou organizaci s dlouhou tradicí pomoci cizincům v Brně.

5. Metodologie

V následující části diplomové práce se zaměřím na její výzkumnou část. Ta se snaží mapovat názory zástupců nestátních neziskových organizací na poskytované integrační služby pro cizince v Brně. Výzkum je v podstatě koncipován jako **SWOT** analýza. Zkratka SWOT pochází z anglického **Strengths** (silné stránky), **Weaknesses** (slabé stránky), **Opportunities** (příležitosti) a **Threats** (hrozby). V rámci dílčích výzkumných otázek jsem se snažila zjišťovat silné a slabé stránky, dále potom příležitosti a rizika poskytovaných služeb pro cizince v Brně. To vede ke zjištění hlavní výzkumné otázky, která je prezentována níže. V rámci této kapitoly se zabývám metodologickou stránkou výzkumného šetření. Věnuji se cíli studie a výzkumným otázkám, rovněž popisuji typ výzkumu, pro který jsem s ohledem na cíl práce rozhodla. Také se zaměřuji na techniku sběru dat, popis výběru výzkumného vzorku a způsob zpracování dat. V neposlední řadě se zde zabývám i etickými otázkami celého výzkumu.

5.1. Cíl studie, výzkumné otázky a jejich operacionalizace

Hlavním výzkumným cílem práce je zjistit, jak je současná nabídka služeb pro cizince ve městě Brně hodnocena pracovníky NNO z hlediska potřebnosti, možností a podmínek pro její zlepšení. Cíl mojí diplomové práce se postupně vyvíjel a úžeji profiloval v souvislosti s mým postupným hlubším pronikáním do tématu práce. Výsledný cíl byl zvolen s ohledem na potencionální přínosy výzkumu pro praxi poskytovatelů služeb pro cizince v Brně. Smyslem práce je přiblížit lokální integraci cizinců a nabídku integračních služeb na konkrétním případě města Brna a zhodnotit tuto nabídku z hlediska potřebnosti, možností a podmínek pro jejich zlepšení.

Pro svoje výzkumné šetření jsem si tedy stanovila následující hlavní a dílčí výzkumné otázky:

HVO: *Jak je současná nabídka služeb pro cizince ve městě Brně hodnocena pracovníky nestátních neziskových organizací (NNO) z hlediska potřebnosti, možností a podmínek pro její zlepšení?*

DVO 1: *Jaké jsou identifikovány **silné** a **slabé** stránky poskytovaných služeb?*

DVO 2: *Jaké jsou identifikovány **příležitosti** a **rizika** poskytovaných služeb?*

Nabídkou služeb pro cizince se rozumí veškeré služby zacílené na integraci cizinců na území města Brna. Rozhovory byly tedy provedeny s pracovníky NNO, ale ptala jsem se je na veškeré služby pro cizince poskytované na území města Brna-komunikační partneři tedy

nemluvili jen o svých službách, ale o všech obecně. **Pracovníci NNO** představují zaměstnance nestátních neziskových organizací, kteří v Brně poskytují právě tyto integrační služby pro cizince. **Potřebnost** pro účel tohoto výzkumu znamená zjištění, zda jsou poskytované služby pro cizince hodnoceny jako odpovídající potřebám (co se týče počtu i zaměření) nebo za je zde potřeba je nějakým směrem zlepšovat. **Možnostmi** se rozumí identifikace potencionálních eventualit/šancí/příležitostí ke zlepšení stávajících služeb pro cizince. **Podmínky** v rámci tohoto výzkumného šetření cílí na zjištění způsobu, jak by mohly být tyto potencionální příležitosti uskutečněny. Podmínkami se tedy rozumí nutné předpoklady, které musí být splněny za účelem zlepšení stávající nabídky služeb pro cizince. Potřebnost, možnosti a podmínky jsou zjišťovány skrze identifikaci silných a slabých stránek, příležitostí a rizik poskytovaných služeb. **Silné a slabé stránky** cílí na zmapování vnitřního prostředí poskytovaných služeb. Jedná se tedy o silné a slabé stránky, které mohou organizace poskytující služby cizincům samy ovlivnit, neovlivňují je žádné faktory zvenčí (příkladem může být třeba prezentování a informování o jejich vlastních službách). Silné a slabé stránky mohou představovat možnosti ke zlepšení (skrze eliminaci slabých stránek a posilování těch silných). **Příležitosti a rizika** mapují vnější prostředí poskytovaných služeb. Jedná se o faktory zvenčí, které nemohou tyto organizace přímo ovlivnit. Mohou pro poskytované služby představovat potenciál k rozvoji, ale i možné ohrožení (příkladem může být třeba financování poskytovaných služeb). Takové příležitosti tedy představují možnosti pro zlepšování poskytovaných služeb. Možností ke zlepšení je také eliminace rizik poskytovaných služeb. V rámci příležitostí jsou zjišťovány i podmínky pro zlepšení, tedy způsoby, jak daných příležitostí využít.

5.2. Výzkumná strategie

Vzhledem k tomu, že ve výzkumné části zjišťují názory komunikačních partnerů na silné a slabé stránky, příležitosti a rizika poskytovaných služeb, bylo nejvhodnějším řešením zvolit strategii **kvalitativního výzkumu**. *Jde o to do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací* (Švaříček & Šedřová, 2007). Kvalitativní výzkum je charakteristický snahou o co nejlepší porozumění danému případu, studuje ho do hloubky. Mezi jeho nevýhody však patří potíže se zobecňováním výsledků kvůli práci s omezeným počtem komunikačních partnerů nebo fakt, že výsledky výzkumu jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho preferencemi (Hendl, 2008).

5.3. Technika sběru dat

Jako základní techniku pro svůj výzkum jsem zvolila **polo-strukturovaný rozhovor**. U takového rozhovoru má tazatel předem připravené schéma tvořené konkrétními otázkami, které tvoří jádro rozhovoru. Během rozhovoru pak může tazatel klást doplňující otázky, což je považováno za velikou výhodu polo-strukturovaného rozhovoru (Miovský, 2006, s. 159-160). Polo-strukturovaný rozhovor je jedinečný svojí přizpůsobivostí, dostupností a pochopitelností. Velmi často se jedná o nejvýhodnější a nejefektivnější prostředek k nabývání informací (Mišovič, 2019, s. 81). Rozhovor realizovaný pro účely této diplomové práce se skládal ze 13 otázek. Tazatelské otázky byly vymyšleny tak, aby mapovaly dílčí výzkumné otázky (to znamená silné a slabé stránky, příležitosti a rizika poskytovaných služeb) a celkově spěly k dosažení odpovědi na hlavní výzkumnou otázku. Při všech tazatelských otázkách jsem se komunikačních partnerů neptala na jejich konkrétní služby, ale směřovala jsem je, aby uvažovali o veškerých integračních službách pro cizince v Brně na obecné úrovni. Rozhovory byly vedeny se zástupci jednotlivých NNO, které se v Brně věnují integraci cizincům. Polo-strukturovaný rozhovor pro mne představuje určité výhody, třeba v tom, že pořadí otázek jsem mohla volně zaměňovat a v průběhu rozhovoru jsem se mohla doptávat na věci, které mi nebyly dostatečně jasné. Dva z pěti rozhovorů probíhaly osobně (v prostorách Charity), zbývající tři skrze telefonickou komunikaci, protože osobní kontakt nebyl možný z důvodů nouzového stavu v ČR (vyhlášený od 12. března 2020 z důvodů šíření viru Covid-19). Zamýšlela jsem se nad tím, zda způsoby realizace rozhovorů mohly ovlivnit odpovědi komunikačních partnerů. Z hlediska telefonické komunikace mě napadá, že tento způsob realizace mohl u komunikačních partnerů posilovat pocit větší anonymity celého výzkumného šetření, tudíž mohli být více otevření. Na druhou stranu osobní kontakt skýtá možnost vnímat i tzv. řeč těla, která dokresluje odpovědi komunikačních partnerů a v určitých ohledech tak může pomoci mnoha věcem lépe porozumět. Osobně jsem ale nevnímala, že by způsob realizace rozhovorů v mém případě měl nějaký zásadní vliv na odpovědi komunikačních partnerů. U všech rozhovorů bylo využito možnosti zaznamenání neboli fixace na nahrávací zařízení (takovým zařízením pro mne byl mobilní telefon). Jak zmiňuje Miovský (2006, s. 197), takový audiozáznam je nestranný, autentický a plní kontrolní funkci, jelikož máme možnost takovou nahrávku uchovat a kdykoliv se k ní vrátit. Při telefonických rozhovorech jsem používala dva telefony, na jednom probíhal rozhovor na hlasitém odposlechu, na druhý telefon se ve stejný čas celý rozhovor nahrával. Na začátku rozhovoru jsem komunikační partnery informovala o nahrávání (a samozřejmě požádala o souhlas). Otázky jsem většinou kladla postupně (jak jsem

je měla připravené) a v rámci nich jsem se doptávala na doplňující otázky, když mi něco nebylo zcela jasné. Na konci rozhovoru jsem komunikačním partnerům poskytla prostor pro jejich vlastní otázky či doplňující informace. Celkově rozhovory trvaly průměrně 30 minut.

5.4. Výběr výzkumného vzorku

Pro tvorbu mého výzkumného vzorku byla využita metoda **záměrného výběru**, jenž je dle Miovského (2006) nejvíce využívanou metodou výběru v kvalitativních výzkumech. Záměrným (někdy také účelovým) výběrem výzkumného vzorku označuje postup, kdy záměrně cíleně vyhledáváme komunikační partnery dle jejich určitých vlastností. Kritérium výběru pak může tedy být určitá vlastnost nebo stav (např. příslušnost k určité sociální skupině) (Miovský, 2006). Pro účely mého výzkumu bylo stěžejní provést rozhovory se zástupci jednotlivých NNO, jejichž služby se věnují integraci cizinců na území města Brna. Klíčový tedy pro mě byl určitý stav příslušnosti k těmto NNO (konkrétněji příslušnost v mém případě byla míněna z hlediska přímých poskytovatelů integračních služeb daných organizací – pracovníků, kteří přímo přichází do kontaktu s cizinci a jsou poskytovateli těchto služeb). Účelům mého výzkumu v době realizace odpovídalo pět NNO – **OPU, Diecézní Charita Brno, Nesehnutí, Brno Expat Centre a SOZE** (respektive čtyři, protože SOZE již není aktivní na poli integrace cizinců, ale to jsem zjistila až v průběhu výzkumného šetření). Všem těmto organizacím jsem rozeslala hromadný email s prosbou o zapojení se do výzkumného šetření, kde jsem stručně popsala, čím se moje práce zabývá. Podrobněji jsem jim představila výzkumnou část včetně výzkumných otázek. V příloze jsem poté rovněž zaslala wordový dokument s výzkumnými otázkami, jejich operacionalizací a tazatelskými otázkami, aby se na ně komunikační partneři mohli předem v klidu podívat a připravit. V emailu jsem zdůraznila, že potřebuji minimálně jednoho zástupce z každé organizace, ale pokud budou ochotni poskytnout více rozhovorů, bude to pro validitu celého výzkumu jedině dobře. Pohotově reagovala Charita, kde se mi podařilo udělat dva rozhovory ještě před začátkem nouzového stavu v ČR (vyhlášený od 12. března 2020 z důvodů šíření viru Covid-19). Charita je také jedinou organizací, kde se mi podařilo uskutečnit rozhovor s jeho dva zástupci. Na email postupně (během měsíce) zareagovaly i ostatní organizace, tím se mi tedy podařilo získat rozhovory se zástupci dalších stěžejních organizací-Brno Expat Centre, Nesehnutí a OPU (vždy po jednom rozhovoru). Všichni zástupci organizací byli ke mně vstřícní a přistupovali k výzkumu zodpovědně. Co se týče organizace SOZE, jak již jsem v práci zmiňovala dříve, nepodařilo se mi tuto organizaci žádným způsobem zastihnout – snažila jsem se je kontaktovat skrze email, Facebook i telefonní kontakty, ale bez žádné odezvy (telefonický kontakt uvedený na jejich webových stránkách již

zřejmě nefunguje, jejich webové stránky a Facebook nejsou aktivní od roku 2018). Ve výsledku se tedy výzkumného šetření účastnily všechny organizace kromě SOZE. Pro lepší představu výzkumného vzorku šetření uvádím následující Tabulku 1. Pro větší anonymitu celého výzkumu neuvádím název pracovní pozice ani délku působení v dané organizaci.

Tabulka 1 *Výzkumný vzorek*

Komunikační partner	NNO	Pohlaví
Komunikační partner 1 (KP1)	Diecézní Charita Brno	Muž
Komunikační partner 2 (KP2)	Diecézní Charita Brno	Žena
Komunikační partner 3 (KP3)	Brno Expat Centre	Muž
Komunikační partner 4 (KP4)	Nesehnutí	Žena
Komunikační partner 5 (KP5)	Organizace na pomoc uprchlíkům (OPU)	Žena

5.5. Etické otázky výzkumu

Každý výzkum s sebou přináší etické otázky. U každého výzkumu je velmi důležité zvažovat jeho důsledky, zejména zveřejnění závěrů by mělo patřit k náležitostem každého kvalitativního výzkumu, který zkoumá člověka a jeho působení (Švaříček & Šedřová, 2007, s. 43). Pro realizaci výzkumu pro mne bylo důležité získat souhlas pro nahrávání celého rozhovoru. Takový souhlas mi poskytli všichni komunikační partneři, tudíž mám rozhovory zaznamenané na nahrávacím zařízení v mobilním telefonu. Díky těmto nahrávkám jsem poté byla schopna přepsat doslovná znění těchto diskusí. Před začátkem rozhovorů jsem komunikační partnery ujistila, že veškeré data, která mi poskytnou, budou pro účely tohoto výzkumu v diplomové práci anonymizovány. Ve výzkumu je označuji pouze číslem (**KP1**, **KP2**, **KP3**, **KP4**, **KP5**). Uvažovala jsem o uvedení pracovní pozice a délku působení v NNO, ale nakonec jsem se rozhodla tyto informace neuvádět, jelikož by dle mého názoru takový výzkum ztrácel anonymitu. Obecně se ale dá zmínit, že se výzkumu zúčastnili tři řadoví pracovníci a dva pracovníci na vedoucích pozicích. Dva z řadových pracovníků byli sociální pracovníci, jeden zastával pozici projektového koordinátora. Pro účely výzkumu dále tedy stačí, když uvádím pouze název organizace, ve které komunikační partneři působí a rozhodla jsem se uvést i jejich pohlaví. Se žádnou ze zúčastněných organizací jsem neměla dříve žádný kontakt,

ke všem jsem přistupovala stejně objektivně. Všichni participanti obdrželi výzkumné i tazatelské otázky předem a byli informováni o cílech prováděné studie.

5.6. Způsob zpracování dat

Pro zpracování dat mého kvalitativního výzkumu jsem se rozhodla využít metodu **otevřeného kódování**. Prvním krokem při analýze dat je přepsání získaných dat z rozhovorů do písemné podoby a následně provést otevřené kódování, které je podle Švaříčka a Šed'ové (2007) použitelné na mnoha kvalitativních výzkumech díky své jedinečnosti a užitečnosti. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, takovým jednotkám jsou přidělena označení a s takto nově označenými jednotkami textu je poté výzkumník schopen dále pracovat (Švaříček & Šed'ová, 2007, s. 211). Jedná se vlastně o rozčleňování údajů na dílčí celky/segmenty a jejich následné pojmenování a třízení, případné klasifikování a kategorizování (Reichel, 2009). Postupujeme vlastně tak, že se text rozdělí na jednotky, následně každé takovéto jednotce přidělíme kód nebo označení. Když máme vytvořený určitý seznam kódů, je možno je systematicky začlenit do kategorií (Švaříček, Šed'ová, & kol., 2007, s. 211-221). Kategorizováním se rozumí seskupování vzniklých kódů podle podobnosti nebo jiné vnitřní souvislosti. Pod nově pojmenovanou kategorií slučujeme pojmy-kódy, které přísluší ke stejnému jevu (Švaříček, Šed'ová, & kol., 2007, s. 221). Kategorie se vlastně vytvářejí srovnáváním – to znamená určením podobností a rozdílností jednotlivých kódů. Pokud najdeme podobné kódy, určíme si název pro kategorii zastřešující tyto kódy (Mišovič, 2019, s. 170).

Prvním zásadním krokem je převedení dat netextové povahy do textové, to se nazývá transkripce (Miovský, 2006, s. 205). Všechny rozhovory jsem měla nahrané v mobilním telefonu, proto pro mě byl prvním krokem přepsání těchto rozhovorů do počítače metodou doslovné transkripce. V momentě, kdy jsem měla všechny rozhovory přepsané, roztřídila jsem si jednotlivé odpovědi komunikačních partnerů pod jednotlivé otázky, na které jsem se ptala při rozhovorech. Když jsem měla všechny odpovědi přehledně roztříděné pod konkrétní otázky, začala jsem si barevně vyznačovat odpovědi nebo části odpovědí, které se vzájemně podobaly nebo shodovaly – tímto způsobem mi začaly vznikat jednotlivé kódy, které jsem zmiňovala výše a které jsou potřeba k využití metody otevřeného kódování. Takovými kódy někdy byly pouze věty, jindy jsem pod ně zařadila celé odstavce. Nově vzniklé kódy jsem se snažila stručně a výstižně pojmenovat. Takto jsem postupovala u každé výzkumné otázky zvlášť. Barevně odlišené a pojmenované části jsem poté byla schopna zařadit do kategorií a subkategorií, které budou prezentovány v následující části ve výsledcích výzkumu. Proces vytváření kategorií se

postupně tříbil a vyvíjel. Nakonec jsem se rozhodla pro pět kategorií. První je věnována obecnému hodnocení služeb pro cizince, další jsou již věnovány konkrétním částem SWOT analýzy. Části první kategorie budou ve výsledné části využity k doplnění této SWOT analýzy.

6. Výsledky

V následující části diplomové práce se již budu věnovat samotným výsledkům výzkumného šetření. Při prezentování výsledků využiji kategorií a subkategorií, které vznikly při otevřeném kódování rozhovorů. Názvy jednotlivých podkapitol budou tedy těmto kategoriím a subkategoriím odpovídat. Výsledky výzkumu jsou doplněny přímými citacemi komunikačních partnerů za účelem zvýšení validity celého šetření. Takové citace jsou v textu uváděny kurzívou. Pro zpracování této části budu většinou používat pouze zkratky komunikačních partnerů (KP1, KP2, KP3, KP4, KP5), stejně jak jsou uvedeny v rámci tabulky obsahující přehled výzkumného vzorku, která je prezentována v předchozí části této práce.

6.1. Obecné hodnocení služeb pro cizince

V rámci této kategorie se budu věnovat hodnocení služeb pro cizince na obecné úrovni. V rámci vzniklých subkategorií se zabývám provázaností poskytovatelů služeb pro cizince, jejich vzájemnou komunikací a spoluprací, dále pak také dublovanými a nedostatkovými službami pro cizince v Brně. V neposlední řadě se rovněž zmíním o komunikaci poskytovatelů služeb s veřejností a spokojenosti cizinců s těmito službami v Brně.

V rámci první tazatelské otázky jsem se komunikačních partnerů ptala na hodnocení integračních služeb pro cizince v Brně na obecné úrovni. V podstatě všichni dotazovaní se shodli na tom, že poskytované služby jsou **celkově na dobré úrovni**. Brno dle komunikačních partnerů disponuje poměrně širokou škálou služeb, které adekvátně odpovídají na potřeby cizinců. V současnosti zde působí poměrně dostatek hráčů, kteří jsou schopni začleňování cizinců adekvátně pomoci. Obecně je pozitivně hodnocena nabídka právního a sociálního poradenství. Rovněž byla zmiňována na obecné rovině zlepšující se spolupráce NNO s JMK a MMB, což značně přispívá ke kvalitnější nabídce služeb pro cizince v Brně. Pro ilustraci uvádím odpověď KP2: *Já si myslím, že v Brně je těch služeb pro cizince poměrně hodně, potřeby klientů jsou celkově dobře pokryté. Ted' to nejsme jenom my neziskové organizace, kdo dělají služby pro cizince, v současnosti se tím hodně zabývá i jihomoravský kraj, který zřizuje Centrum pro integraci cizinců. My jako charita máme několik poradenských míst, které se tím zabývají, třeba poradna, potom služby na Odboru azylové a migrační politiky, služby právního poradenství apod. Takže to vnímám aktuálně dobře, neříkám, že ten stav je ideální, ale je to hodně pokročilé, oproti jiným městům nebo krajům.* Na druhou stranu někteří komunikační partneři (konkrétně KP3, KP4) při obecném hodnocení rovněž uváděli kapacitní nedostatky určitých služeb. Tímto problémem je nedostatečné pokrytí jazykových a sociokulturních kurzů.

KP4 se k tématu vyjadřoval takto: *...ale třeba co se týče jazykové podpory nebo výuky českého jazyka, tak to je tradičně a dlouhodobě nepokryté. Centrum pro integraci cizinců nabízí nějaké kurzy zdarma, ale ta kapacita je tam poměrně malá, ty kurzy jsou okamžitě naplněné a vždycky je tam obrovský převis. Veškerá další podpora, co se týče výuky češtiny je závislá na projektech. Takže třeba OPU vím, že často má nějaké projekty, v jejichž rámci má nějakou nabídku kurzů českého jazyka zdarma, ale tím že je to často závislé na konkrétním projektu, je to často časově omezené a ty projekty často mají většinou ještě nějakou hodně úzce zaměřenou cílovou skupinu, takže to vlastně neobsáhne ty všechny lidi, kteří tu češtinu potřebují.*

6.1.1. Provázanost a spolupráce poskytovatelů služeb pro cizince

V rámci druhé tazatelské otázky jsem se snažila zjistit, jak dotazovaní vnímají provázanost jednotlivých služeb pro cizince v Brně navzájem. Otázka cílila i na zjištění toho, zda jsou některé služby v Brně považovány za nedostatkové či jsou nějaké zbytečně dublované (dublováním rozumím větší výskyt určitého typu služeb u více organizací na úkor jiných služeb). Znovu se všichni účastníci výzkumu shodli na skutečnosti, že služby pro cizince v Brně **jsou poměrně dobře provázané**. Pro lepší ilustraci uvádím odpověď KP1: *Co se týče provázanosti, tak víme o sobě navzájem, kdo co poskytuje. Je to více méně rozdělené, každý má nějakou cílovku, tím pádem víme, koho kam poslat, pokud to zrovna neděláme my, ale dělají to ostatní. Nebo třeba když máme vytižený právní poradenství, tak víme, kdo další poskytuje právní poradenství pro cizince a můžeme je tam poslat, a naopak oni posílají cizince za námi. Zdá se mi, že ta provázanost je dobrá. Určitě víme, že pokud my to nemůžeme poskytnout, tak kdo to může poskytnout a kdy, kde a jak.*

Komunikační partner 3 hodnotil celkově provázanost služeb pro cizince v Brně jako na dobré úrovni – co se týče informovanosti, celkové nabídky a spolupráce, nicméně rovněž zmínil určitou konkurenci mezi neziskovými organizacemi poskytující služby pro cizince. Konkurencí rozuměl přetahování se o jednotlivé klienty (kdo bude obsluhovat jaké klienty, v jakém počtu apod.) a soutěž o finance, které jsou poskytované na jejich služby. Konkrétně uvedl KP3 následující: *Na druhou stranu furt tady existují nějaké neviditelné bariéry a hlídání si, kdo je či klient a konkurence jakoby mezi těma neziskovkama je znatelná. Konkurencí myslím přetahování se o klienty, kdo obsluhuje, jaké klienty, v jakém počtu nebo jak si je vybírá, co pro ně poskytuje, o finance a zdroje, kdo bude jakou neziskovku financovat, takže tam to je soutěž.* Komunikační partner v této souvislosti nezmiňoval, z jakých důvodů vnímá, že se neziskové organizace přetahují o klienty.

6.1.2. Dublované a nedostatečné služby z pohledu komunikačních partnerů

Jak již jsem zmiňovala výše, v rámci této tazatelské otázky bylo rovněž zjišťováno, zda komunikační partneři vnímají nějaké služby jako zbytečně dublující se, a naopak některé jako nedostatečné. Pokud se jedná o dublování služeb, více méně všichni komunikační partneři se shodli na tom, že určité služby v Brně dublovány jsou, ale rozhodně to nevnímali jako něco negativního. Vnímali, že i když se služby v Brně dublují, rozhodně takové služby nejsou přebytné (pouze komunikační partner 3 hovořil rovněž o přetahování se o klienty, jak je zmíněno výše, to ale nebylo zmiňováno v souvislosti s dublováním služeb). Služby pro cizince v Brně adekvátně odpovídají počtu cizinců, kteří takovou službu potřebují a využívají. Takovou službou je třeba právní a sociální poradenství, které je poskytováno OPU, Charitou a Jihomoravským regionálním centrem pro integraci cizinců. Komunikační partner 2 poznamenal následující: *Samozřejmě dochází k dublování určitých služeb, ale to nevnímám jako mínus, spíše je to plus. Protože pokud nějaká organizace nemůže z kapacitních důvodů pokrýt určitou službu, pak má možnost odkázat na stejnou službu u jiné organizace, což se často stává třeba u právního poradenství.* Komunikační partner 4 zmínil, že takových služeb jako právní či sociální poradenství by v určitých situacích mohlo být v Brně dokonce ještě více. *Nemyslím si, že by bylo něco, co by bylo vyloženě přebytné, protože i to sociální právní poradenství je myslím si nabízeno v takovém množství, že i když to dělá i Charita i OPU plus jeden nebo dva dny v týdnu i to centrum, tak neřekla bych, že se to nějak překrývá zbytečně. Myslím si, že to dobře pokrývá tu poptávku. Naopak někdy ještě se může stát, že když jsou nějaké výjimečné situace v té migrační politice a je jakoby nějaký větší nápor na tyhle služby, tak by to klidně zvládlo ještě více služeb, více podpory, ale obecně v nějaké běžné situaci si myslím, že je to dobře pokryté.* (KP4)

Co se týče nedostatkových služeb pro cizince v Brně, jak již jsem zmiňovala dříve, jsou to v první řadě určitě **jazykové kurzy pro cizince** (jazykové kurzy zmiňovali čtyři z pěti komunikačních partnerů). Ty jsou v současné chvíli poskytovány Jihomoravským regionálním centrem pro integraci cizinců a OPU. Rovněž byla zmiňována **nedostatečná podpora dětí/žáků cizinců** s odlišným mateřským jazykem (konkrétně zmiňuje KP4). Jde o to, že školy nejsou dostatečně připraveny na fungování s dětmi, které nejsou schopny komunikovat česky. Proto rodiče dětí často potřebují jazykovou podporu dětí, která se jim v Brně moc nedostává. Dle slov komunikačního partnera je to v Brně ještě stále velká trhlina (oproti např. Praze, kde se již více organizací zaměřuje na podporu dětí cizinců třeba skrze jejich doučování). Taková trhlina je částečně zacelována Jihomoravským regionálním centrem na podporu integrace

cizinců, které disponuje určitými jazykovými kurzy pro děti cizinců (které jsou znovu velice kapacitně omezeny, takže se rozhodně nedostane na všechny), a které neposkytují žádnou širokou škálu jazykových úrovní (zpravidla jsou pouze pro začátečníky). Faktem však je, že děti cizinců potřebují mnohem více pro rozvoj českého jazyka na komunikativní úrovni, což se jim v Brně zatím nedostává. Navíc zde stále není dostatečně pokryta nějaká potřeba doučování těchto dětí (často rodiče nemluví česky, tím pádem nejsou dětem schopni s domácími úkoly). Další identifikovanou nedostatkovou službou je **právní poradenství** (konkrétně zmiňuje KP1), sám ale dodává, že se jedná spíše o problém v situacích, kdy je cizinců více a na službu je větší nápor, nejde o obecný nedostatek. *Jsou to takové vlny – jsou měsíce, kdy si vůbec neoddychneme a jsou měsíce klidnější.* (KP1) Dále byl rovněž zmiňován určitý problém s **nedostatkem tlumočnicků/interkulturních pracovníků**, kteří pracují s cizinci (konkrétně zmiňuje KP2). Ten se dotýká toho tématu v tom smyslu, že v současné chvíli Charita nemá žádné tlumočnický ani do vietnamštiny, ani do mongolštiny (což souvisí s kapacitními problémy). V tomto ohledu je dobře nastavená spolupráce s MMB, kteří disponují svými interkulturními pracovníky a jsou skrze ně schopni pomoci. V Brně je ale úplný nedostatek interkulturních pracovníků/tlumočnicků pro určité jazyky (třeba pro bulharský). V neposlední řadě byla identifikována jako trochu problematická **podpora zaměstnanosti** (zmiňuje KP4). Komunikační partner mluvil o tématu v souvislosti s tím, že v Brně zatím nefunguje žádná ucelenější systematická podpora této oblasti, všechno se to často vykrývá z různých projektů. KP4 k tomu zmínil následující: *Takže když je projekt, a je to zrovna zaměřeno na nějakou správnou cílovou skupinu, jako ten cizinec, který přijde a řekne, potřebuji s tímto pomoci, tak se potom hledá, jestli někdo má v tu chvíli ten správný projekt, zrovna tam nabírá a jestli tento člověk spadá do té konkrétní cílové skupiny. Někdy to vyjde, často ne.*

6.1.3. Komunikace a spolupráce poskytovatelů služeb

V rámci další tazatelské otázky bylo zjišťováno, jak komunikační partneři vnímají komunikaci a spolupráci s ostatními poskytovateli služeb pro cizince v Brně. Většina z nich uvedla, že komunikace mezi nimi je na **dobré úrovni**. Z jejich odpovědí vyplývá, že se navzájem dost často znají i osobně a vědí o svých službách. Nejdůležitější je, že se všichni vzájemně informují o aktualitách, takže informovanost je základem dobré spolupráce. Dle KP1 mají všichni vymezené kdo, co dělá a podmínky, za jakých je možné klienta přijmout. Komunikace na neformální úrovni je dle komunikační partnerů na lepší úrovni než na té formální. Setkávání aktérů na formální úrovni probíhá jednak na půdě MMB v rámci poradního orgánu pro otázky integrace cizinců (tam ale nemají přístup všichni aktéři integrace cizinců, jak

bude patrné z úryvku rozhovoru komunikačního partnera níže) a v rámci platformy integrace cizinců v Jihomoravském kraji, které funguje v rámci Jihomoravského regionálního centra na podporu integrace cizinců, která je pro všechny aktéry více přístupnější. Pro lepší ilustraci uvádím odpověď KP4: *Na neformální úrovni poměrně dobře. Je to hodně i tím, že to je poměrně malý sektor a dost se známe mezi sebou, takže vlastně na této úrovni neformálních vztahů to funguje. Víme o tom, co kdo dělá, bavíme se o tom, co je potřeba a které potřeby může vykryt třeba někdo jiný, když je zrovna nemůžeme vykryt my, ale od klientů slyšíme, že je to nějaká aktuální potřeba, takže na této úrovni to vnímám velice dobře. Na nějaké formálnější úrovni existují nějaké poradní orgány MMB, ale tam chodí jen několik pozvaných aktérů, není to moc prostupné, není to moc otevřené. Pokud by tam byla možnost nějaké i formální spolupráce, tudíž pokud by byla nějaká otevřenější možnost partnersky v něčem spolupracovat, tak to zase zvýší naše možnosti poskytovat ty služby větší skupině nebo nějaké nové služby.*

6.1.4. Komunikace poskytovatelů služeb s veřejností

V další tazatelské otázce jsem se komunikačních partnerů ptala, jak vnímají komunikaci a (spolu)práci s majoritní společností. U této otázky se znovu všichni dotazovaní více méně shodli na tom, že **komunikace s majoritní společností není ideální a určitě se má kam zlepšovat**. Často se naráží na problém, že majoritní společnost není vůči integračním aktivitám neziskových organizací příliš otevřená, tudíž organizace moc necílí na práci s nimi (konkrétně zmiňuje KP1 a KP3). Jejich odpovědi zde uvádím pro ilustraci. *Zatím je velmi slabá až neexistující. Všude se mluví o tom, že ta integrace cizinců je obousměrný proces, je to nejen práce s cizinci, ale i s tou majoritní společností, s lidmi, kteří tady žijí od narození, ale v praxi se s tím moc nedělá. Organizace na to nemají odvalu, protože politicky to téma je prostě velmi nevděčné a politici se k tomu také staví spíše zády.* (KP3)

KP1 se k dané otázce vyjádřil následovně: *S majoritní společností nijak extra nekomunikujeme. Naše interkulturní akce jsou sice zaměřené i na většinovou společnost, nicméně se u nich neseťkáváme s příliš velikou otevřeností. Obecně ale komunikujeme s majoritou málo, moc nezdůrazňujeme, co děláme, protože česká společnost nevnímá cizince moc pozitivně. Vždycky musíme přemýšlet co říct a co neříct, abychom se neseťkali s nějakými problémy a předsudky. Takže my s majoritní společností komunikujeme v rámci možností, ale na poli komunikaci, nejsme moc aktivní. Spíše teď máme takovou strategii, že pokud se moc neptají, tak my jim nic moc neříkáme sami od sebe.*

Komunikační partner 4 zmínil, že v rámci JMK se na komunikaci s veřejností klade poměrně veliký důraz. Důkazem toho jsou různé osvětové kampaně, které se hodně zaměřují

na informovanost majoritní společnosti ohledně přínosů integrace cizinců. Dále je seznamuje i s problémy, se kterými se musí cizinci potýkat a celkově se snaží o nějakou osvětu toho, že i když cizinci přišli odjinud a třeba ani neumí mluvit česky, jsou stejnými spoluobyteli. Pro celorepublikové organizace (jako třeba OPU nebo Charita) je komunikace s veřejností hodně vázaná na Prahu, odkud je řízena. Tudíž komunikace s majoritou v Brně postrádá nějaký lokální aspekt. Dle KP4 by tedy komunikace s majoritní společností mohla být lépe nastavená/zacílená, vnímá poměrně veliký prostor pro zlepšování takové komunikace. KP5 rovněž vnímá určité nedostatky v komunikaci, nicméně připouští, že to vždy záleží na tom, s jakou částí majority se zrovna komunikuje/pracuje.

6.1.5. Spokojenost cizinců se službami

Další tazatelská otázka směřovala ke zjištění, zda jsou cizinci v Brně se službami spokojeni a zda se setkávají s nějakými potřebami, se kterými jim nejsou schopni pomoci, respektive zda vědí o nějaké službě, která by byla užitečná, ale v Brně nefunguje. Dle komunikačních partnerů jsou cizinci se službami spokojeni, nesetkávají se u nich s nějakou konkrétní potřebou, která by nebyla v rámci Brna vůbec řešena.

Pouze komunikační partner 3 vnímal určitou problémovou oblast v bydlení cizinců, které není v Brně dostatečně pokrýváno. Respektive ani právní poradenství služeb se nezaměřuje na řešení problematických situací v případě toho, když mají cizinci problémy s ubytovatelem. KP2 i KP4 při této otázce zmínili, že klienti mají často zkreslené představy o tom, co v rámci služeb mohou poskytnout. Pro zpřesnění uvádím odpověď KP2: *Většinou je to tak, že klienti mají zkreslené představy o tom, co nese naše služba, což se děje poměrně často. Třeba mají zkreslené představy o tom, na co jim můžeme poskytnout finanční prostředky. My pak musíme často vysvětlovat, jak naše služby vlastně fungují.*

6.2. SWOT analýza služeb pro cizince v Brně

V následující kategorii se již budu přímo věnovat jednotlivým částem SWOT analýzy. V rámci subkategorií se budu věnovat silným stránkám, slabým stránkám, rizikům/hrozbám a příležitostem. Všechny části byly zjišťovány v rámci vlastní tazatelské otázky. Závěry z předchozí kategorie použiji k vhodnému doplnění vznikající analýzy.

6.2.1. Silné stránky

Jedna z tazatelských otázek přímo zjišťovala, jaké silné stránky poskytovaných služeb komunikační partneři vnímají. Jako základní silná stránka, která byla identifikovaná z odpovědí většiny komunikačních partnerů (KP1, KP2, KP3 a KP4) je **snadná dostupnost**

služeb. KP2 zmínil následující: *Já bych určitě zdůraznila dostupnost těch služeb. Třeba my poskytujeme naše služby i v rámci OAMP, tam chodí veškerí cizinci, kteří mají dlouhodobá víza, chodí se tam přihlašovat, žádat o prodloužení apod. Tady máme konzultační místo, což je velmi úspěšné, protože to je takové rychlé poradenství, které občas potřebují. Právní a sociální poradenství je poskytováno v centru Brna, takže je to snadno dostupné pro lidi z Brna a okolí.* KP1 také vyzdvihoval poskytované poradenství přímo na Odboru azylové a migrační politiky v Brně. *Jsme tam čtyři dny v týdnu, jsme tam míň, než je otevírací doba toho úřadu, ale stejně jsme tam každý den, cizinci nás tam vidí, obrací se na nás velmi aktivně, protože je to místo s největší koncentrací cizinců v Brně.*

Jako další silná stránka (zmiňuje KP1 i KP2) je vnímáno **základní jazykové pokrytí služeb** právě skrze tlumočníky nebo interkulturní pracovníky. Ti jsou zajišťováni Diecézní Charitou Brno a Magistrátem města Brna. Skrze tyto služby jsou v Brně schopni pomoci široké škále cizinců. Poměrně často se stává, že služby vyhledává přistěhovalec, který není schopen komunikovat ani v češtině, ani v angličtině. V takových chvílích je třeba využít interkulturní pracovníky, kteří v Brně pokrývají poměrně široké spektrum cizích jazyků. Některé jazyky cizinců se ale stále nedaří dostatečně pokrývat (takovým je třeba bulharský jazyk). Pro ilustraci této části uvádím odpověď KP1: *Jako silnou stránku hodnotím určitě i interkulturní pracovníky, se kterými jsme začali my (Celzus) před zhruba pěti lety. Jednou z prvních byla moje kolegyně, která měla na starosti vietnamskou komunitu. Měli jsme i mongolskou interkulturní pracovníci, v podstatě i já jsem začínal jako interkulturní pracovník. Touto myšlenkou interkulturních pracovníků se nadchl Magistrát města Brna a zavedli rovněž pozice interkulturních pracovníků, v současnosti tam mají i rumunštinu, arabštinu, ukrajinštinu nebo ruštinu.*

Dále se při otázce po silných stránkách brněnských služeb pro cizince v odpovědích dotazovaných objevuje **terénní práce** (konkrétně KP3), která svým způsobem souvisí s výše zmiňovanými interkulturními pracovníky, jelikož taková terénní práce je vykonávána i skrze ně. KP3 podotýká: *Pokud se zamyslím nad silnými stránkami, tak mě napadá to, že tady dobře funguje terénní práce, že jsme v kontaktu s cizinci tam, kde se sami pohybují, nečekáme jenom, až přijdou za námi, ale jsme schopni za nimi přijít. Každá organizace má svoji vlastní terénní asistenci, město má své interkulturní pracovníky, kteří jsou hodně v terénu, tak to si myslím, že je výhoda, navíc Brno není tak velké, tak si myslím, že se to dá obsáhnout.*

Také byl při rozhovorech identifikován **dobrý kontakt s komunitou cizinců** (konkrétně KP4). Zdůrazňuje ale, že to neplatí u všech komunit cizinců, s některými je spolupráce navázána lépe, s některými hůře. Skrze dobře navázaný kontakt s určitými

komunitami cizinců mají tito cizinci vytvořenou důvěru k těmto NNO. Díky této důvěře se často obracejí na neziskové organizace a jejich služby v případě potřeby. Komunikační partner 5 dále zmiňuje jako silnou stránku **široké spektrum poskytovaných služeb a personální obsazení organizací** zabývající se cizinci. Jako pozitivum personálního obsazení organizací vnímal fakt, že jsou většinou zastávány stálými pracovními týmy, které mají určité know-how (pracovníci mají dlouhou praxi, jsou dobře jazykově vybavení apod.) Stálé pracovní týmy souvisí se skutečností, že nedochází k velké rotaci/fluktuaci těchto zaměstnanců.

Dále se v odpovědích mezi silnými stránkami také objevovala dobrá **informovanost poskytovatelů služeb** (konkrétně KP2). Poskytovatelé služeb se řídí dle aktuálních věcí a snaží se nové informace předávat dále mezi klienty/cizince (jinými slovy poskytovatelé služeb mají dostatek informací). Také byla jako silná stránka komunikačními partnery (konkrétně KP1) vnímáno **pořádání interkulturních akcí pro cizince**. Ty jsou vnímány jako příležitost k rozšiřování a navazování nových kontaktů, stejně jako smysluplné trávení volného času. V neposlední řadě jsou takové akce vnímány jako prostředky k utužování vztahů s majoritní společností.

6.2.2. Slabé stránky

Při další tazatelské otázce jsem se komunikačních partnerů naopak ptala, zda vnímají nějaké slabé stránky služeb pro cizince v Brně. Dva z nich (KP1, KP2) vnímali jako slabou stránku fakt, že v Brně **nejsou pokryty veškeré jazykové varianty**, ve kterých je potřeba služby poskytovat (respektive nepokrytí všech jazykových mutací, které usnadňují komunikaci s cizinci). To znamená, že nějaký základní jazykové pokrytí zde je (skrze interkulturní pracovníky), ale nejsou pokryty všechny jazykové varianty. Tím pádem se v praxi může stát, že službu potřebuje někdo, s kým se pracovníci organizací nejsou schopni dorozumět. KP2 se vyjádřil následovně: *Slabou stránku vnímám v tom, že nemůžeme zajistit všechny jazykové mutace, protože to nejde. Občas přijede někdo, kdo nemluví ani anglicky, ani česky a nejsme schopni se domluvit, protože nemáme speciální tlumočníky pro některé jazyky, se kterými se u cizinců setkáváme. Snažíme se z toho vyhrabat např. skrze Google překladač apod., samozřejmě nenecháme toho člověka odejít bez pomoci, ale postrádáme nějaké hlubší řešení tohoto problému.*

Dále byla mezi slabými stránkami zmíněna **absence subjektu, který by se více zaměřoval na řízení a koordinaci** veškerých poskytovaných služeb pro cizince v Brně (zmínil KP3). Ten se vyjádřil konkrétně takto: *Chybí tomu zatím nějaký jednotící koordinační prvek, nějaké centrum nebo nějaký orgán, který by ty všechny služby mezi sebou koordinoval a ty*

služby navzájem si třeba rozdělovaly buď na jaké typy služeb se specializují nebo na jaké typy klientů, teď si to každý dělá tak jako podle sebe. Jako další slabá stránka služeb pro cizince v Brně byl zmíněn fakt, že služby jsou vlastně dobře dostupné v Brně, ale už ne tolik v jeho okolí, v ostatních obcích Jihomoravského kraje. Respektive horší rozmístění služeb mimo Brno z čehož plyne **horší dostupnost služeb pro cizince mimo Brno**. Konkrétně se k tomu vyjadřoval KP5: *Nejvíc cizinců žije v Brně, takže ono vlastně ty služby v Brně jsou dostupnější. Jako slabou stránku bych spíše viděla v nepokrytí služeb v okresech mimo město Brno. Kde třeba ty služby jsou méně dostupné nebo už je trošku problém, že třeba ty lidi musí přijet do Brna. Ale v Brně si myslím, že je to dobré.* Mezi slabými stránkami bylo rovněž zmíněno (KP1), že neziskové organizace jsou málo pružné v používání moderních technologií, které by usnadňovaly komunikaci s cizinci. Takovými technologiemi je třeba Facebook nebo Instagram. Skrze ty se dá totiž flexibilněji informovat cizince o službách a aktualitách, které se ke službám vztahují. Slabá stránka může být tedy identifikována jako **nízká flexibilita využívání moderních technologií usnadňující komunikaci**. Komunikační partner 1 se vyjádřil takto: *I když teď máme poměrně úspěšný ukrajinský Facebook, dříve jsme měli i vietnamský a hodně dotazů od klientů přichází právě skrze ten Facebook. To znamená, že se snažíme postupovat s tou dobou, ale většinou ty neziskové organizace nejsou moc pružné, co se týče moderních technologií. To znamená, že nezavádějí to, co by mohlo zrychlit a zkvalitnit tu komunikaci. Např. velmi dlouho trvalo, než jsme prosadili ten Facebook, ta myšlenka trvala skoro rok, než se to nějak definitivně prosadilo. Jedná se o Facebook vedený v cizím jazyce (vietnamštině nebo ukrajinštině), protože my máme oficiální Facebook za celou službu naší organizace, ale lidi tam moc nechodí.* Rovněž byla jako slabá stránka vnímán **nedostatek akcí zaměřených na majoritní společnost** (konkrétně zmiňuje KP2). Dle slov komunikačního partnera je takových akcí v Brně nedostatek, pořádá se poměrně hodně akcí zaměřených přímo na cizince, ale málo se dbá na vtažení veřejnosti do takových akcí.

6.2.3. Rizika/Hrozby

V další tazatelské otázce jsem se ptala, zda je něco brzdí v poskytování integračních služeb, respektive jaké vnímají bariéry/překážky v poskytování služeb pro cizince. Při této otázce KP2 zmínil **problémy financování** služeb. S financováním souvisí nejistota veškerých služeb pro cizince. Dotýká se i hledání kompetentních sociálních pracovníků, kteří by chtěli pracovat s cizinci. Problémem je, že je organizace nejsou schopny adekvátně finančně ohodnotit. Nebo takoví kompetentní pracovníci prostě v Brně nejsou (např. interkulturní pracovníci/tlumočníci určitých jazyků). Můžeme takové riziko/hrozbu klasifikovat jako

nedostatečné lidské zdroje. KP2 se vyjadřuje takto: *Je to rozhodně spojené s financováním, myslím si, že kdyby byl třeba vyšší plat, tak by mělo více lidí zájem. Kdyby byla tato práce lépe ohodnocena, byla by větší ochota pracovat a možná by sem přišel někdo kvalitnější nebo kompetentnější. Občas máme nedostatečné personální obsazení služeb, např. my stále nemůžeme najít nikoho pro pozici interkulturního pracovníka pro vietnamskou komunitu. Není to jenom o penězích, je to i o tom, že nemůžeme najít nikoho kompetentního na tuto pozici.* Problémy financování zmiňuje rovněž i KP4, financování vnímá jako podhodnocené a nestabilní. **Projektové financování služeb zabraňuje organizacím dlouhodoběji systematicky plánovat svoje aktivity pro cizince.** Pro lepší představu uvádím jeho odpověď: *Určitě financování. Tím, jak je nastavené, tak vím, že je dost podhodnocené a není příliš stabilní. Často ty organizace fakt fungují v tom, že nemohou dlouhodobě dostatečně systematicky plánovat, protože to nemají finančně zabezpečený, nemají tu jistotu, neví, co a jak bude. To reálně znamená, že tam občas vznikne nějaká pauza/výpadek v návaznosti projektů, kdy lidé, kteří mají nárok třeba na poradenství ho nedostanou a zároveň to znamená, že zaměstnanci nemají být z čeho placeni. Nebo se prostě může stát, že měsíc nebo dva nemáte práci. Takže v tomto systému je poměrně náročné nějak dlouhodobě fungovat a zabraňuje to nějakému systematickému strategickému plánování dlouhodobému.*

Také jsem se v rámci výzkumného šetření komunikačních partnerů ptala na financování služeb neziskových organizací. Dle odpovědí nejvíce financí plyne z dotačních titulů EU, konkrétně z fondu AMIF. Částečně potom také ze státního rozpočtu a potom malým dílem z financí města a kraje. Trochu jinak je financováno Brno Expat Centre, které získává finanční podporu i skrze zaměstnavatele, kteří jsou partnery centra. Většina služeb funguje projektovým způsobem, opakovaně se o finance musí žádat a ty jsou přiděleny na konkrétní časové období. Jinak je to u registrovaných sociálních služeb jako je třeba právní a sociální poradenství, systém financování zde dle komunikačních partnerů funguje systematictěji a dlouhodoběji.

Jako další riziko/hrozba byla při výzkumu identifikována **absence nějakého strategického dokumentu specificky zaměřeného pro integraci cizinců** (to se v poslední době mění, MMB připravuje strategický materiál začleňování cizinců na roky 2020-2026, jak bylo zmíněno v teoretické části práce). KP1 zmínil následující: *Určitou bariéru vnímám i v dokumentech integrace cizinců. Tyto dokumenty se vždycky zpracovávají strašně dlouho, pak když vejde v platnost, tak už není aktuální. My postrádáme nějaký ucelenější dokument ohledně lokální integrace cizinců, problém je v tom, že když ho někdo začne zpracovávat, tak to trvá hodně dlouho, pak když se podle toho máme řídit, tak to není aktuální, nicméně my bychom se*

podle toho měli řídit. Např. společnost SocioFactor zpracovává strategii města Brna, pracovali s našimi zkušenostmi a chtěli z toho vyvinout nějaký plán/koncept, jak to dál bude vypadat, co chybí apod. Dále se v odpovědích objevila bariéra v rozvoji služeb v podobě **migrace jako politicky nevděčného tématu a malé otevřenosti majoritní společnosti k integračním aktivitám**. Pro ilustraci uvádím odpověď KP4: *Druhá věc, kterou bych ještě řekla je, že při snahách o nějaký systematictější rozvoj se často může narážet na nějakou politickou nevělu. V tom smyslu, že je náročné vůbec mluvit o nějaké integraci cizinců v Brně, natož když vydáte něco v arabštině, tak je z toho skoro oheň na střeše, takže to je také něco, co dost zpomaluje ty různé aktivity.* Rovněž byla komunikačním partnerem 4 zmíněna **přetíženost pracovníků** v organizacích pracujících s migranty. Přetížení pracovníků uvádí v kontextu celého systému, který klade na pracovníky veliké nároky. Ve výsledku může takové přetížení vést k poměrně vysoké fluktuaci lidí, protože ti nevydrží pracovat dlouhou dobu na jednom místě. Fluktuace potom v praxi způsobuje ztrátu historických vazeb, a hlavně ztrátu know-how (kompetentních pracovníků). Dále potom bylo zmíněno **špatné institucionální nastavení administrativy české veřejné správy** (konkrétně se k tomu vyjadřoval KP3). Pro představu uvádím jeho odpověď. *Institucionální nastavení české administrativy české veřejné správy. Neochota úřadů sdílet třeba i jenom s nějakými vybranými odborníky informace, být přístupní k nějakým konzultacím, být transparentnější a třeba i jenom dodržovat nějaké zákonné lhůty a podmínky.* KP5 při této otázce konstatoval, že nevnímá žádné zásadní bariéry/překážky v poskytování integračních služeb pro cizince v Brně. Poukázal pouze na **náročnou administrativu**, která provází jejich veškeré aktivity zacílené na cizince, ale nevnímá to jako žádnou zásadní překážku, která by brzdila aktivity pro cizince. Dále byla identifikována **problémová komunikace s úřady a dalšími institucemi** (konkrétně zmínil KP2). Dle jeho slov je komunikace a spolupráce náročná s institucemi, které se nezabývají a nezaměřují na integraci cizinců. KP2 poznamenal následující: *Spíše bych řekla, že problém nastává v komunikaci s těmi jednotlivými úřady např. jako úřad práce. Komunikace a spolupráce není problematická s těmi, kdo se tou problematikou integrace cizinců zabývá. Že mezi námi, my to jakoby chápeme, jak to vypadá. Ale jakmile je to komunikace třeba s úřadem práce, nebo třeba se zdravotnickými institucemi např., tak tam může být problém, protože oni nejsou připraveni na to, aby do toho viděli lépe. Komunikace s úřady je občas opravdu problematická.* To je většinou způsobováno nedostatečnou otevřeností lidí z těchto institucí, často to může být způsobeno také špatnou jazykovou vybaveností, respektive jazykovou nevybaveností (z hlediska anglického jazyka jako komunikačního jazyka s cizinci, kteří nejsou schopni komunikovat v českém jazyce).

6.2.4. Příležitosti

Další tazatelská otázka mířila na zjištění, zda dotazovaní vnímají nějaké příležitosti k rozvoji jejich služeb. Respektive, zda je něco, co by jim pomohlo ve zkvalitnění nebo rozšíření jejich stávajících služeb pro cizince. Dva z pěti dotazovaných (KP3 a KP4) zmínili při této otázce **ochotu více zaměstnavatelů spolupracovat na integraci** cizinců v Brně. Takovou spolupráci má v současné chvíli nastavenou Brno Expat Centre, které má partnery zaměstnavatelé, kteří částečně participují na integraci cizinců skrze podporu aktivit BEC. KP3 odpovídal takto: *Je tedy potřeba ochota zaměstnavatelů spolupracovat. Třeba Brno Expat Centrum, kde pracuji já, tak vlastně s třinácti velkými firmami spolupracuje, ty přispívají na náš provoz, tím pádem ti zaměstnavatelé si to uvědomují, že chtějí investovat do svých vlastních lidí, do nově přichozích cizinců, nejenom to financovat, ale třeba se podílet na hledání nějakých řešení, protože přece jenom ten byznys je v tomto velmi jako rychlejší, flexibilnější, efektivnější v hledání nějakých praktických způsobů, jak třeba informovat jejich zaměstnance, jak je poslat na nějaký seminář, jak jim zprostředkovat služby a informace v tomto si myslím, že tam je taky příležitost.* Komunikační partner 4 se vyjádřil takto: *Taky je otázka, jestli taková mezisektorová spolupráce se zaměstnavateli by se mohla více rozšířit v Brně tím, že tady máme prostě hodně zaměstnavatelů, kteří vlastně zaměstnávají lidi ze zahraničí, ale pokud to zůstane pouze v té oblasti, jak třeba teď funguje BEC, tak je to fajn, ale nebude to mít nějaký větší dopad na ostatní cizince v Brně.* Zároveň komunikační partner 4 vnímal jako určitou příležitost k rozvoji služeb pro cizince **zlepšení komunikace aktérů integrace v Brně na formální úrovni**. Respektive bylo řečeno, že komunikace mezi aktéry na neformální úrovni je poměrně dobrá, ale na té formální není příliš rozvinutá. Určité řešení by dle slov komunikačního partnera mohlo přinést zavedení strategického dokumentu integrace cizinců v Brně (které se plánuje na roky 2020-2026), který by sebou mohl přinést zavedení platformy pro pravidelné setkávání aktérů integrace. Taková platforma by byla přístupnější pro všechny aktéry integrace (momentálně na MMB existuje poradní orgán pro integraci cizinců, který ale dle komunikačního partnera není moc přístupný a otevřený všem aktérům, v rámci Jihomoravského regionálního centra pak funguje platforma aktérů integrace v Jihomoravském kraji, která je dle komunikačního partnera přístupnější pro více aktérů, ale má spíše pouze informační charakter a neřeší faktické věci). KP4 konkrétně uvedl toto: *Vím, že teď se na MMB tvoří strategie pro integraci cizinců. Pokud tato strategie bude schválena v té podobě, jak je plánovaná, tak by tam měla vzniknout nějaká platforma, která by měla být jakoby přístupnější pro různé aktéry. A pokud to vyjde, tak věřím, že tam potom může být dost veliký pokrok k tomu, že jakoby nějaké ty vazby a ty komunikace se i zformalizují.* Zlepšení komunikace na formální úrovni vnímal jako příležitost rovněž KP1. Ten

zmínil, že by bylo vhodné, kdyby takové formální setkávání aktérů integrace probíhalo v Brně častěji (aktuálně to probíhá zhruba dvakrát za rok, což považuje za poměrně málo frekventované). Rovněž zmiňuje, že by bylo lepší, kdyby se těchto setkávání neúčastnili pouze vedoucí pracovníci, ale také i řadoví pracovníci, kteří přicházejí s klienty každý den do styku. Mezi dalšími příležitostmi k rozvoji, které byly identifikovány v rámci výzkumného šetření, se objevoval nápad **zapojovat do integračních aktivit více dobrovolníků** (konkrétně zmínil KP5). Takový dobrovolník může svými dovednostmi a znalostmi významně přispět k lepší integraci cizinců. Představují pro neziskové organizace obrovský přínos a pomoc v jejich aktivitách, klienti mají zpravidla o pomoc dobrovolníků zájem. Dobrovolníků není nikdy dost a pokud by se jich zapojovalo do integračních aktivit více, mohlo by to významně přispět ke zlepšení stávajícího chodu služeb. Snažila jsem se zjistit, jakým způsobem by se dalo dosáhnout toho, aby se do integračních aktivit v Brně zapojovalo více dobrovolníků. Dle slov komunikačního partnera by musel být větší zájem ze strany majoritní společnosti o téma migrace a integrace. Ten bohužel v současné chvíli moc není, respektive názory mnoha lidí na téma migrace a integrace jsou spíše negativní, což se odráží i v počtu dobrovolníků věnující se této cílové skupině. Určitým řešením by mohla být změna prezentování tohoto tématu na politické úrovni, kde stále přetrvává spíše negativní vykreslování celkového obrazu migrace a integrace. Dále byl v příležitostech k rozvoji služeb pro cizince vysloven nápad **více využívat moderních technologií**. Konkrétně třeba skrze aktivnějšího používání Facebooku nebo zavedení mobilní aplikace pro cizince v Brně, podobné té, která již nějakou dobu funguje v Praze s názvem Prager. Aplikace byla vytvořena Integračním centrem Praha na základě dlouholetých zkušeností práce s cizinci za finanční podpory Magistrátu hlavního města Prahy. KP1 uvedl následující: *Určitě se poskytované služby mají kam zlepšovat. Napadá mě např. aplikace, která funguje v Praze, která se jmenuje Prager. Jedná se o aplikaci v telefonu, kde jsou všechny informace pro cizince, jsou tím postupy pro cizince s návodem, co musí udělat, když přijedou. Tuto aplikaci hodnotím velmi pozitivně i z hlediska využití té moderní technologie. Vytvářelo to Centrum integrace cizinců v Praze. V Brně je možná problém v tom, že ten počet cizinců ještě není tak vysoký na to, aby byla snaha tuto aplikaci zavést i v Brně, protože v Praze jsou samozřejmě ty počty cizinců vyšší. Takže je pochopitelné, že ta aplikace je v Praze využitelnější než tady v Brně. Na druhou stranu si myslím, že by se to mělo zavést i tady.* Dle komunikačního partnera by se skrze aplikaci významně usnadnilo fungování cizinců v Brně (hlavně ze začátku) a rovněž by aplikace mohla přispět i k tomu, že by sociální pracovníci nebyli tolik zahlceni stále se opakujícími dotazy příjíždějících cizinců, jako je tomu teď (typu do kolika dnů po příjezdu se musí zaregistrovat). Otázky na takové dotazy by mohli cizinci najít

právě ve zmiňované aplikaci. Skrze mobilní aplikaci by se veškeré informace dostávaly k cizincům rychleji a efektivněji. Komunikačního partnera jsem se ptala, co je potřeba změnit, aby taková aplikace mohla být zavedena i v Brně. Z odpovědi plyne, že je to otázka financí a konkrétní organizace, která by se toho ujala, aplikaci vymyslela a zavedla v praxi. Pro začátek je třeba najít někoho (jedince nebo organizaci), který se nápadu chytí, vymyslí, získá peníze a zavede v praxi. V současnosti je aktuální projekt Chytrá migrace v České republice (od 1. 6. 2018 – 31. 5. 2022), jehož hlavním řešitelem je Mgr. et Mgr. Robert Stojanov Ph.D. z Mendelovy univerzity v Brně. Cílem projektu je poskytnout oporu imigrantům v ČR, kteří se ocitnou ve složité životní situaci (ztráta zaměstnání apod.). Tato podpora má být cizincům poskytnuta skrze novou mobilní a webovou aplikaci Smart Migration. Taková aplikace má v budoucnu usnadnit integraci cizinců do společnosti.

Dále byl v rámci příležitostí rozvoje služeb zmiňován potenciál **rozšiřování variant jazyků, ve kterých je služba poskytována**. Konkrétně se k tomu vyjadřoval KP1 takto: *Dále by se určitě služby mohly zkvalitňovat v oblasti rozšiřování pestrosti jazyků, ve kterých se služby poskytují, ale to je rovněž otázka těch lidských zdrojů (které jsou tady občas problematické) a zase otázka financování (to znamená, pokud takového kompetentního člověka najdeme, je třeba ho adekvátně platově ohodnotit). Např. nám chybí pracovník zaměřený na bulharskou komunitu, Bulharů je sice hodně, ale nemáme pracovníka, který by hovořil bulharsky. S vietnamskou komunitou je to taky problematické, máme nedostatek personálního obsazení zaměřený na speciální cizinecké komunity.* Komunikační partner 2 v této souvislosti uvádí, že určitou příležitost k rozvoji stávajících integračních aktivit představuje i **pořádání více akcí pro veřejnost**, které by byly zaměřeny na informování veřejnosti o integračních aktivitách pro cizince. Takové akce mohou výrazně přispět k odstraňování předsudků a xenofobie u majoritní společnosti. Z odpovědi komunikačního partnera plyne, že takové akce jsou znovu otázkou financí. Pokud by tyto aktivity byly lépe financované, mohlo bych jich být více. Také ale je dle komunikačního partnera potřeba, aby poskytovatelé služeb pro cizince věnovali těmto akcím větší pozornost.

6.3. Shrnutí zjištění výzkumu

Na tomto místě shrnu výsledky pro lepší orientaci v celém výzkumném šetření. Shrnutí docílím skrze zodpovězení výzkumných otázek studie. Na základě zjištění je zde vytvořena přehledná SWOT analýza integračních služeb pro cizince v Brně. Shrnutí výsledků slouží rovněž pro lepší orientaci v následující části-diskuzi. Pro zodpovězení dílčích výzkumných

otázek jsem vytvořila přehledné grafické znázornění SWOT analýzy služeb pro cizince v Brně, které je prezentováno níže.

<p>Silné stránky</p> <ul style="list-style-type: none"> • široká paleta poskytovaných služeb • snadná dostupnost • práce interkulturních pracovníků/tlumočnicků • terénní práce s cizinci • kvalitní personální obsazení organizací • dobrý vztah s určitými komunitami cizinců • interkulturní akce zaměřené na cizince • dobrá informovanost poskytovatelů služeb • provázanost služeb • komunikace a spolupráce poskytovatelů služeb 	<p>Slabé stránky</p> <ul style="list-style-type: none"> • absence jasného koordinačního prvku aktivit • horší dostupnost služeb mimo Brno • neschopnost zajistit služby ve všech jazykových mutacích • nízká flexibilita využívání moderních technologií • málo akcí zaměřených na majoritní společnost • nedostatečná komunikace s majoritní společností • nedostatkové služby – kurzy českého jazyka, podpora dětí cizinců (z hlediska jazykových kurzů i doučování)
<p>Příležitosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • více zaměstnavatelů, kteří budou participovat na integraci cizinců • zlepšení komunikace poskytovatelů služeb pro cizince na formální úrovni • zapojování více dobrovolníků do integračních aktivit • využívání potenciálu moderních technologií • rozšíření pestrosti jazyků, ve kterých by mohly být služby poskytovány • více akcí zaměřených na majoritní společnost 	<p>Rizika/Hrozby</p> <ul style="list-style-type: none"> • špatně nastavené financování služeb • nedostatkové lidské zdroje • absence strategického materiálu specificky zaměřeného na integraci cizinců v Brně • migrace a integrace jako politicky nevděčné a kontroverzní téma • malá otevřenost většinové společnosti vůči integračním aktivitám • špatné institucionální nastavení administrativy české veřejné správy • problémová komunikace s úřady a dalšími institucemi • přetíženost pracovníků → fluktuace • náročná administrativa

HVO: *Jak je současná nabídka služeb pro cizince ve městě Brně hodnocena pracovníky nestátních neziskových organizací (NNO) z hlediska potřeby, možností a podmínek pro její zlepšení?*

Současná nabídka služeb pro cizince v Brně je pracovníky NNO celkově hodnocena jako na poměrně dobré úrovni (hlavně i z hlediska porovnání s ostatními městy v ČR, kde nejsou služby pro cizince tolik rozvinuté). Služby pokrývají všechny základní potřeby cizinců, v rámci výzkumného šetření nebyly identifikovány žádné potřeby, se kterými by cizincům nebylo vůbec pomáháno. Služby jsou dobře provázané, nedochází k žádnému zbytečnému dublování služeb. I když je tato nabídka hodnocena poměrně dobře, komunikační partneři nevyklučovali, že se nabídka služeb nemá kam zlepšovat. Z hlediska potřeby tedy můžeme konstatovat, že se služby mají kam zlepšovat.

Možnosti byly mimo jiné identifikovány jako příležitosti k rozvoji služeb, které byly popsány v rámci SWOT analýzy. Mezi ty patří větší ochota zaměstnavatelů participovat na integračních aktivitách pro cizince, zlepšení komunikace poskytovatelů služeb na formální úrovni, zapojení více dobrovolníků do integračních aktivit, větší využití potenciálu moderních technologií, rozšíření pestrosti jazyků poskytovaných služby a pořádání více akcí zaměřených na majoritní společnost. Podmínkami se rozumí způsob, jakým by mělo být naplnění příležitostí uskutečněno. K **rozšíření spolupráce s jednotlivými zaměstnavateli** by mohla přispět častější komunikace NNO s jednotlivými zaměstnavateli. Dle komunikačních partnerů ochota zaměstnavatelů na integraci participovat není příliš veliká. Z tohoto důvodu je pro neziskové organizace důležité více komunikovat se zaměstnavateli v Brně a posílit jejich motivaci v celém procesu integrace participovat. Dobře nastavená je spolupráce Brno Expat Centre a jeho partnerů/zaměstnavatelů. Taková spolupráce by se mohla v budoucnu rozšířit i na další zaměstnavatele a organizace pracující s migranty. Co se týče **zlepšení komunikace poskytovatelů služeb na formální úrovni**, určitým řešením by dle komunikačních partnerů měl být nově vznikající strategický dokument pro integraci cizinců v Brně na roky 2020-2026, který by měl přinést více otevřenější platformy k setkávání aktérů na formální úrovni. Identifikování způsobu, jakým dosáhnout **většího zapojení dobrovolníků do integračních aktivit**, bylo pro komunikační partnery těžké zodpovědět. Dle komunikačních partnerů je potřeba, aby se lidé začali více zajímat o dění v oblasti migrace a integrace, určitým řešením by mohlo být i změna ve vykreslování tohoto tématu v médiích a na politické úrovni. V ideálním případě by mohlo skrze zapojení více dobrovolníků dojít k posílení jazykových kurzů, kterých je v Brně nedostatek, zároveň také k posílení doučování dětí cizinců. Z hlediska způsobu

příspěví NNO k zapojení více dobrovolníků do integračních aktivit nebylo v rámci mého výzkumného šetření nic identifikováno ze strany komunikačních partnerů. Z mého pohledu by bylo přínosné, kdyby NNO více rozšířili spolupráci se studenty vysokých škol třeba v rámci nepovinných předmětů-motivací pro studenty by tak bylo kreditové ohodnocení a možnost získat zajímavou zkušenost z praxe, neziskové organizace by tak mohly získat více pracovních sil. Z hlediska **využívání potenciálu moderních technologií** hraje roli otevřenost pracovníků se těmto věcem více věnovat a využívat je (třeba sociální síti Facebook, která usnadňuje komunikaci a šíření informací). Svoji roli zde hraje ale také nedostatek času pracovníků NNO se těmto věcem více věnovat. Z hlediska zmiňované mobilní aplikace (ve výsledcích výzkumu) hraje určitou roli rovněž otázka financí, protože pro zavedení této aplikace by se museli získat finanční prostředky, také by se musela najít určitá organizace, která by se tohoto nápadu chytila a vymyslela/vyvinula ji pro lokální podmínky města Brna. Otázka **rozšíření rozmanitosti jazyků pro poskytování služeb** je spojena s lidskými zdroji, které se v Brně obtížně hledají. Je také potřeba takové interkulturní pracovníky adekvátně platově ohodnotit, aby pokud se někdo najde, byl ochoten takovou práci vykonávat (tudíž znovu hrají svoji roli finance). Také příležitost k **pořádání více akcí zaměřených na majoritní společnost** dle komunikačních partnerů souvisí s financemi. Pokud by bylo více prostředků, bylo by možné pořádat více akcí, které by cílily na majoritní společnost, což by pomáhalo odbourávat stereotypy a předsudky, které jsou spojeny s migrací a integrací cizinců. Rovněž je to ale také otázka větší zainteresovanosti samotných pracovníků organizací, kteří by byli komunikaci s majoritní společností více otevřeni.

Možnosti ke zlepšení představuje i eliminace slabých stránek a rizik/hrozeb poskytovaných služeb, případně posilování stránek silných. Veliká část ze zmíněných slabých stránek je výrazně propojena s identifikovanými příležitostmi k rozvoji. Z hlediska nízké flexibility využívání moderních technologií jako slabé stránky služeb mě dále napadá, že by se s tímto tématem mohlo dále pracovat skrze školení pracovníků organizací v aktivním používání těchto technologií. Z hlediska nevyjasněného koordinačního subjektu integračních aktivit na území města Brna by bylo vhodné jasně rozdělit kompetence lokální integrační politiky mezi MMB a JMK. V rámci nevyjasněných kompetencí může hrát určitou roli nově vznikající koncepční dokument integrace cizinců na území města Brna (zmíněný v předchozích částech této práce), který může posílit kompetenci MMB jako hlavního koordinátora aktivit v Brně. Další výraznou slabou stránkou je nedostatečná komunikace s majoritní společností. Příležitostí k rozvoji v tomto ohledu je více akcí zaměřených na majoritní společnost, které by odbourávaly

xenofobní smýšlení a předsudky majoritní společnosti. Dále mě k eliminaci této slabé stránky napadá posílení dobrovolníků/buddies, kteří se cizincům věnují na individuální úrovni. V Brně je takový projekt dlouhodobě podporován organizací Nesehnutí-v současnosti podporuje asi 30 takových vyškolených dobrovolníků s adekvátními interkulturními kompetencemi (zmíněno v teoretické části práce). Takový individuální přístup dobrovolníků k cizincům může vytvořit velmi silné pouto, které usnadňuje proces integrace cizinců. Skrze tyto dobrovolníky mohou cizinci v novém městě výrazně rozšířit svoje sociální sítě, což je velmi důležité z hlediska začleňování cizinců a vzájemné komunikace s majoritní společností.

7. Diskuze

V rámci diskuze propojím výsledky mého výzkumného šetření s teoretickou částí práce a porovnám je s již existujícími studii. Zároveň se pokusím upozornit na možné limity studie a doporučení pro další výzkumné šetření.

Při hledání výzkumů jsem nenašla žádný, který by se zaměřoval přímo na integrační služby pro cizince v Brně. S hledáním výzkumů mi pomohli i na oddělení bibliograficko-informačních služeb knihovny Univerzity Palackého. Uvádím ale jiné výzkumy, které se lokální integrace cizinců dotýkají a rovněž zmiňují určitá zjištění, která plynou i z mého výzkumného šetření.

Studie provedená Rákoczyovou, Trbolou a Vyhlídalem (2011) se soustředila hlavně na porozumění lokálním strategiím integrace cizinců v Brně a identifikací role a postavení jednotlivých aktérů na poli integrace. Zároveň cílila i na koordinaci, spolupráci a komunikaci mezi jednotlivými aktéry integrace. V rámci výzkumu byly identifikovány bariéry poskytovaných integračních služeb cizincům, mezi nimiž se objevila závislost na projektovém financování, která byla rovněž identifikována v rámci mého výzkumného šetření. Další identifikovaná bariéra souvisela se spoluprací jednotlivých poskytovatelů integračních aktivit. Ta byla hodně poznamenána soutěží o prostředky z veřejných zdrojů, která stavěla jednotlivé poskytovatele služeb do pozice soupeřů a rivalů. Tento fakt byl rovněž identifikován v rámci mého výzkumného šetření (tuto skutečnost ale zmiňoval pouze jeden komunikační partner-otázkou zůstává, zda o této skutečnosti ostatní komunikační partneři nechtěli mluvit, nebo takové konkurenční prostředí nevnímají). Z provedeného výzkumu Rákoczyové, Trboly a Vyhlídala (2011) dále plyne, že již tehdy nebyla vyjasněný koordinační prvek integračních aktivit v Brně (není jasné, zda byl koordinátorem aktivit MMB nebo JMK, jehož význam na poli integrace vrostl po vzniku Jihomoravského regionálního centra na podporu integrace cizinců). Z výsledků mého výzkumu plyne, že takový jasný koordinační prvek integračních aktivit v Brně stále chybí.

Nejisté vymezení kompetencí mezi JMK a MMB plyne rovněž ze zjištění výzkumného šetření Lucie Kačínové (2016), která se v rámci diplomové práce soustředila na identifikaci problémových oblastí integrace cizinců v Jihomoravském kraji a způsoby jejich řešení. Další problémovou oblastí byla rovněž absence lokálních koncepčních materiálů specificky zaměřených na integraci cizinců (což koresponduje s výsledky mého výzkumu-jak již ale bylo několikrát v mé práci zmíněno, situace se v současnosti mění s nově vznikajícím koncepčním

dokumentem – Strategie integrace cizinců ve městě Brně pro roky 2020-2026). Další zjištění mého výzkumu, které koresponduje se zjištěním výzkumu této autorky, je nízká efektivita platformem aktérů integrace, které funguje v rámci Jihomoravského regionálního centra na podporu integrace cizinců. I z jejího výzkumu plynulo, že tyto platformy mají spíše informační charakter (nejsou příliš prakticky zaměřené) a spolupráce aktérů integrace probíhá hlavně na neformální úrovni. Dalším zjištěním byl negativní postoj majoritní společnosti vůči integračním aktivitám cizinců, který se v mém výzkumu rovněž objevil. Autorka rovněž zmiňovala problémové financování integračních aktivit.

V teoretické části práce byly popsány problémové oblasti NNO pracující s migranty, které byly identifikovány v rámci výzkumného šetření Roberta Trboly (2011). Některé výsledky jeho výzkumu se potvrdily i v rámci mého šetření – z hlediska vnějších bariér jde o nedostatek finančních zdrojů organizací, politickou situaci v určitých regionech a institucionálně-administrativní bariéru. V rámci vnitřních bariér Trbola (2011) identifikoval nedostatečný monitoring potřeb cizinců, z čehož plyne nadměrná nabídka jednoho typu služeb na úkor druhých. Tento fakt se v mém výzkumu nepotvrdil. Nabídka služeb v Brně byla identifikována jako odpovídající potřebám cizinců bez zbytečného dublování těchto služeb.

Ráda bych rovněž poukázala na výsledky výzkumného šetření provedeného v rámci projektu „Kontinuální sledování bariér integrace cizinců ze třetích zemí se zřetelem na činnost asistenčních služeb“ (EIF 2011-07). V rámci tohoto výzkumu² (Schebelle, et al., 2013) byly zjišťovány bariéry integračního procesu cizinců z třetích zemí. Jednou z identifikovaných bariér byly projevy xenofobie a diskriminace z řad majoritní společnosti. Takové zjištění koresponduje i se závěry výzkumu této diplomové práce. Respektive v mém případě jde o bariéru poskytovaných služeb pro cizince, což ve výsledku ovlivňuje celkovou podobu integrace cizinců. V rámci výzkumného šetření byla pozornost zaměřena také na poskytování asistenčních služeb pro cizince (které byly pro účel tohoto šetření klasifikovány jako *služby pomáhající cizincům třetích zemí řešit různé životní situace spojené s jejich životem v hostitelské společnosti*). Jedním ze závěrů výzkumu ohledně služeb pro cizince bylo zjištění, že jsou neziskové organizace nuceny mezi sebou soupeřit z důvodů projektového financování služeb v této oblasti. Také byly v rámci šetření zjištěny značné nedostatky v dostupnosti informací v jazykových variantách pro cizince ze třetích zemí. Závěry ohledně soupeření

---

² Výzkumné šetření bylo zaměřeno na cílovou skupinu cizinců z Ruské federace, Ukrajiny a Vietnamu, kteří žili na území ČR od roku 2006. Celkově se do výzkumu zapojilo 406 participantů. Výzkum byl realizován skrze dotazníky a řízené rozhovory.

neziskových organizací z důvodů projektového financování částečně potvrzuje i zjištění této diplomové práce (tuto skutečnost zmiňoval jeden komunikační partner). Pokud se jedná o nedostatky v dostupnosti informací pro cizince v jazykových mutacích, na území města Brna se takové tvrzení nepotvrdilo. Brno od roku 2019 poskytuje přehledný průvodce pro cizince s užitečnými informacemi v několika jazykových variantách. Také zde působí již třetím rokem interkulturní pracovníci, kteří cizincům usnadňují překonávání jazykové bariéry v komunikaci. Nedá se tedy hovořit o značných nedostacích v dostupnosti informací pro cizince.

Zajímavé je, že v rámci mého výzkumného šetření se komunikační partneři vůbec nedotkli tématu informovanosti cizinců v Brně ohledně poskytovaných integračních služeb. V rámci výzkumných šetření zmíněných v teoretické části práce bylo zjištěno, že informovanost o poskytovaných službách a jejich využívání je většinou vyšší u cizinců s dobrou znalostí českého jazyka, případně u cizinců, kteří na území ČR pobývají dlouhou dobu. V některých případech se tak služby nedostanou k těm, kteří pomoc nejvíce potřebují (Prouzová, et. al., 2008, Leontiyeva, et. al., 2018). Informovanost ohledně integračních aktivit je také jednou z priorit Konceptce integrace cizinců (zmíněna v úvodní části této práce). Také v rámci výzkumného šetření v lokálním kontextu Brna (Rákoczyová, et al., 2011) byla mezi jinými identifikována i bariéra v doručování služeb cizincům. Autoři studie se zmiňovali o informační bariéře cizinců (cizinci většinou neměli dostatek informací o poskytovaných integračních službách). V rámci SWOT analýzy připravenosti města Brna na integraci cizinců (uvedená ve 3. kapitole teoretické části práce) byla mezi slabými stránkami identifikována nepřehlednost a nesystematičnost poskytovaných integračních služeb pro cizince na území města Brna (SP 2016-2019, s. 114-116 [online]). Míra ani kvalita informovanosti cizinců v Brně ohledně integračních aktivit však nebyla v rámci mého výzkumného šetření vůbec identifikována (ať už jako silná nebo slabá stránka). Ohledně informovanosti cizinců tedy nemohu dělat žádné podložené závěry. V rámci SWOT analýzy připravenosti Brna na integraci cizinců se mezi dalšími slabými stránkami objevila absence koordinačního prvku integračních aktivit stejně jako absence lokálního koncepčního dokumentu a veřejné projevy xenofobie a rasismu vůči integračním aktivitám – všechny tyto slabé stránky se potvrdily i v rámci mého výzkumného šetření.

Co bylo naopak hojně zmiňováno komunikačními partnery v rámci mého výzkumného šetření této diplomové práce, byla nedostatečná informovanost a komunikace s majoritní společností. Taková komunikace s veřejností je rovněž prioritní oblastí KIC (2016). Ta ale v Brně není považována za zcela dostačující. Jak je patrné ze SWOT analýzy studie diplomové

práce, komunikace poskytovatelů služeb s veřejností byla identifikována jako slabá stránka a její zlepšení se současně objevilo jako příležitost k rozvoji.

Co se týká možných limitů mého výzkumného šetření, vnímám, že výzkumný vzorek nebyl příliš veliký. Pro realizaci výzkumu se mi podařilo získat alespoň jednoho komunikačního partnera z každé stěžejní organizace, což pro mě bylo dostačující. Pokud bychom ale chtěli dosáhnout větší validity celého šetření, bylo by ideální získat více komunikačních partnerů z každé organizace. Dále moje výzkumné šetření cílilo pouze na názory pracovníků nestátních neziskových organizací ohledně poskytovaných integračních služeb pro cizince. V budoucnu by bylo zajímavé zjistit názory i ostatních poskytovatelů služeb pro cizince. Také by bylo možné v rámci budoucích výzkumů pracovat s jednotlivými částmi SWOT analýzy vzniklé v rámci výzkumného šetření této diplomové práce. Příkladem by mohl být výzkum zaměřený na způsoby, jak posilovat silné stránky (případně eliminovat stránky slabé) poskytovatelů služeb pro cizince v Brně. Rovněž by bylo možné provést rozsáhlejší šetření na možné způsoby realizace potenciálních příležitostí zlepšení poskytovaných integračních služeb pro cizince v Brně.

Závěr

V rámci své diplomové práce jsem se zabývala tématem lokální integrace cizinců na území města Brna s důrazem na poskytované integrační služby pro cizince. V teoretické části práce jsem přiblížila uchopení integrace cizinců na státní i lokální úrovni, poté jsem se věnovala již konkrétnímu případu lokální integraci cizinců na území města Brna s konkrétní nabídkou poskytovaných služeb. Výzkumné šetření se následně zabývalo analýzou této nabídky služeb pro cizince v Brně z hlediska potřebnosti, možností a podmínek pro jejich zlepšení. Pro účely výzkumu práce bylo využito kvalitativní strategie. Výzkumná data byla sbírána skrze polostrukturované rozhovory se zástupci stěžejních NNO, které v Brně poskytují služby cizincům. Celkově se výzkumu zúčastnilo pět komunikačních partnerů, kteří představovali zástupce jednotlivých klíčových organizací pro účely mé studie. Empirická část práce byla v podstatě koncipována jako SWOT analýza, zjištění hlavního výzkumného cíle bylo dosaženo skrze dílčí výzkumné otázky, které mapovaly silné a slabé stránky, rizika a příležitosti poskytovaných služeb pro cizince na území města Brna.

Hlavním cílem práce bylo zjistit, jak je současná nabídka služeb pro cizince ve městě Brně hodnocena pracovníky NNO z hlediska potřebnosti, možností a podmínek pro její zlepšení. Ze zjištění výzkumu plyne, že nabídka služeb pro cizince v Brně je celkově vnímána jako na dobré úrovni (co se týče provázanosti služeb navzájem a komunikace a spolupráce mezi poskytovateli služeb). Nicméně z hlediska potřebnosti se dá konstatovat, že se nabídka služeb má kam zkvalitňovat. SWOT analýza poskytovaných služeb (která vznikla na základě dílčích výzkumných otázek) identifikovala silné a slabé stránky, rizika a příležitosti poskytovaných služeb. Možnosti ke zlepšení představovaly v této analýze nejenom část příležitostí, ale také eliminace slabých stránek a rizik poskytovaných služeb a posilování stránek silných. SWOT analýza služeb pro cizince v Brně, která vznikla v rámci výzkumného šetření, může být užitečná pro jejich poskytovatele. Na základě této analýzy tak mohou poskytovatelé služeb s touto analýzou dále pracovat-posilovat svoje silné stránky a eliminovat ty slabé. Identifikované příležitosti určují stávajícím službám potřebný směr ke zlepšení. SWOT analýza může také v budoucnu posloužit k dalším výzkumným šetření zabývajícím se integračními službami pro cizince na území města Brna.

Město Brno očekává v nejbližších měsících přijetí nového strategického dokumentu pro začleňování cizinců, což představuje veliký potenciál ke zlepšení celkového tamního lokálního uchopení integrace cizinců (v České republice se s lokálním koncepčním dokumentem pro integraci cizinců pracuje zatím jen v hlavním městě Praze). Otázkou zůstává, do jaké míry se

v rámci tohoto koncepčního dokumentu podaří efektivněji začleňovat cizince ve městě Brně a v jaké míře ovlivní kvalitu a koordinaci tamních integračních služeb. To vše ukáže až čas.

Seznam použité literatury

Bosswick, W. & Heckmann, F., 2006. *Social integration of immigrants: Contribution of local authorities*, Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working conditions.

Dohnalová, M., 2005. Občanský sektor. V: S. Škarabelová, editor *Definice neziskového sektoru: sborník příspěvků z internetové diskuze cvns*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, s. 4-9.

Drbohlav, D., 2005. Integrace imigrantů bez obcí? Dům stavěný na písku!. *Prevence prostorové segregace*, s. 55-59.

Dumont, A., 2018. Migrační a integrační politika ČR. V: *Integrace cizinců v Česku z pohledu neziskových organizací*. Praha: Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR, s. 11-17.

Eisová, B., 2018. Sociální začlenění migrantů. V: L. Valentinová, editor *Integrace cizinců v Česku z pohledu nevládních organizací*. Praha: Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR, s. 40-52.

Haken, R., 2005. Třetí sektor. V: S. Škarabelová, editor *Definice neziskového sektoru: sborník příspěvků z internetové diskuze cvns*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, s. 10-12.

Hendl, J., 2008. *Kvalitativní výzkum; základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.

Jungwirth, T., 2018. *Integrace cizinců na lokální úrovni: poznatky a doporučení*, místo neznámé: Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty.

Kriglerová, E. G., 2011. Případová štúdia - Česká republika-České Budějovice. V: J. Kadlečiková, editor *Integrácia migrantov na lokálnej úrovni*. Bratislava: Centrum pre výskum etnicity a kultúry, s. 29-42.

Kušniráková, T., 2013. Is there an integration policy being formed in Czechia?. *Global Studies in Culture and Power*, 21(6), s. 739-753.

Kušniráková, T. & Čížinský, P., 2011. DVACET LET ČESKÉ MIGRAČNÍ POLITIKY: LIBERÁLNÍ, RESTRIKTIVNÍ, ANEBO JEŠTĚ JINÁ?. *Geografie*, 116(4), s. 497-517.

Leontiyeva, Y., 2011. Imigranti v ČR - žádání a nechtění. Současné migrační a integrační politiky v ČR. V: *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I.* Brno: Barrister & Principal, s. 13-36.

Leontiyeva, Y., Mikešová, R. & Tollarová, B., 2018. *Pražané s cizím pasem: Výsledky cizinců a cizinek mimo EU žijících v české metropoli.* Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i..

Matoušek, O., 2008. *Slovník sociální práce.* Praha: Portál.

Miovský, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu.* Praha: GradaPublishing.

Mišovič, J., 2019. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polo-strukturovaný rozhovor.* Praha: SLON.

Penninx, R., 2005. Integration of migrants: economic, social, cultural and political dimensions. V: *The New Demographic Regime; Population Challenge and Policy Response.* Geneva: United Nations, s. 137-152.

Pořízková, H., Rákoczyová, M. & Trbola, R., 2009. *Cizinci ze třetích zemí v Jihomoravském kraji; vstupní analýza sociální integrace.* Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i..

Pospíšil, M. a další, 2009. *Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti.* Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru.

Prouzová, Z. a další, 2008. *Efektivita služeb poskytovaných nestátními neziskovými organizacemi v oblasti integrace cizinců.* Brno: CENTRUM PRO VÝZKUM NEZISKOVÉHO SEKTORU.

Rákoczyová, M. & Pořízková, H., 2009. Sociální integrace přistěhovalců - teoretická východiska výzkumu. V: *Sociální integrace přistěhovalců v České republice.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), pp. 23-33.

Rákoczyová, M., Trbola, R. & Vyhlídal, J., 2011. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR II., případová studie Brno.* Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.

Rákoczyová, M. & Trbola, R., 2008. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I,* Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. .

- Reichel, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada.
- Rektořík, J. & kol., 2001. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení*. Praha: Ekopress.
- Rosenmayer, T., 2005. Soukromý neziskový sektor. V: S. Škarabelová, editor *Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuze cvns*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, s. 33-38.
- Salamon, L. M. & Anheier, H. K., 1992. In search of the non-profit sector. I: The question of definitions. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Issue 3, s. 125-151.
- Schebelle, D., Horáková, M., Bareš, P. & Kubát, J., 2013. *Kontinuální sledování bariér integrace cizinců z třetích zemí se zřetelem na činnost asistenčních služeb EIF 2011 - 07*. Praha: VÚPSV.
- Skovajsa, M. & Kol., 2010. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál.
- Stulíková, V. & Kapounová, K., 2018. Sociální a návazné služby, komunikace s úřady. V: L. Valentinová, editor *Integrace cizinců v Česku z pohledu nevládních organizací*. Praha: Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR, s. 54-63.
- Švaříček, R. & Šed'ová, K., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
- Topinka, D. a další, 2018. *Cizinci v Brně: vztahy, vazby a síť podpory*, Brno: Barrister & Principal.
- Topinka, D. & Janoušková, K., 2010. *Program cílené a dlouhodobé podpory integrace cizinců třetích zemí na území jihomoravského kraje 2011-2015*, Brno: SocioFactor, s.r.o.
- Tošnerová, B., 2009. *Podoba integrace cizinců v českých krajích - Krajská integrační centra*, místo neznámé: autor neznámý
- Trbola, R., 2011. Funkce a postavení organizací neziskového sektoru v procesu sociální integrace přistěhovalců. V: *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR II.* Brno: Barrister & Principal, s. 73-123.

Uherek, Z., 2003. Společenská integrace migračních skupin – základní pojmy a problémové okruhy.

Uherek, Z., 2005. *Integrace cizinců z hlediska emického a etického*. místo neznámé: Etnologický ústav AV ČR .

Uherek, Z., 2016. Migrace v moderní historii. V: *Migrace: Historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, s. 13-30.

Valentová, E. a další, 2012. *Zvýšení role neziskového sektoru v oblasti sociální integrace pracovních migrantů v České republice*. Praha: Sdružení pro integraci a migraci.

Zogata-Kusz, A., 2020. Immigration and integration policies in Czechia. V: M. P. D. P. Maciej Duszczuk, editor *Relations between Immigration and Integration Policies in Europe: Challenges, Opportunities and Perspectives in Selected EU Member States*. Londýn: Routledge, s. 173-196.

Internetové zdroje

Aktualizovaná koncepce integrace cizinců 2016 – Ve vzájemném respektu (KIC). [online]. © 2020 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

BRNO2050. Vize města. Brno2050.cz [online]. © 2020 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z <https://brno2050.cz/vize-mesta/>

Brno. Dokumenty města. Brno.cz [online]. © 2019 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <https://www.bрно.cz/sprava-mesta/dokumenty-mesta/>

Brnopolis. Brnopolis.eu [online]). © 2020 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z <http://www.bрноpolis.eu/p/o-brnopolis.html>

Brno Expat Centre (BEC), about us. Brnoexpatcentre.eu [online]). © 2020 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z <https://www.bрноexpatcentre.eu/about-us/>

Brno Expat Centre (BEC), Information. Brnoexpatcentre.eu [online]). © 2020 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z <https://www.bрноexpatcentre.eu/information/>

Centrum pro lidi sociálně znevýhodněné (CELSUZ), Služby pro cizince. Celsuz.cz [online]). © 2020 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z <https://celsuz.cz/sluzby-pro-cizince/>

Cizinci, JMK. Partnerské organizace. cizincijmk.cz [online]. © 2020 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z <https://www.cizincijmk.cz/cs/non-eu/o-centru/partnerske-organizace/>

Cizinci, JMK. O centru. cizincijmk.cz [online]. © 2020 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z <https://www.cizincijmk.cz/cs/non-eu/o-centru/>

Cizinci, JMK. Služby. cizincijmk.cz [online]. © 2020 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z <https://www.cizincijmk.cz/cs/non-eu/sluzby/>

Data Brno. Cizinci. Data.brno.cz [online]. © 2020 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <https://data.brno.cz/cizinci/>

Diecézní Charita Brno, Co děláme. Brno.charita.cz [online]). © 2020 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z <https://brno.charita.cz/co-delame-brno/sluzby-podle-abecedy/>

FACTSHEET Cizinci v Brně a Jihomoravském kraji (FCB). [online]. © 2019 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <http://www.migracnikonsorcium.cz/wp-content/uploads/2018/10/Factsheet-cizinci-v-Jihomoravsk%C3%A9m-kraji-final.pdf>

Komunitní plán sociálních služeb města Brna pro období 2020–2022 (KP) [online]. © 2019 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z <https://socialnipece.brno.cz/6-komunitni-plan-socialnich-sluzeb-mesta-brna-pro-obdobi-2020-2022/>

Manuál lokální integrace (MLI). [online]. © 2011–2020 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.migrace.com/cs/regularizace/mesta-a-inkluzivni-strategie/integracni_manual

Ministerstvo vnitra České republiky (MVCR). [online]. © 2020 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: www.mvcr.cz

Nezávislé Sociálně Ekologické HNUTÍ (Nesehnutí), O nás. nesehnuti.cz [online]. © 2020 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z <http://nesehnuti.cz/o-nas/>

Organizace pro pomoc uprchlíkům, Kdo jsme. [Opu.cz](http://www.opu.cz) [online]. © 2020 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z <https://www.opu.cz/cs/kdo-jsme/>

Organizace pro pomoc uprchlíkům, Co děláme. [Opu.cz](http://www.opu.cz) [online]. © 2020 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z <https://www.opu.cz/cs/co-delame/>

Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu 2020 (KIC). [online]. © 2020 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE), O nás. [Soze.cz](http://www.soze.cz) [online]. © 2020 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z http://www.soze.cz/?page_id=2

Shrnutí změn, které přináší novela zákona o pobytu cizinců (SZPC). [online]. © 2019 [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: http://www.migracnikonsorcium.cz/wp-content/uploads/2019/08/Shrnut%C3%AD-zm%C4%9Bn-novela-ZPC_Konsorcium_07-2019_FINAL.pdf

Společně k rozmanitosti, Aktivity. [Spolecnekrozmanitosti.cz](http://spolecnekrozmanitosti.cz) [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z <http://spolecnekrozmanitosti.cz/aktivity/>

Strategický plán sociálního začleňování města Brna pro období 2016-2019 (SP) [online]. © 2020 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z <https://www.brno.cz/sprava-mesta/magistrat-mesta-brna/usek-4-namestka-primatorky/odbor-socialni-pece/strategicky-plan-socialniho-zaclenovani-mesta-brna-pro-obdobi-2016-2019/>

Strategie migrační politiky ČR (SMP ČR) [online]. © 2015 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-migracni-politiky-cr.aspx>

Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách. Dostupné z https://ppropo.mpsv.cz/zakon_108_2006

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce (ZSOMIC ČR) 2016. [online]. © 2020 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/vyrocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace.aspx>

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce (ZSOMIC ČR) 2017. [online]. © 2020 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/vyrocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace.aspx>

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce (ZSOMIC ČR) 2018. [online]. © 2020 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/vyrocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace.aspx>